

Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai

Parengė:

Valstybinė energetikos reguliavimo taryba

Vilnius, 2019

TURINYS

1. PRATARMĖ	5
2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE	8
2.1. Elektros energetikos sektorius.....	8
2.1.1. Esminiai pokyčiai elektros energetikos sektoriuje 2018 m.	8
2.1.2. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra	8
2.2. Dujų sektorius.....	9
2.2.1. Esminiai gamtinių dujų sektoriaus kainų reguliavimo pokyčiai	9
2.2.2. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2018 m. dujų rinkos stebėsenos pokyčiai	9
3. ELEKTROS RINKA.....	12
3.1. Tinklo reguliavimas	12
3.1.1. Atskyrimas.....	12
3.1.2. Techninis funkcionavimas	12
3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai.....	16
3.1.4. Tarpsisteminės prekybos problemos.....	17
3.1.5. Teisės aktų laikymasis	19
3.2. Konkurencijos skatinimas	19
3.2.1. Didmeninė rinka	19
3.2.1.1. <i>Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai.....</i>	25
3.2.2. Mažmeninė rinka	25
3.2.2.1. <i>Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai.....</i>	29
3.2.2.2. <i>Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas.....</i>	30
3.3. Tiekimo saugumas (tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)	32
3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra.....	33
3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra	33
3.3.3. Pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimo priemonės	35
4. DUJŲ RINKA	36
4.1. Tinklo reguliavimas	36
4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas	36
4.1.2. Techninis funkcionavimas	36
4.1.3. Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir SGD pakartotinio dujinimo kainų reguliavimas.....	39
4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai	45
4.1.5. Teisės aktų laikymasis	50
4.2. Konkurencijos skatinimas	50
4.2.1. Didmeninė rinka dujų tiekimo rinka	50
4.2.1.1. <i>Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje.....</i>	50
4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka	52
4.2.2.1. <i>Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje.....</i>	52
4.3. Tiekimo saugumas.....	55
4.3.1. Dujų tiekimas ir vartojimas	55
4.3.2. Laukiamas gamtinių dujų suvartojimas ateityje	55
4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui	55
5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR KREIPIMŪSI NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE	57
5.1. Vartotojų apsauga.....	57
5.2. Kreipimūsi nagrinėjimas.....	58

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė.	AB „Energijos skirstymo operatorius“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas per 2018 m.	14
2 lentelė.	Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2014-2019 m. (ct/kWh).....	26
3 lentelė.	Įkainiai už 1 m elektros tinklo nutiesimą ir 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (100 proc.*), Eur be PVM.....	27
4 lentelė.	Elektros vartotojų įrenginių prijungimo įkainiai, projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems* vartotojams.....	28
5 lentelė.	Elektros vartotojų įrenginių prijungimo įkainiai, projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) kitiems vartotojams** (išskyrus 1 MW vartotojus)	28
6 lentelė.	Įkainis už projekto parengimą (kai projektą rengia operatorius) bei maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) (100 proc.*), galiojantys nuo 2019-04-01	28
7 lentelė.	Didelę įtaką turintys ūkio subjektai rezervinėje rinkoje ir nustatyti jų įpareigojimai	32
8 lentelė.	Amber Grid, AB perdavimo paslaugos kainų viršutinių ribų kitimas 2015-2018 m. ir 2019 m. gamtinių dujų perdavimo ilgalaikių perdavimo paslaugų kainos, Eur/MWh/paraž/metus	42
9 lentelė.	Gamtinių dujų skirstymo kainų viršutinės ribos.....	43
10 lentelė.	Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos, mokama už vartojimo pajėgumus vidiniame išleidimo taške	44
11 lentelė.	Prijungimo įkainių kitimas 2010-2018 m.	45
12 lentelė.	Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose	46
13 lentelė.	Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2013-2018 m., GWh.....	51
14 lentelė.	Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (su PVM)	53

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav.	Rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2017 m.	9
2 pav.	Rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2018 m.	9
3 pav.	Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2017 m.	10
4 pav.	Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2018 m.	10
5 pav.	ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh.....	13
6 pav.	AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.....	13
7 pav.	SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui.....	14
8 pav.	SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui	14
9 pav.	AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2016-2018 m., MW	15
10 pav.	Elektros pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, proc., 2017-2018 m.	23
11 pav.	Elektros pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal nepriklausomus tiekėjus, proc., 2017-2018 m.	24
12 pav.	Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2017-2018 m.	24
13 pav.	Vidutinė elektros energijos kaina 2019 m. (ct/kWh be PVM)	26
14 pav.	Valstybės valdomos gamtinių dujų įmonė	36
15 pav.	AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės, min. vartotojui.....	37
16 pav.	AB „Energijos skirstymo operatorius“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui, kartai vartotojui	38
17 pav.	Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos topologinis žemėlapis pagal įleidimo-išleidimo taškų kainodaros modelio pritaikymą	41
18 pav.	Klaipėdos nafta, AB SGD pakartotinio dujinimo veiklos nustatytas pajamų lygis, tūkst. Eur.	44
19 pav.	Prie AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo sistemos prijungtų naujų vartotojų skaičius 2008-2018 m., vnt.	45
20 pav.	Perdavimo struktūra pagal transportuotą gamtinių dujų kiekį 2008-2018 m., GWh.....	46
21 pav.	Importuoti bei eksportuoti gamtinių dujų kiekiai, MWh	47
22 pav.	Investicijos į perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą 2008-2018 m., mln. Eur	49
23 pav.	Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2013-2018 m.	51
24 pav.	Gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 2013-2018 m., MWh	51
25 pav.	Vidutinė mėnesio gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2015-2018 m., Eur/MWh	52
26 pav.	Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius 2013-2018 m., GWh ir proc.	52
27 pav.	UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2019 m. I pusmetį, Eur.....	53
28 pav.	UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2018 m. II pusmetį, Eur	54
29 pav.	UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo pastoviosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2019 m., Eur.....	54
30 pav.	Suvartotų gamtinių dujų kiekiai 2008-2018 m., GWh	55
31 pav.	2008-2018 m. VKEKK gautų vartotojų kreipimūsi, pateiktų raštu, dinamika (vnt.).....	58
32 pav.	2008-2018 m. VKEKK gautų vartotojų kreipimūsi pasiskirstymas pagal sektorius (proc.) 58	
33 pav.	2018 m. vartotojų kreipimaisi raštu dujų sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.) ...	59
34 pav.	2018 m. vartotojų kreipimaisi raštu elektros energetikos sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.).....	59

1. PRATARMĖ

Konsoliduojant energetikos sektoriaus reguliavimą ir priežiūrą, 2019 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikoje (toliau - LR) veiklą pradėjo Valstybinė energetikos reguliavimo taryba (toliau - VERT). VERT vykdys veiklą konsolidavus energetikos reguliavimo, rinkos priežiūros ir kontrolės funkcijas, prie Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos (toliau - VKEKK) prijungus Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos (toliau - VEI). Nuolat bendradarbiavusių institucijų kompetencijų apjungimas užtikrins kvalifikuotą Europos Sąjungos (toliau - ES) elektros ir gamtinių dujų sektorių tinklų kodeksų įgyvendinimą, mažins priežiūros administracinę naštą, optimizuojant funkcijas, padės efektyviau spręsti vartotojų skundus „vieno langelio“ principu. Be to, dirbant kartu bus stiprinamos ir VERT darbuotojų kompetencijos. Tiek VKEKK, tiek VEI vykdė priežiūrą bei kontrolę iš esmės tų pačių ūkio subjektų atžvilgiu energetikos sektoriuje. Konsolidavus abiejų institucijų funkcijas, VERT specialistai įvertins tiek reguliuojamų sąnaudų ekonominį pagrįstumą, tiek techninį įrenginių patikimumą ir saugumą, poreikį investicijoms ir kt. Svarbi bendra veiklos sritis - energetikos įmonių investicijų techninis bei ekonominis vertinimas. Efektyvios ir būtinos investicijos užtikrina vartotojams patikimas ir saugias paslaugas už prieinamą kainą. Ūkio subjektams vykdant infrastruktūrinę veiklą, investuojama ne tik tam, kad būtų pasiekta ekonominė nauda, bet didžioji dalis lėšų skiriama saugumui ir patikimumui užtikrinti, ypačiai energetikos sektoriuje.

Nuo liepos 1 d. VERT greta ekonominio rinkos reguliavimo atliks ir šias techninės priežiūros funkcijas:

- Energetikos objektų ir įrenginių priežiūrą;
- Energetikos darbuotojų atestavimo kontrolę;
- Energinio efektyvumo tikrinimą;
- Energetikos įrenginių eksploatavimo veiklos atestatų išdavimą.

VERT ne tik apjungia dviejų iki šiol gyvusių institucijų funkcijas, bet nuo 2019 m. liepos 1 d. priskirta ir nauja funkcija - vykdyti didmeninės ir mažmeninės prekybos naftos produktais rinkos priežiūrą bei licencijavimą. VERT turės išduoti šiame sektoriuje veikiančioms įmonėms veiklos leidimus ar licencijas, prieš tai atlikusi minėtų ūkio subjektų finansinio, technologinio bei vadybinio pajėgumo vertinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad ši ataskaita yra teikiama už 2018 m., toliau tekste bus vartojamas VKEKK institucijos pavadinimas.

Aptariant pagrindinius įvykius elektros energijos rinkoje pažymėtina, kad 2018 m. VKEKK suderino Lietuvai tenkančią bendro intereso projekto „Baltijos šalių elektros energijos sistemos integravimas į Europos tinklus ir sinchronizavimas su jais“ investicijų dalį - 167,045 mln. Eur. Bendra Baltijos šalyse įgyvendinamų investicijų vertė - 432,55 mln. Eur. Sinchronizacijos projektą sudaro investicijos į Baltijos šalių elektros perdavimo sistemas, sinchronizavimui reikalingus valdymo sistemų atnaujinimus, sustiprinimą, jos yra būtinos, nepriklausomai nuo pasirinkto sinchronizavimo scenarijaus. Šias investicijas Lietuvoje numatyta atlikti iki 2025 m. Sinchronizacijos projektas yra vienas pagrindinių 2018 m. birželio mėn. patvirtintos Nacionalinės energetikos strategijos tikslų. Taip pat jis atitinka 2018 m. birželio 28 d. Briuselyje Europos Komisijos (toliau - EK) ir Baltijos šalių vadovų pasirašytas politines Baltijos valstybių elektros energijos tinklų ir kontinentinės Europos tinklo sinchronizavimo veiksmų gaires. Taip pat pažymėtina, kad Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos nacionalinės reguliavimo institucijos, suprasdamos Baltijos šalių elektros sistemos integracijos į kontinentinės Europos tinklą svarbą, 2019 m. gegužės 13 d. pasirašė bendradarbiavimo susitarimą dėl Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentine Europa sinchronizacijos projekto įgyvendinimo. Tai svarbus žingsnis, kuris įtvirtina koordinuotą reguliuotojų požiūrį ir įsipareigojimus įgyvendinant Sinchronizacijos projektą, leis užtikrinti sklandų investicinių projektų derinimo procesą, įskaitant sprendimo priėmimą dėl tarpvalstybinių sąnaudų, kurios bus patirtos įgyvendinant su sinchronizacija susijusius projektus, pasidalijimą. Taip pat bendradarbiavimo susitarime numatytas glaudaus bendradarbiavimo su perdavimo sistemos operatoriais (toliau - PSO) ir tarp reguliuotojų procesas, konfidencialumo įsipareigojimų ir kiti esminiai bendradarbiavimo aspektai.

2018 m. Lietuvos kainų zonoje fiksuotas elektros energijos kainų augimas, o tam įtaką turėjo dėl sausros ir žemo vandens lygio sumažėjusios gamybos apimtys Švedijos ir Norvegijos hidroelektrinėse, pabrangę apyvartiniai taršos leidimai (ATL) iš taršių gamybos šaltinių gaminamai elektrai (2017 m. sausio 1 d. - 5 Eur, 2018 m. lapkričio 1 d. - 15,85 Eur) bei jungties su Švedija „NordBalt“ remonto darbai. Elektros energijos kainos dienos prieš elektros energijos biržoje „Nord

Pool“ 2018 m., palyginti su 2017 m., Lietuvos kainų zonoje augo 42,3 proc. (2017 m., palyginti su 2016 m., fiksuotas kainų mažėjimas sudarė atitinkamai 3,9 proc.).

2018 m. buvo išduota 1 elektros energijos skirstymo veiklos licencija ir 2 visuomeninio elektros energijos tiekimo licencijos, panaikintos 2 elektros energijos skirstymo veiklos licencijos ir 2 visuomeninio tiekimo licencijos. 2018 m. buvo išduota 13 naujų leidimų nepriklausomiems tiekėjams, 2 leidimai panaikinti gavus iš nepriklausomų tiekėjų prašymą panaikinti turimą nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimą. Per 2018 m. VKEKK taip pat pakeitė 1 leidimą, pasikeitus nepriklausomo tiekėjo pavadinimui, sustabdė 9 leidimo galiojimus ir atnaujino 1 leidimą vykdyti veiklą pagal pateiktą prašymą. 2018 m. pabaigoje buvo 23 aktyvūs nepriklausomi tiekėjai iš 49 leidimus turinčių nepriklausomų tiekėjų.

2018 m. fiziniai importo srautai (12,847 TWh) padidėjo, palyginti su 2017 m. (11,926 TWh), o fizinio eksporto srautas mažėjo iki 3,215 TWh per 2018 m., palyginti su 3,249 TWh per 2017 m. Šiems pokyčiams prielaidas sudarė tarpsteminės jungtys. Pažymėtina, jog gamyba vietinėse elektrinėse mažėjo ir 2018 m. sudarė 3,220 TWh, palyginti su 3,866 TWh per 2017 m. Sumažėjusį vietinėse elektrinėse pagamintos elektros energijos kiekį didžia dalimi lėmė sumažėjusi gamyba iš neatsinaujinančių energijos išteklių (1,128 TWh per 2018 m., palyginti su 1,419 TWh per 2017 m., 1,953 TWh per 2016 m. ir 2,988 TWh per 2015 m.) ir sumažėjusi to paties laikotarpio gamyba iš atsinaujinančių energijos išteklių (toliau - AEI) (2,092 per 2018 m., palyginti su 2,446 TWh per 2017 m., 2,024 TWh per 2016 m. ir 1,611 TWh per 2015 m.).

Bendras buitinių vartotojų elektros energijos suvartojimas per 2018 m. šalyje siekė 2,862 TWh ir buvo 5,49 proc. didesnis nei 2017 m. (2,713 TWh). Nebuitinių vartotojų kategorijoje bendras elektros energijos suvartojimas per 2017 m. siekė 6,780 TWh (4,33 proc. arba 0,282 TWh daugiau nei per 2017 m.).

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) 2018 m. buvo 1.999 MW, t. y. 5,43 proc. didesnis nei 2017 m. (1.896 MW, 2016 m. - 1.979 MW). 2018 m. skirstomajame tinkle maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1.760 MW ir 5,7 proc. didesnis nei 2017 m. (1.665 MW, 2016 m. - 1.695 MW, 2015 m. - 1.555 MW).

2018 m. pakeistas „Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašas“, „Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau - VIAP) elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodika“ ir „Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodika“ išdėstytos nauja redakcija.

Elektros sektoriuje įgyvendinant elektros tinklo kodeksus 2018 m. kaip svarbiausią įvykį galima išskirti tai, kad pradėjo veikti bendros Europos elektros energijos prekybos IT platforma (XBID), įgalinanti prekybą tarp valstybių ir skirtingų biržos operatorių platformų. Tam, kad prekyba veiktų pagal aiškias, skaidrias ir nediskriminacines taisykles, VKEKK bei kiti ES reguliuotojai jau priėmė svarbius teisės aktus dėl rinkų susiejimo, pralaidumų skaičiavimo, saugaus perdavimo sistemos eksploatavimo ir veikimo bei kitus.

Aptariant pagrindinius įvykius dujų rinkoje pažymėtina, kad 2018 m. VKEKK, aktyviai dalyvavo bendro regiono gamtinių dujų perdavimo tarifų nustatymo ir PSO kompensacinio mechanizmo kūrimo darbo grupėje, kartu su Latvijos, Estijos bei Suomijos nacionalinėmis reguliavimo institucijomis. Bendras visų minėtų šalių tikslas - 2020 m. sukurti bendrą Baltijos-Suomijos gamtinių dujų perdavimo įleidimo-išleidimo sistemą ir pasirinkti tinkamiausią iš trijų esamų alternatyvių gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainų skaičiavimo metodologijų („pašto ženklas“, pajėgumo ir atstumo įverčio ar matricinę). Taip pat šalys turėjo iškėlusios tikslą turėti visam regionui gamtinių dujų perdavimo tarifų nustatymo modelį, todėl nacionalinės reguliavimo institucijos 2017 m. įgyvendino viešąjį pirkimą. Viešojo pirkimo procedūrą kuravo Suomijos nacionalinės reguliavimo institucijos atstovai, konkurso laimėtoja tapo tarptautinė konsultacinė įmonė „Baringa Partners LLP“ (toliau - „Baringa“), kuri galutinius rengtos studijos rezultatus pateikė nacionalinėms reguliavimo institucijoms 2018 m. birželį. Siekiant regione panaikinti tarpvalstybinius įleidimo ir išleidimo taškus bei turėti vienodus (panašius) tarifus įleidimo į regioną taškuose, konsultantai pasiūlė, kad, laikantis 2017 m. kovo 16 d. EK Reglamento (ES) 2017/460, kuriuo nustatomas suderintos gamtinių dujų perdavimo tarifų struktūros tinklo kodeksas, atskirai kiekvienoje regiono šalyje būtų taikoma ta pati „pašto ženklas“ metodika, o įleidimo į regioną tarifams suvienodinti taikoma lyginamoji analizė. Atsižvelgdama į tai, VKEKK pakeitė metodiką ir 2019 m. kovo mėn. paskelbė viešai konsultacijai Lietuvos PSO paslaugų kainų metodikos ir preliminarinių 2020-2023 m. kainų projektą, kuriuo įgyvendinami tarifų tinklo kodekso reikalavimai.

Nors ir pradiniame etape nacionaliniai reguliuotojai sutarė dėl bendros perdavimo sistemai taikomos kainodaros metodologijos, tačiau vėliau kilo daug diskusijų dėl vienodų „žaidimo“ taisyklių visiems gamtinių dujų tiekėjams, tiek dujas tiekiantiems per suskystintų gamtinių dujų (toliau - SGD) terminalą, tiek vamzdiniais iš trečiųjų šalių. Taip ir nerastas kompromisas dėl tarpsteminio kompensavimo tvarkos, nuolaidų paskirstymo Klaipėdos SGD terminalui (toliau - SGDT) ir Inčukalnio saugyklai, užtikrinant konkurencingumą. Susiklosčius tokiai situacijai, Lietuvos partneriai nuo 2020 m. suformuos bendrą 3 šalių gamtinių dujų rinką be Lietuvos įsitraukimo - Finestlat. Lietuva ir toliau sieks prisijungti prie bendros regioninės dujų rinkos, tačiau tik tuo atveju, jei prisijungimo sąlygos bus palankios Lietuvos vartotojams.

2018 m. VKEKK du kartus keitė „Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodiką“, atskiriant nuo jos „Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodiką“. Abiejose metodikose numatytas kainų reguliavimas nustatant pajamų viršutinę ribą bei taikant skatinamojo reguliavimo mechanizmą. „Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikoje“ pakoreguotas gamtinių dujų tiekimo saugumo dedamosios prie perdavimo kainos (toliau - Saugumo dedamoji) skaičiavimas bei pakeisti režiai tarp I ir II buitinių gamtinių dujų vartotojų grupių.

Svarbu paminėti ir tai, kad VKEKK visuose reguliuojamuose sektoriuose, 2018 m. patvirtino elektros energijos, gamtinių dujų, šilumos, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo aprašų pakeitimus, kur buvo išgrynintos sąnaudų grupės, aiškiau reglamentuotos sąnaudos, kurios neįtraukiamos į reguliuojamos veiklos sąnaudas ir suvienodinti turto nusidėvėjimo normatyvai tarp sektorių.

2018 m. buvo nustatytas naujas reguliavimo periodas (2019-2023 m.) gamtinių dujų PSO - Amber Grid, AB ir didžiausiam gamtinių dujų skirstymo sistemos operatoriui (toliau - SSO) - AB „Energinijos skirstymo operatorius“ bei pakoreguotos dalies įmonių skirstymo, SGD pakartotinio dujinimo kainų viršutinės ribos bei patvirtintos konkrečios kainos. VKEKK taip nustatė Saugumo dedamąją ir du kartus tvirtino tarifus buitiniams vartotojams.

Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK reguliavimą taiko 44 ūkio subjektų atžvilgiu, lyginant su 2017 m., keitėsi tik gamtinių dujų tiekimo įmonių skaičius. Vykdančių veiklą tiekimo įmonių skaičius padidėjo nuo 11 iki 15 įmonių. Gamtinių dujų vartojimas 2018 m. Lietuvoje sumažėjo, o gamtinių dujų tranzito į Rusiją srautai padidėjo.

2018 m. importuotų gamtinių dujų apimtys siekė 23.451 GWh, t. y. apie 14 proc. mažiau nei 2017 m. (27.374 GWh). Perdavimo sistema 2018 m. transportuota 50.152 GWh gamtinių dujų (0,4 proc. daugiau nei 2017 m.), patiekta - 13.894 GWh. 2018 m. Lietuvoje suvartota 22.320 GWh, t. y. 8,13 proc. mažiau negu 2017 m.

Gamtinių dujų sektoriaus (perdavimas, skirstymas, SGD pakartotinis dujinimas, tiekimas) pajamos 2018 m. sudarė 653,5 mln. Eur, t. y. buvo 22,9 proc. didesnės nei 2017 m. (532 mln. Eur).

2018 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 18.405 GWh gamtinių dujų, t. y. 4,6 proc. mažiau nei 2017 m., kai buvo parduota 19.293 GWh gamtinių dujų. 2018 m. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 6.419 GWh gamtinių dujų, t. y. 18,07 proc. mažiau negu 2017 m., kai buvo parduota 7.834 GWh gamtinių dujų.

2018 m. bendra faktinių investicijų suma gamtinių dujų sektoriuje sudaro 78,3 mln. Eur ir, palyginus su 2017 m., didėja 57,9 proc. (49,6 mln. Eur).

Tarybos pirmininkė

Inga Žilienė

2. PAGRINDINIAI ĮVYKIAI ELEKTROS ENERGIJOS IR GAMTINIŲ DUJŲ RINKOSE

2.1. Elektros energetikos sektorius

2.1.1. Esminiai pokyčiai elektros energetikos sektoriuje 2018 m.

2018 m. Lietuvos elektros energetikos sistemoje (toliau - LEES) importuotas elektros energijos kiekis toliau augo ir 2018 m. sudarė 96,77 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje. 2018 m. šalyje buvo pagaminta 3,22 TWh elektros energijos, elektros energijos importas sudarė 12,347 TWh, o eksportas - 2,804 TWh. Elektros energijos suvartojimas šalyje 2018 m. sudarė 12,107 TWh. Bendra instaliuota galia elektrinės 2018 m. padidėjo ir siekė 3.679 MW (2017 m. - 3.666 MW). Bendros tinklų investicijos 2018 m., lyginant su praėjusiais metais, išaugo, o šį pokytį lėmė išaugusios skirstomųjų tinklų operatorių investicijos, sudariusios 205,63 mln. Eur (lyginant su 2017 m., padidėjo 20,7 proc.). To paties laikotarpio PSO investicijos siekė 18,89 mln. Eur ir buvo 29,19 proc. mažesnės nei 2017 m. Per 2018 m. prijungta 29,70 tūkst. naujų vartotojų (0,2 proc. daugiau, lyginant su 2017 m.), kurių leistinoji naudoti objekto galia sudarė 422,94 tūkst. kW (2,04 proc. didesnė lyginant su 2017 m.). Maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) Lietuvoje 2018 m. siekė 1.999 MW (5,43 proc. didesnis, lyginant su 2017 m.), iš jų skirstomajame tinkle - 1.760 MW (5,7 proc. mažesnis, lyginant su 2017 m.).

2018 m. skirstymo tinklų operatorius AB „Energijos skirstymo operatorius“ siekdamas atskirti elektros energijos skirstymo ir visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklas nuo 2018 m. spalio 1 d. atskyrė elektros energijos visuomeninio tiekimo veiklą ir perdavė kitai UAB „Lietuvos energija“ grupės įmonei Lietuvos energijos tiekimas, UAB.

VKEKK, gavusi didelę įtaką rezervinės galios rinkoje turinčiu asmeniu pripažintos AB „Lietuvos energijos gamyba“ prašymą, atliko elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimą. VKEKK atlikusi konkurencijos elektros energijos rezervinės galios rinkoje veiksmingumo tyrimą, nustatė, kad rinkos koncentracijos laipsnis yra didelis, egzistuoja įėjimo į rinką barjerai dėl infrastruktūros, kuria disponuojant galima teikti elektros energijos rezervinės galios paslaugas ir kurios sukūrimui reikalingi nemaži finansiniai ištekliai, reikalavimų, todėl konkurencija rinkoje yra neveiksminga. Atsižvelgiant į tai, VKEKK numatė AB „Lietuvos energijos gamyba“, AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė sąnaudų apskaitos įpareigojimą teikti paslaugas ne didesnėmis nei sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant investicijų grąžą (plačiau apie tai 3.2.1.1 skyriuje).

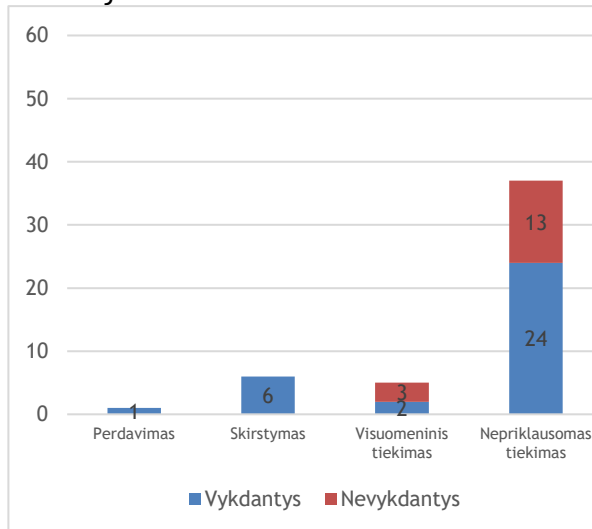
2018 m. VKEKK pakeitė Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašą, patvirtino naujos redakcijos „VIAP elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką“ ir naujos redakcijos „Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką“ (plačiau apie tai žr. 3.2.2 skyriuje).

2.1.2. Konkurencija elektros energijos tiekimo rinkoje ir rinkos priežiūra

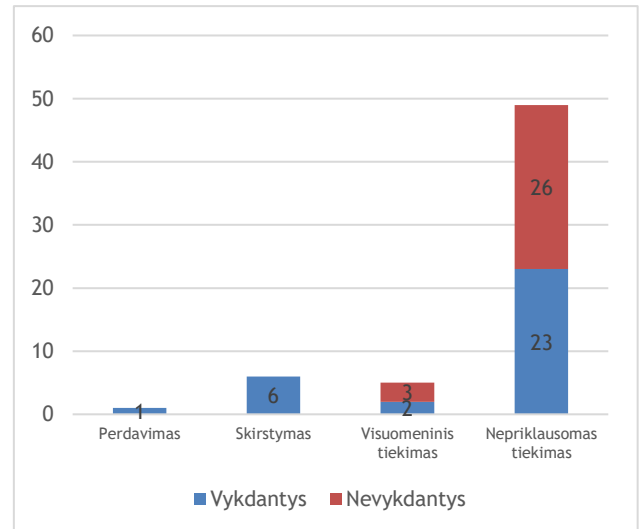
Elektros energetikos sektoriuje VKEKK reguliavimą taiko 61 ūkio subjektų atžvilgiu. Licencijuojama arba leidimais reguliuojama nepriklausomo elektros energijos tiekimo, perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo veiklos. 2018 m. pabaigoje VKEKK išduotas licencijas turėjo: Litgrid, AB - elektros energijos PSO, AB „Energijos skirstymo operatorius“, Achema, AB, Lifosa, AB, Akmenės cementas, AB ir Dainavos elektra, UAB - skirstomųjų tinklų operatoriai (toliau - STO), Lietuvos energijos tiekimas, UAB, Achema, AB, Lifosa, AB, Akmenės cementas, AB ir Dainavos elektra, UAB - visuomeninio elektros energijos tiekimo operatoriai. 2018 m. 49 įmonių turėjo nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimus, iš jų 23 vykdė nepriklausomo elektros energijos tiekimo veiklą.

VKEKK per 2018 m. išdavė 1 elektros energijos skirstymo veiklos licenciją ir 2 visuomeninio elektros energijos tiekimo licencijas, panaikino 2 elektros energijos skirstymo veiklos licencijas ir 2 visuomeninio tiekimo licencijas, t. y. 2018 m. STO AB „Energijos skirstymo operatorius“ siekdamas atskirti elektros energijos skirstymo ir visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklas nuo 2018 m. spalio 1 d. atskyrė elektros energijos tiekimo gyventojams veiklą ir perdavė kitai UAB „Lietuvos energija“ grupės įmonei Lietuvos energijos tiekimas, UAB. Taip pat 2018 m. Dirbtinis pluoštas, UAB perdavė elektros energijos skirstymo ir visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklas Dainavos elektra, UAB, o E Tinklas, UAB nuo 2018 m. pabaigos nebevykdė elektros energijos skirstymo veiklos. Šios įmonės licencijuojamos veiklos teritorijoje šiuo metu veiklą vykdo AB „Energijos skirstymo operatorius“.

1 pav. Rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2017 m.

2 pav. Rinkos dalyvių skaičius elektros sektoriuje 2018 m.

Šaltinis - VKEKK.

2018 m. VKEKK išdavė 13 nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimų ir 9 nepriklausomo elektros energijos tiekimo leidimai buvo sustabdyti ir 2 leidimai panaikinti.

2.2. Dujų sektorius

2.2.1. Esminiai gamtinių dujų sektoriaus kainų reguliavimo pokyčiai

2018 m. VKEKK koregavo ir tikslino gamtinių dujų sektoriaus veiklą reguliuojančius teisės aktus. Buvo pakeisti:

- „Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašas“, kuriame išsamiai išdėstyti patikslinti reikalavimai gamtinių dujų įmonėms dėl pajamų, sąnaudų ir turto priskyrimo atitinkamiems veiklos verslo vienetams ir paslaugoms, nurodyti reguliuojamo turto apskaitos kriterijai, konkrečiai apibrėžta kokios sąnaudų ir turto grupės negali būti priskirtos reguliuojamai veiklai;
- „Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodika“, apimanti gamtinių dujų skirstymo, SGD pakartotinio dujinimo, gamtinių dujų tiekimo veiklų kainų bei gamtinių dujų tiekimo Saugumo dedamosios ir gamtinių dujų tarifų buitiniams vartotojams skaičiavimą. Perdavimo veiklos kainodara buvo atskirta ir išdėstyta atskiroje metodikoje;
- „Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika“, kurioje buvo išdėstyta gamtinių dujų perdavimo veiklos kainodarą reguliuojanti dalis. Šioje metodikoje, kaip ir anksčiau yra taikoma įleidimo-išleidimo taškų kainodara, tačiau kainos atskiruose taškuose skaičiuojamos ne matricos, o „pašto ženklų“ principu.

Abiejose metodikose numatyta, kad kainos skaičiuojamos nustačius leistiną pajamų lygį, susidedantį iš būtinųjų sąnaudų ir investicijų grąžos. Skirtingai nuo anksčiau galiojusios metodikos, dabartinėse metodikose numatytas kainų koregavimas taikant ne kainų koregavimo koeficientus, o koreguojant sąnaudų dedamąsias. Toks koregavimo būdas yra aiškesnis, paprastesnis ir tiksliau parodo pajamų lygio pokyčio priežastis. Abiejose metodikose numatytas skatinamasis reguliavimas.

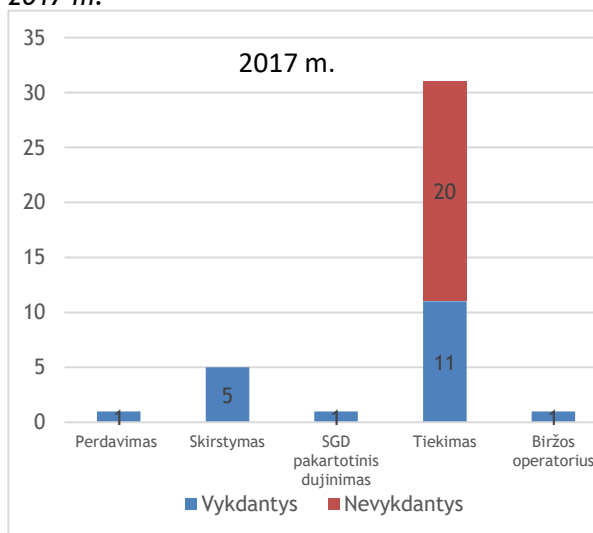
Šie pakeitimai leidžia suvienodinti reguliavimą gamtinių dujų ir elektros sektoriuose, padidinti kokybės lygių vertinimo objektyvumą ir užtikrinti aiškumą reguliuojamiems ūkio subjektams, gamtinių dujų tarifų buitiniams vartotojams skaičiavimo klausimais.

2.2.2. Konkurencijos gamtinių dujų tiekimo rinkoje formavimas, pagrindiniai 2018 m. dujų rinkos stebėsenos pokyčiai

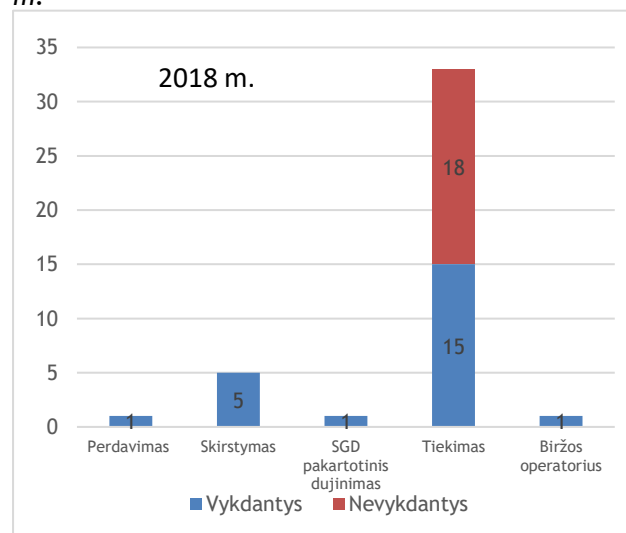
Gamtinių dujų sektoriuje VKEKK 2018 m. reguliavo 44 ūkio subjektų. Gamtinių dujų sektoriuje licencijuojama arba leidimais reguliuojama perdavimo, skirstymo, laikymo, SGD pakartotinio dujinimo, tiekimo ir rinkos operatoriaus veikla. 2018 m. pabaigoje VKEKK išduotas

licencijas turėjo: Amber Grid, AB - gamtinių dujų PSO, AB „Energijos skirstymo operatorius“, Achema, AB¹, UAB „Intergas“, UAB „Fortum Heat Lietuva“, AB agrofirma „Josvainiai“ - gamtinių dujų SSO, Klaipėdos nafta, AB - SGD pakartotinio dujinimo veiklą vykdanči įmonė, UAB „GET Baltic“ - gamtinių dujų rinkos operatorius. 33 įmonės turėjo gamtinių dujų tiekimo leidimus, iš jų 15 vykdė veiklą. VKEKK per 2018 m. išdavė 9 gamtinių dujų tiekimo leidimus, panaikino 2 gamtinių dujų tiekimo leidimus² ir sustabdė 2 gamtinių dujų tiekimo leidimus.

3 pav. Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2017 m.

4 pav. Rinkos dalyvių skaičius dujų sektoriuje 2018 m.

Šaltinis - VKEKK.

2018 m. importuotų gamtinių dujų apimtys siekė 23.451 GWh, t. y. apie 14 proc. mažiau, nei 2017 m. (27.374 GWh). Perdavimo sistema 2018 m. transportuota 50.152 GWh gamtinių dujų (0,4 proc. daugiau nei 2017 m.). 2018 m. buvo paskirstyta 7.682 GWh gamtinių dujų, patiekta - 13.894 GWh. 2018 m. Lietuvoje suvartota 22.320 GWh, t. y. 8,13 proc. mažiau gamtinių dujų negu 2017 m.

Gamtinių dujų sektoriaus (perdavimas, skirstymas, SGD pakartotinis dujinimas, tiekimas) pajamos 2018 m. sudarė 653,5 mln. Eur, t. y. buvo 22,9 proc. didesnės nei 2017 m. (532 mln. Eur). Pajamų padidėjimą lėmė 40,9 proc. išaugusios gamtinių dujų tiekimo veiklos pajamos. Tuo tarpu pajamos perdavimo, skirstymo ir SGD pakartotinio dujinimo veiklose sumažėjo.

2018 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 18.405 GWh gamtinių dujų, t. y. 4,6 proc. mažiau nei 2017 m., kai buvo parduota 19.293 GWh gamtinių dujų. 2018 m. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota 6.419 GWh gamtinių dujų, t. y. 18,07 proc. mažiau, negu 2017 m., kai buvo parduota 7.834 GWh gamtinių dujų.

Gamtinių dujų sektoriuje buitinių ir nebutinių vartotojų skaičius nuo 2010 m. nuosekliai didėja: 2018 m. Lietuvoje buvo 595 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš kurių - 587,6 tūkst. - buitiniai ir 7,4 tūkst. - nebutiniai. 2017 m. buvo 575,3 tūkst. buitinių ir 7,2 tūkst. - nebutinių vartotojų.

Pažymėtina, kad VERT aktyviai bendradarbiauja vadovaujantis Baltijos energijos jungčių planu (*angl. Baltic Energy Market Interconnection Plan*) (toliau - BEMIP) įsteigtoje tarptautinėje Baltijos regiono darbo grupėje (*angl. Regional Gas Market Coordination Group*) (toliau - RGMCG), kuriant regioninę gamtinių dujų rinką. Pagrindinis tikslas - regione iki 2020 m. sukurti vieningos dujų rinkos veikimo taisykles, įskaitant ir bendrus kainodaros principus, kurie užtikrintų skaidrią, konkurencingą ir aiškią tvarką dujų sistemų naudotojams, siekiantiems pasinaudoti Baltijos šalių ir Suomijos perdavimo sistemomis, o dujų vartotojams - dujas už konkurencingą kainą. VKEKK, dalyvaudama bendro regiono gamtinių dujų perdavimo tarifų nustatymo ir PSO kompensacinio mechanizmo kūrimo darbo grupėje, kartu su Latvijos, Estijos bei Suomijos nacionalinėmis reguliavimo institucijomis, parengė gaires, nustatančias pagrindinius Baltijos-Suomijos gamtinių dujų regiono kainodarinius principus. 2017 m. lapkričio 27 d. minėtos gairės buvo patvirtintos nacionalinių reguliavimo institucijų. Vadovaujantis gairėse įtvirtintais principais ir siekiant nuo 2020 m. sukurti bendrą Baltijos-Suomijos gamtinių dujų perdavimo įleidimo-išleidimo sistemą, pasirinkti tinkamiausią iš trijų esamų alternatyvių gamtinių dujų perdavimo

¹ Achema, AB skirstymo licencija buvo panaikinta 2019 m. sausio mėn.

² Buvo panaikintas paskirtojo tiekėjo UAB „Litgas“ tiekimo leidimas dėl įmonės reorganizavimo.

paslaugų kainų skaičiavimo metodologijų („pašto ženkle“, pajėgumo ir atstumo įverčio ar matricinę) bei turėti visam regionui gamtinių dujų perdavimo tarifų nustatymo modelį, nacionalinės reguliavimo institucijos 2017 m. įgyvendino viešąjį pirkimą. Viešojo pirkimo procedūrą kuravo Suomijos nacionalinės reguliavimo institucijos atstovai, konkurso laimėtojas tapo „Baringa“, kuri galutinius rengtos studijos rezultatus pateikė nacionalinėms reguliavimo institucijoms 2018 m. birželį. Siekiant regione panaikinti tarpvalstybinius įleidimo ir išleidimo taškus bei turėti vienodus (panašius) tarifus įleidimo į regioną taškuose, konsultantai pasiūlė, kad, laikantis 2017 m. kovo 16 d. EK Reglamento (ES) 2017/460, kuriuos nustatomas suderintos gamtinių dujų perdavimo tarifų struktūros tinklo kodeksas, atskirai kiekvienoje regiono šalyje būtų taikoma ta pati „pašto ženkle“ metodika, o įleidimo į regioną tarifams suvienodinti taikoma lyginamoji analizė. Atsižvelgdama į tai, VKEKK pakeitė metodiką ir 2019 m. kovo mėn. paskelbė viešajai konsultacijai Lietuvos PSO paslaugų kainų metodikos ir preliminarių 2020-2023 m. kainų projektą, kuriuo įgyvendinami tarifų tinklo kodekso reikalavimai.

Nors ir pradiniame etape nacionaliniai reguliuotojai sutarė dėl bendros perdavimo sistemai taikomos kainodaros metodologijos, tačiau vėliau kilo daug diskusijų dėl vienodų „žaidimo“ taisyklių visiems gamtinių dujų tiekėjams, tiek dujas tiekiantiems per SGDT, tiek vamzdynais iš trečiųjų šalių. Taip ir nerastas kompromisas dėl tarp sisteminio kompensavimo tvarkos, nuolaidų paskirstymo Klaipėdos SGDT ir Inčukalnio saugyklai, užtikrinant konkurencingumą. Susiklosčius tokiai situacijai, Lietuvos partneriai nuo 2020 m. suformuos bendrą 3 šalių gamtinių dujų rinką be Lietuvos įsitraukimo - Finestlat. Lietuva ir toliau sieks prisijungti prie bendros regioninės dujų rinkos, tačiau tik tuo atveju, jei prisijungimo sąlygos bus palankios Lietuvos vartotojams.

2017 m. liepos 1 d. Baltijos šalių gamtinių dujų PSO pradėjo naudoti susietojo pajėgumų paskirstymo modelį (angl. *implicit capacity allocation model*), kad efektyviau paskirstytų trumpalaikius gamtinių dujų perdavimo pajėgumus sujungimo taškuose tarp Baltijos šalių. Pajėgumų paskirstymas susietas su dujų prekyba gamtinių dujų biržoje UAB „GET Baltic“. Tuo pat metu UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržos prekybos aikštelės pradėjo veikti ir Latvijoje bei Estijoje, ir birža tapo regionine. Nuo 2018 m. liepos 2 d. Baltijos šalių gamtinių dujų biržoje yra pradėta prekyba einamosios paros produktu, kuri vykdoma kartu su susietojo pajėgumų paskirstymo būdu priskirtais tarpvalstybiniais pajėgumais sujungimo taškuose tarp Baltijos šalių. Gamtinių dujų birža UAB „GET Baltic“, veiklą vykdanči Lietuvoje, Latvijoje bei Estijoje, planuoja plėsti veiklos geografines ribas į kitas Šiaurės Europos šalis ir nuo 2020 m. sausio 1 d. įsteigti naują prekybos aikštelę Suomijoje, taip prisidedant prie didesnės Suomijos ir Baltijos šalių dujų rinkų integracijos.

3. ELEKTROS RINKA

3.1. Tinklo reguliavimas

3.1.1. Atskyrimas

Direktyvos 2009/72/EB 10, 11 straipsniai ir Reglamento (EB) Nr. 714/2009 3 straipsnis

2018 m. pasikeitimų dėl Elektros energetikos įstatymo (toliau - EEĮ) nuostatų, susijusių su Litgrid, AB veiklos ir kontrolės atskyrimu, įgyvendinimo nebuvo. VKEKK, vadovaudamasi EEĮ 26 straipsnio nuostatomis, toliau nuolat prižiūri ir kontroliuoja, kaip elektros PSO, vykdydamas savo veiklą, užtikrina EEĮ nustatytus nepriklausomumo ir veiklos atskyrimo reikalavimus.

Direktyvos 2009/72/EB 26 straipsnis

Pasikeitus aplinkybėms, dėl kurių nebūtų užtikrinamas EEĮ 54 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatytų veiklos rūšių ir apskaitos atskyrimo reikalavimų įgyvendinimas, ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo šių aplinkybių pasikeitimo AB „Energijos skirstymo operatorius“ įpareigota informuoti VKEKK. 2018 m. aplinkybių pasikeitimo neužfiksuota.

Pažymėtina, kad 2018 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ nuo 2018 m. spalio 1 d. nebevykdo visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklos pagal 2018 m. liepos 31 d. nutarimą Nr. O3E-247 „Dėl elektros energijos visuomeninio tiekimo licencijos Nr. L1-10 (VET) akcinei bendrovei „Energijos skirstymo operatorius“ galiojimo panaikinimo“.

3.1.2. Techninis funkcionavimas

Balansavimo paslaugos (37(6)(b) straipsnis, 37(8) straipsnis)

Elektros energijos rinkos dalyvių tarpusavio santykius, vykdant didmeninę prekybą elektros energija LR teritorijoje, reglamentuoja Prekybos elektros energija taisyklės, balansavimo energijos kainos skaičiuojamos pagal Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą.

VKEKK, atsižvelgdama į Baltijos šalių elektros energijos PSO parengtą Baltijos šalių harmonizuotą disbalanso apskaitos modelį, kuris nustato vienodus balansavimo rinkų veikimo principus, 2017 m. patvirtino naujos redakcijos Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą: sudarytos vienodos sąlygos veikti visiems balansavimo rinkų dalyviams Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje - iki tol kiekviena valstybė buvo apibrėžusi atskirus balansavimo energijos kainos nustatymo principus. Bendra Baltijos šalių balansavimo rinka, kuri apima standartinį rankinį dažnio atkūrimo rezervą (mFRR) produktą, bendrą Baltijos šalių balanso valdymą, harmonizuotą disbalanso apskaitos modelį ir bendrą operatorių atsiskaitymo modelį, pradėjo veikti 2018 m. sausio 1 d.

Saugumo ir patikimumo standartai, paslaugos kokybė ir tiekimas (37(1)(h) straipsnis)

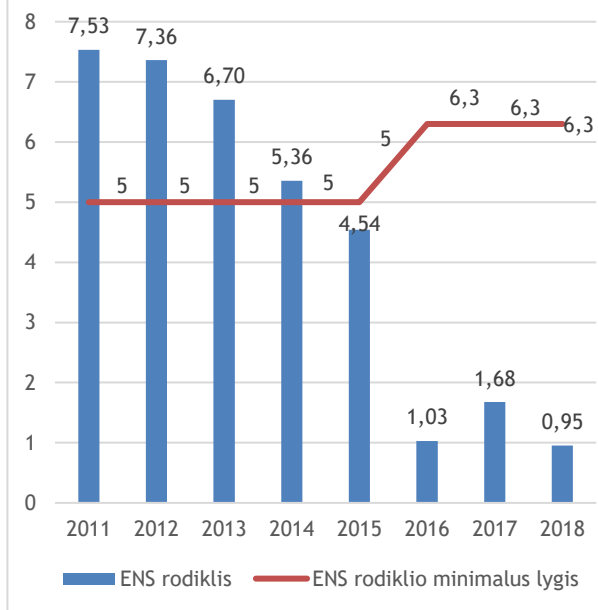
EEĮ nurodyta, kad VKEKK nustato elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus bei kontroliuoja, kaip jų laikomasi. Atsižvelgiant į pasikeitusius Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimus, iki naujo reguliavimo periodo kalendorinių metų balandžio 15 d. nustatomi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimai naujam reguliavimo periodui. 2016-2020 m. laikotarpiui rodikliai nustatyti atsižvelgiant į 2011-2015 m. faktinių persiuntimo patikimumo rodiklių vidurkį.

Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės rodikliai bei jų minimalūs lygiai atskirai skaičiuojami elektros energijos perdavimo sistemai bei skirstymo tinklui (žr. paveikslus žemiau). Kuo rodiklio reikšmė mažesnė, tuo elektros energijos persiuntimo patikimumo lygis yra geresnis. Skaičiavimuose vertinami tik tie atvejai, kai elektros energijos persiuntimo nutraukimas įvyko dėl sistemos operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių arba dėl nenustatytų priežasčių. Nutraukimai, kurie įvyko dėl *force majeure* ar išorinio poveikio priežasčių, patikimumo rodikliams įtakos neturi. Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

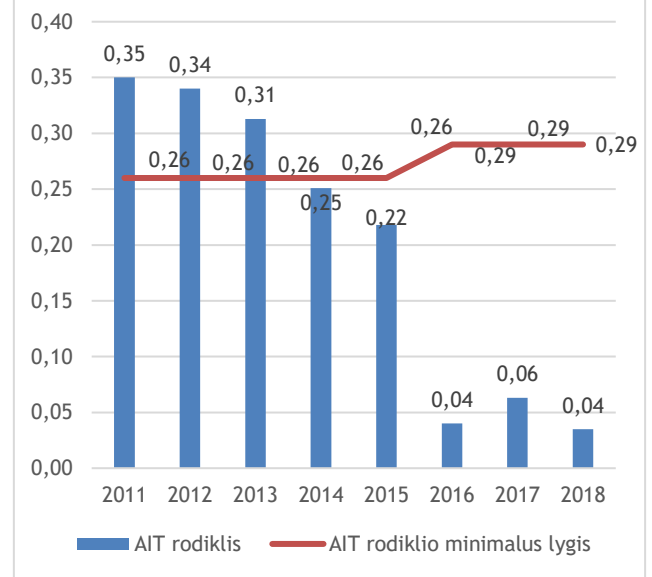
- Perdavimo tinklu neperduotos elektros energijos kiekiu (angl. *energy not supplied*) (toliau - ENS);

- Vidutinė elektros energijos perdavimo nutraukimo trukmė (angl. *average interruption time*) (toliau - AIT).

5 pav. ENS ir šio rodiklio minimalus lygis, MWh

6 pav. AIT ir šio rodiklio minimalus lygis, min.

Šaltinis - VKEKK.

VKEKK 2018 m. nustatyti patikimumo rodikliai įpareigoja PSO užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams, t. y. vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė neturėtų būti ilgesnė nei 0,29 min., nepersiuštos elektros energijos kiekis būtų ne didesnis kaip 6,3 MWh. 2018 m., palyginus su ankstesniais metais nustatytu minimaliu lygiu, persiuntimo patikimumas pagal ENS rodiklį buvo 84,86 proc. mažesnis (neviršijo nustatytos maksimalios reikšmės), pagal AIT rodiklį - 87,93 proc. mažesnis (neviršijo nustatytos maksimalios reikšmės).

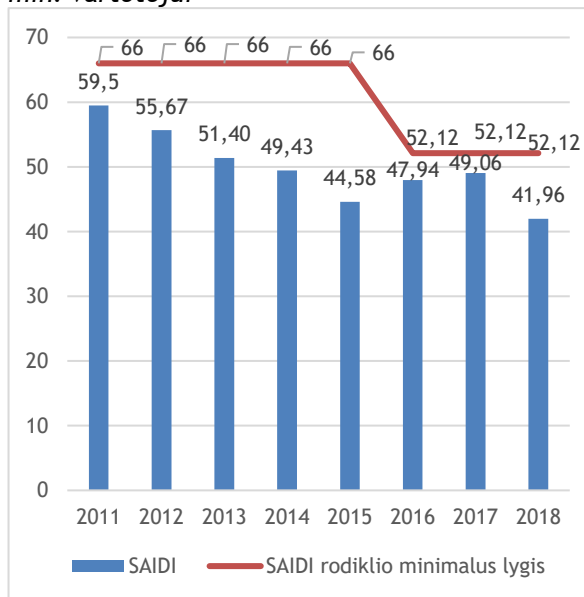
Elektros energijos persiuntimo patikimumas skirstomaisiais tinklais yra vertinamas dviem rodikliais:

- Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinės trukmės rodikliu (angl. *system average interruption duration index*) (toliau - SAIDI);
- Sistemos ilgų elektros energijos skirstymo nutraukimų vidutinio dažnumo rodikliu (angl. *system average interruption frequency index*) (toliau - SAIFI).

2018 m. VKEKK nustatyti patikimumo rodikliai STO įpareigoja užtikrinti, kad techninė paslaugų kokybė bus geresnė arba lygi minimaliems reikalavimams, t. y. vartotojams elektros energijos vidutinė nutraukimo trukmė (SAIDI) neturėtų būti ilgesnė nei 52,12 min. per metus, vartotojui tenkantis vidutinis nutraukimų skaičius (SAIFI) dėl STO kaltės neturėtų būti didesnis nei 0,72 karto.

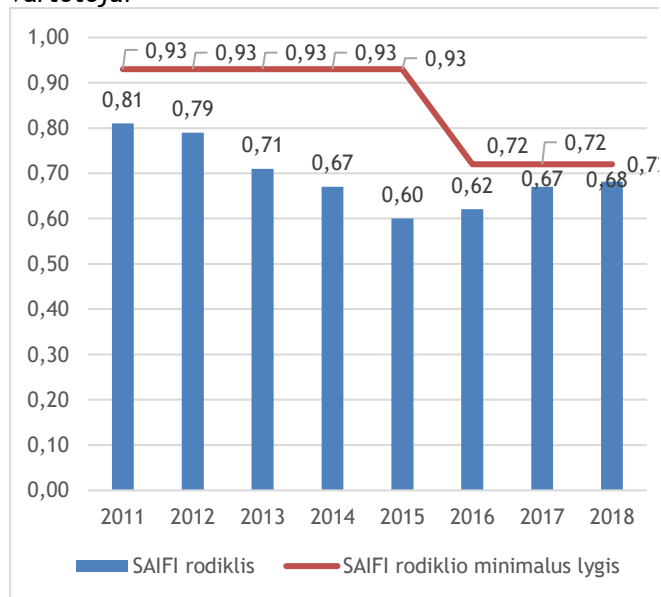
2018 m., lyginant su ankstesniais metais nustatytu minimaliu lygiu, persiuntimo patikimumas pagal SAIDI rodiklį buvo 19,5 proc. mažesnis (neviršijo nustatytos maksimalios reikšmės), pagal SAIFI rodiklį buvo 5,37 proc. mažesnis (neviršijo nustatytos maksimalios reikšmės).

7 pav. SAIDI ir šio rodiklio minimalus lygis, min. vartotojui

Šaltinis - VKEKK.

8 pav. SAIFI ir šio rodiklio minimalus lygis, kartai vartotojui

AB „Energijos skirstymo operatorius“ neviršija minimalių persiuntimo patikimumo lygių visu lyginamuoju laikotarpiu, t.y. SAIDI 2018 m. sumažėjo 14,5 proc., o SAIFI rodikliai 2018 m., lyginant su praėjusiais metais, išaugo 1,7 proc.

Reikalavimuose nustatyti elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kokybės rodikliai. Skirstymo paslaugos teikėjams yra nustatyti tokie rodikliai:

- laiku (per 20 d. nuo prijungimo įmokos sumokėjimo) prijungtų naujų vartotojų procentinė dalis;
- laiku (per 5 darbo dienas buitiniams vartotojams ir per 2 darbo dienas kitiems vartotojams) atnaujinto elektros energijos persiuntimo vartotojams, apmokėjusiems įsiskolinimus, procentinė dalis;
- apie planinį nutraukimą laiku (prieš 10 kalendorinių dienų) informuotų vartotojų procentinė dalis;
- laiku (per 5 darbo dienas) pašalintų gedimų vartotojams procentinė dalis;
- elektros energijos persiuntimo atkūrimo laiku (priklausomai nuo patikimumo kategorijos) po neplaninio nutraukimo vartotojų procentinė dalis;
- laiku (per 30 kalendorinių dienų) išnagrinėtų vartotojų ir tinklų naudotojų skundų procentinė dalis.

PSO nustatomas tik vienas paslaugų kokybės rodiklis - laiku (per 30 kalendorinių dienų) išnagrinėtų skundų procentinė dalis.

1 lentelė. AB „Energijos skirstymo operatorius“ persiuntimo patikimumo kokybės rodiklių vykdymas per 2018 m.

Aprūpinimo elektra patikimumo kategorija	Matavimo vnt.	Nustatytas paslaugos suteikimo vartotojui rodiklis	Vidutinis paslaugos suteikimo vartotojui rodiklis	Paslaugos suteikimo vartotojui nustatytu laiku rodiklis (proc.)
I		Per laiką, ne ilgesnį nei automatinis perjungimas nuo vieno nepriklausomo elektros šaltinio prie kito	0,01	98,56
II	val.	2,5	0,44	100
III	val.	24	1,01	100

Šaltinis - VKEKK.

VKEKK 2018 m. pradėjo AB „Energijos skirstymo operatorius“ neplaninį patikrinimą, siekiant įvertinti, ar bendrovė nuo 2012 m. sausio 1 d. iki 2018 m. vasario 28 d. laikėsi elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės reikalavimų. Patikrinimą planuojama užbaigti 2019 m. rugsėjo mėn.

VKEKK koordinuoja procesą dėl galimų sprendimo būdų bei priemonių, siekiant išspręsti elektros įtampos svyravimų, mikrotrūkių problematiką Lietuvoje, tinklo kokybės gerinimo efektą Lietuvos konkurencingumo didinimui. PSO bei STO rengia registratorių diegimo planus, surinkus

informaciją, bus nustatyta elektros tinklų kokybė ir priimti tolesni sprendimai gerinti tinklo kokybinius parametrus, bei bus vykdoma tolesnė nuosekli tinklo stebėseną.

Apsaugos priemonių priežiūra (37(1)(t) straipsnis)

Vadovaujantis EEĮ 31 straipsnio 1 dalies 11 punktu, nacionalinio balansavimo funkciją atlieka PSO Litgrid, AB. Tiekimo patikimumui užtikrinti yra numatytos reikalingos antrinio ir tretinio rezervo apimtys, kurios užtikrinamos sutartimis su Lietuvos elektros sistemoje esančiomis elektrinėmis ir sutartimis su BRELL kaimyninių šalių operatoriais dėl bendrai palaikomo antrinio rezervo. Nuolatinės srovės jungčių valdymo sutartyse su Lenkijos ir Švedijos PSO taip pat numatytos avarinės pagalbos galimybė iš kaimyninių šalių.

Elektros energijos tiekimo vartotojams užtikrinimui PSO užsako tretinį galios rezervą, kuris gali būti aktyvuojamas maksimalaus elektros energijos suvartojimo laikotarpiu, esant pasiūlos trūkumui elektros rinkoje. Esant galios arba kuro trūkumui, sudaryti ir patvirtinti vartotojų atjungimo ir ribojimo planai.

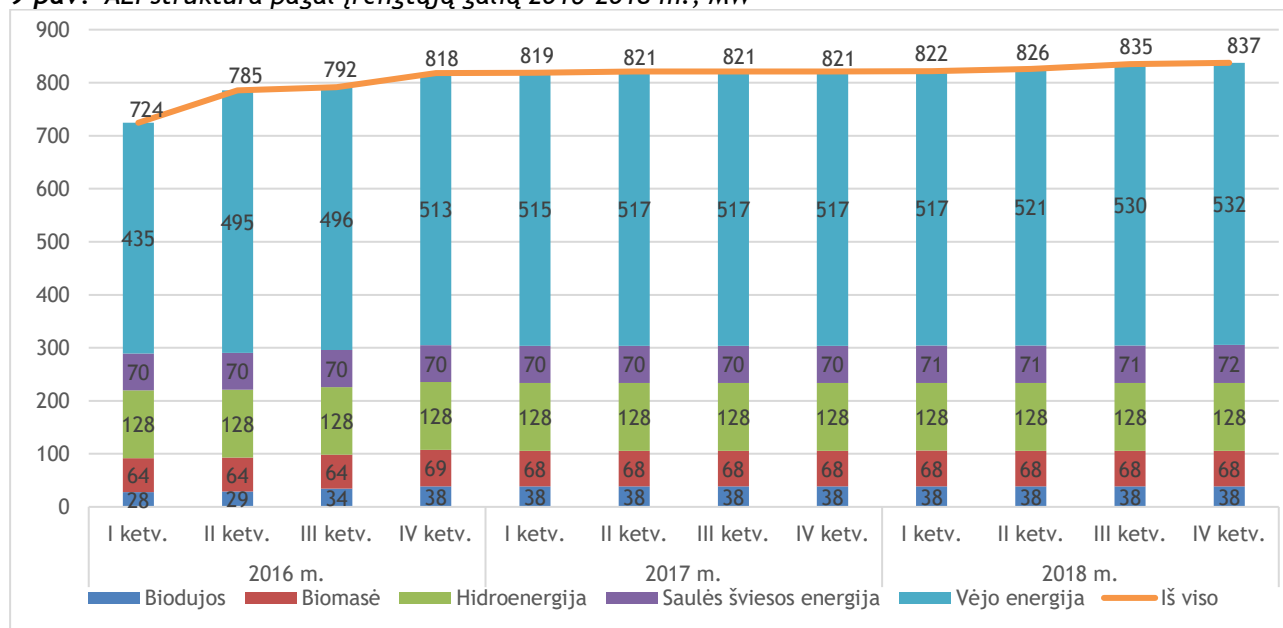
2018 m. perkrovos nustatytos Latvija-Lietuva tarpsteminėje jungtyje, trukusios 3 valandas. Šiomis valandomis pralaidumas siekė 900 MW, o fizinis srautas viršijo nustatytą pralaidumo ribą 101-108 proc. Rusija-Lietuva tarpsteminėje jungtyje perkrovos truko 480 valandų, kuriomis pralaidumas siekė 300-600 MW, o fizinis srautas viršijo nustatytą pralaidumo ribą 101-116 proc. 2018 m. AB „Enerģijos skirstymo operatorius“ nebuvo atjungusi ar apribojusi klientų dėl tinklo pajėgumo trūkumo.

AEI reguliavimo struktūra: AEI prijungimo, pasinaudojimo ir dispečerinio valdymo ataskaita, ypač dėl prioritetinių problemų. Ataskaita taip pat dėl AEI balansavimo atsakomybės (Reglamento (EB) Nr. 713/2009 11 straipsnis)

AEI balansavimo atsakomybės nesikeitė, palyginus su ankstesniais metais, kaip ir kitos numatytos lengvatos Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme.

Didžiausią rinkos dalį bendroje atsinaujinančių išteklių įrengtosios galios rinkos struktūroje 2018 m. sudarė vėjo elektrinės - 63,5 proc., hidroelektrinės - 15,3 proc., saulės - 8,5 proc., biomasės - 8,1 proc., biodujų - 4,6 proc. 2017 m. sudarė vėjo elektrinės - 63,0 proc., hidroelektrinės - 15,6 proc., saulės - 8,5 proc., biomasės - 8,2 proc., biodujų - 4,7 proc.

9 pav. AEI struktūra pagal įrengtąją galią 2016-2018 m., MW

Šaltinis - VKEKK.

2018 m. AEI elektrinių įrengtosios galios dalis bendrame įrengtosios galios balanse sudarė 22,8 proc. ir AEI dalis bendrame įrengtosios galios balanse išaugo 0,4 proc., palyginti su 2017 m.

3.1.3. Tinklų tarifai prijungimui ir prieigai

37(1)(a) straipsnis, 37(6)(a) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(10)straipsnis, 37(12) straipsnis, 37(3)(c) ir (d) straipsniai

37(1)(a) straipsnis

Susijusi informacija pateikta šios ataskaitos 3.2.2. ir 3.2.2.1. skyriuose.

37(6)(a) straipsnis

Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis, energetikos įmonės, besiverčiančios veikla, kurios kainos yra reguliuojamos, turi derinti su VKEKK numatomus investicijų projektus, susijusius su naujų energetikos objektų statyba, esamų energetikos objektų atstatymu, modernizacija, rekonstrukcija ar veikiančių energetikos objektų plėtra energijos gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklose. Jeigu investicijos nėra suderintos su VKEKK, jos negali būti pripažintos pagrįstomis ir nėra įskačiuojamos į kainų viršutines ribas.

2018 m. elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos investicijos sudarė 224,5 mln. Eur (13,9 proc. daugiau nei 2017 m.). Šį pokytį iš esmės lėmė 20,7 proc. augusios skirstomųjų tinklų investicijos, kurios per 2018 m. sudarė 205,63 mln. Eur. Investicijos į perdavimo tinklus - nuo 26,68 mln. Eur per 2017 m. sumažėjo iki 18,89 mln. Eur per 2018 m.

Investicijų graža nustatoma vidutinių svertinių kapitalo kaštų metodu (angl. WACC), kuri 2018 m. sudaro 5,00 proc. gamybos bendrovei, 4,94 proc. - PSO ir 5,04 proc. - STO. Minėta ir detalesnė informacija taip pat skelbiama viešai VERT interneto svetainėje www.vert.lt.

37(8) straipsnis

2015 m. pabaigoje patvirtinta „Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika“, įgyvendinanti ilgo laikotarpio vidutinių padidėjimo sąnaudų (angl. *Long-Run Average Incremental Cost*) (toliau - LRAIC) modelį, kuriuo siekiama efektyvinti elektros tinklų, atitinkančių paklausą, eksploatavimą. Pagal naująjį modelį nustatytos elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 5 metų reguliavimo periodui 2016-2020 m.

VKEKK teisės ir pareigos, susijusios su perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjų kainomis ir tarifais, kaip nustato Direktyvos 2009/72/EB 37(8) straipsnis, per 2018 m. nesikeitė.

37(10) straipsnis

VKEKK teisės ir pareigos, susijusios su perdavimo ir skirstymo paslaugų teikėjų kainomis ir tarifais, kaip nustato Direktyvos 2009/72/EB 37(10) straipsnis, per 2018 m. nesikeitė.

37(12) straipsnis

VKEKK nutarimai gali būti skundžiami LR administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

37(3)(c) ir (d) straipsniai

Pagal EEĮ 33 straipsnį PSO ir VKEKK nustatytos teisės ir pareigos, susijusios su 10 metų perdavimo tinklų plėtros plano rengimu, vertinimu ir stebėseną, per 2018 m. nesikeitė. PSO Litgrid, AB kiekvienais metais parengia ir teikia VKEKK ateinančių dešimties metų plėtros planą. VKEKK, jį derindama, įvertina PSO jau įgyvendintas investicijas arba atitinkamai koreguoja anksčiau suderintas, bet dar neįgyvendintas investicijas, jų atlikimo terminus, darbų sumas ir kt. 2018 m. birželio 29 d. gautas 2018-2027 m. LEES 400-110 kV tinklų plėtros planas ateinančiam dešimtmečiui. Dėl minėto plano VKEKK skelbė viešąją konsultaciją ir, įvertinusi gautas pastabas, VKEKK 2019 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. O3E-67 patvirtino Litgrid, AB parengtą 2018-2027 m. plėtros planą.

Litgrid, AB planuoja 2018-2027 m. perdavimo tinklo plėtros ir atnaujinimo investicijų poreikis sieks apie 765,75 mln. Eur, t. y. 19,18 proc. didesnis, palyginus su 2017-2026 m. Litgrid, AB

planuotomis investicijomis. Didžiausią dalį 2018-2027 m. perdavimo tinklo plėtros plane numatytų investicijų sudarys LEES sujungimo su kontinentinės Europos tinklais projektas darbui sinchroniniu režimu.

STO, vadovaudamasis VKEKK patvirtintu Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo Valstybinėje kainų ir energetikos kontrolės komisijoje tvarkos aprašu, ilgalaike reguliuojamos veiklos investicijų programą rengia reguliavimo periodui ir teikia VKEKK.

Kryžminio subsidijavimo prevencija (37(1)(f) straipsnis)

Pagal Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 13 punktą ir EEĮ 9 straipsnio 4 dalies 5 punktą VKEKK nustatytos funkcijos kontroliuoti, kad būtų veiksmingai atskirtos veiklos energetikos sektoriuje, užtikrinant energijos perdavimo ir skirstymo veiklos nepriklausomumą nuo komercinių energetikos veiklos interesų ir siekiant išvengti kryžminio subsidijavimo, nesikeitė, palyginti su praėjusiais metais (plačiau žr. 2017 m. LR elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinėje ataskaitoje EK).

3.1.4. Tarpsteminės prekybos problemos

Prieiga prie tarpsteminės infrastruktūros, įskaitant galios paskirstymo ir perkrovų valdymo procedūras (37(6)(c) straipsnis, 37(8) straipsnis, 37(9) straipsnis), pajamų panaudojimas tarpsteminėms jungtims (37(3)(f) straipsnis)

Per 2018 m. dėl pralaidumų trūkumo prekyba buvo apribota (darant prielaidą, kad tarpsteminės jungtys riboja prekybą, jeigu jų pralaidumas prekybai buvo pilnai išnaudotas) šiose tarpsteminėse jungtyse:

- Lietuva-Latvija tarpsteminėje jungtyje 49 valandas (iš Lietuvos į Latviją - 5 valandos, iš Latvijos į Lietuvą - 44 valandos);
- Lietuva-Baltarusija tarpsteminėje jungtyje 3.329 valandas (iš Baltarusijos į Lietuvą);
- Lietuva-Švedija tarpsteminėje jungtyje 5.284 valandų (iš Švedijos į Lietuvą - 3.610 valandos, iš Lietuvos į Švediją - 1.674 valandos);
- Lietuva-Lenkija tarpsteminėje jungtyje 5.036 valandas (iš Lenkijos į Lietuvą - 2.835 valandos, iš Lietuvos į Lenkiją - 2.201 valanda);
- Lietuva-Rusija tarpsteminėje jungtyje 375 valandas (iš Rusijos į Lietuvą).

2018 m. rugpjūčio mėn. VKEKK suderino Lietuvai tenkančią bendro intereso projekto „Baltijos šalių elektros energijos sistemos integravimas į Europos tinklus ir sinchronizavimas su jais“ investicijų dalį - 167,045 mln. Eur. Bendra Baltijos šalyse įgyvendinamų investicijų vertė - 432,55 mln. Eur. Visas Sinchronizacijos projektas bus įgyvendinamas 3 etapais. VKEKK suderinta investicijų suma apima I etapo darbus, lėšos bus skiriamos Lietuvos perdavimo tinklo infrastruktūrai, reikalingai geresniam Baltijos valstybių energijos sistemų integravimui į kontinentinės Europos tinklus ir integracijai į rinką. Dėl Sinchronizacijos projekto 2 ir 3 etapų PSO pateiks atskiras investicijų derinimo paraiškas, dėl jų nacionalinės reguliavimo institucijos turės priimti atskirtus sprendimus. Remiantis Baltijos šalių PSO atliktos kaštų ir naudos analizės rezultatais, kiekviena Baltijos šalis gauna teigiamą grynąją naudą, todėl kiekvienos šalies investicijų kaštai dengiami atitinkamo Baltijos šalių PSO. Priėmus Latvijos ir Estijos nacionalinėms reguliavimo institucijoms sprendimus dėl investicijų kaštų dalies, 2018 m. rugsėjo mėn. Baltijos reguliavimo institucijų vadovai pasirašė bendrą Baltijos šalių nacionalinių reguliavimo institucijų kaštų pasidalinimo susitarimą, kuris yra vienas iš reikalavimų PSO kreipiantis dėl ES lėšų, siekiant finansuoti dalį investicijų projekto kaštų. EK taip pat skyrė finansavimą šiam svarbiam projektui: trims Baltijos šalims iš Europos infrastruktūros tinklų priemonės (angl. *Connecting Europe Facility* - CEF) iš viso skirta 323 mln. Eur, iš šios sumos 125 mln. Eur - LEES. Visos šios priemonės leis užtikrinti patikimą Baltijos šalių elektros energijos sistemų veikimą, integruojant jas į Europos tinklus ir sinchronizuojant su jais.

Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos nacionalinės reguliavimo institucijos, suprasdamos Baltijos šalių elektros sistemos integracijos į kontinentinės Europos tinklą svarbą, 2019 m. gegužės 13 d. pasirašė bendradarbiavimo susitarimą³ dėl Baltijos šalių elektros tinklų sinchronizacijos su kontinentine Europa sinchronizacijos projekto įgyvendinimo.

³ https://www.vert.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2019/geguze/MoU_Synchro_2019_05_14.pdf

Tai svarbus žingsnis, kuris įtvirtina koordinuotą reguliuotojų požiūrį ir įsipareigojimus įgyvendinant Sinchronizacijos projektą, leis užtikrinti sklandų investicinių projektų derinimo procesą, įskaitant sprendimo priėmimą dėl tarpvalstybinių sąnaudų, kurios bus patirtos įgyvendinant su sinchronizacija susijusius projektus, pasidalijimą. Taip pat bendradarbiavimo susitarime numatytas glaudaus bendradarbiavimo su PSO ir tarp reguliuotojų procesas, konfidencialumo įsipareigojimų ir kiti esminiai bendradarbiavimo aspektai.

2018 m. Lietuvos elektros energijos PSO gavo 811.748 Eur (2017 m. - 1.444.945 Eur) perkrovų pajamų. Visas šias lėšas planuojama panaudoti strateginiams projektams įgyvendinti. Paminėtina, kad 2018 m. perkrovos nustatytos Latvijos-Lietuvos ir Rusijos-Lietuvos tarpvietinėse jungtyse, trukusios atitinkamai 3 ir 480 valandas.

Metinis valandinis elektros energijos poreikio pikas (netto) 2018 m. buvo 1.999 MW (2017 m. - 1.896 MW, 2016 m. - 1.979 MW). LEES elektrinių bendroji įrengta galia sudarė 3.679 MW ir buvo 16 MW didesnė nei 2017 m.

Visa aktuali informacija, susijusi su perdavimo tinklo prieinamumu bei pasinaudojimu, skelbiama Litgrid, AB interneto svetainėje www.litgrid.eu ir „Nord Pool“ AS interneto svetainėje www.nordpoolspot.com.

Techninio bendradarbiavimo tarp Bendrijos ir trečiųjų šalių PSO stebėseną (37(1)(s) straipsnis)

Bendra Baltijos šalių balansavimo rinka pradėjo veikti 2018 m. sausio 1 d. Plačiau apie tai 3.1.2 skyriuje.

Perorientuojant Baltijos šalių elektros sistemas dirbti su kontinentinės Europos tinklais bei rengiantis dirbti atsijungus nuo kitų elektros sistemų „salos režimu“, reikės atitinkamų sprendimų. Tarpusavio koordinacija padidina bendrą sistemų valdymo efektyvumą ir sumažina totalinių avarių tikimybę. Be to, sinchronizacijai reikia stiprinti ir vidaus elektros perdavimo tinklą, kuris pasitarnaus ir kaip nusidėvinčios infrastruktūros atnaujinimas, ir kaip būdas efektyviai išnaudoti „LitPol Link“ ir „NordBalt“ jungtis. Sinchronizaciją su kontinentinės Europos tinklais planuojama įgyvendinti iki 2025 m. Baltijos šalių PSO ir ENTSO-E 2018 m. pradžioje pradėjo Baltijos šalių sinchroninio sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais dažnio stabilumo studiją. Tiek dinaminio stabilumo, tiek dažnio stabilumo studijos reikalingos galutiniam politiniam sprendimui dėl sinchronizacijos su kontinentinės Europos elektros tinklais scenarijaus, kuris priimtas BEMIP formate 2018 m. birželio mėn, bei kreipimuisi į ENTSO-E dėl sinchroninio prisijungimo.

PSO investicijų planų pagal TYNDP priežiūra (37(1)(g) straipsnis)

Litgrid, AB investicijų planų priežiūra vykdoma pagal 3.1.3 skyriuje nurodytas sąlygas, įtvirtintas EE], t. y. kasmet iki liepos 1 d. pateikiamas atnaujintas 10 metų perdavimo tinklų plėtros planas vertinamas VKEKK.

2018 m. aukštosios įtampos elektros perdavimo linijų ilgis sudarė 7.246 kilometrus, o aukštosios įtampos transformatorių pastočių skaičius siekė 236. Bendras elektros poreikis - 12,85 TWh. Elektros energijos vartojimas sumažėjo 3,75 proc. Šiuo metu LEES tiesiogiai sujungta su penkiomis kaimyninėmis (Švedija, Lenkija, Baltarusija, Latvija, Rusija) elektros energetikos sistemomis. 2018-2027 m. planuojama investicijų suma į perdavimo tinklą - apie 765,75 mln. Eur.

Bendradarbiavimas (37(1)(c) straipsnis)

Siekdami užtikrinti Lietuvos interesų atstovavimą dėl geresnio energetikos sektoriaus reguliavimo ir jo harmonizavimo, VKEKK atstovai nuolat dalyvauja - teikia pozicijas, pasiūlymus - Europos ir tarptautinių reguliuotojų vienijančių asociacijų veikloje:

- Energetikos reguliuotojų bendradarbiavimo agentūros (angl. *Agency for the Cooperation of Energy Regulators*) (toliau - ACER);
- Europos energetikos reguliuotojų tarybos (angl. *Council of European Energy Regulators*) (toliau - CEER);
- Energetikos reguliuotojų forumo (angl. *Energy Regulators Forum*) (toliau - ERF);
- Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos (angl. *Energy Regulators Regional Association*) (toliau - ERRA).

Taip pat VKEKK jos atstovai dalyvauja įvairiuose darbo grupių susitikimuose, atlieka bendras energetikos įmonių palyginimo analizes, teikia atsakymus į įvairius klausimynus, reikalingą informaciją bei stebi rengiamų dokumentų eigą.

2018 m. Lietuvai įstojus į Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizaciją (toliau - EBPO) (angl. *Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD*), VKEKK atstovai pradėjo dalyvauti OECD Ekonominių reguliuotojų tinklo (angl. *Network of Economic Regulators*) (toliau - NER) veikloje. Šis tinklas yra atviras ir unikalus pasaulinis forumas, kuriame skatinamas įvairių reguliavimo institucijų, veikiančių energetikos, vandens, transporto ir ryšių sektoriuose, dialogas. NER nariai dalijasi patirtimi, aptaria iššūkius, novatoriškus sprendimus ir prioritetus reguliuotojų veiklai, diskutuoja geresnio reguliuotojų valdymo (angl. *governance*) ir nepriklausomumo temomis.

3.1.5. Teisės aktų laikymasis

Reguliuotojo laikymasis ACER, EK (37(1)(d) straipsnis) ir Gairių (39 straipsnis) privalomų sprendimų

VKEKK nuolat gauna informaciją apie rengiamus ir priimtus ACER bei EK teisės aktus. Taip pat per bendrą informacinę sistemą derina pozicijas su kitomis valstybinėmis institucijomis. Atitinkamų ES teisės aktų nuostatos perkeltos į nacionalinių teisės aktų nuostatas arba taikomos tiesiogiai ir pagal kompetenciją jų laikomasi, priimant VKEKK nutarimus dėl perdavimo paslaugos kainos dedamųjų, jungiamųjų linijų pralaidumų nustatymo ir paskirstymo bei perkrovų valdymo taisyklių ir kita.

Perdavimo ir skirstymo bendrovių, sistemos savininkų ir elektros energetikos įmonių laikymasis Bendrijos teisės aktu, įskaitant tarpines problemas (37(1)(b), 37(1)(q), 37(3)(a),(b),(e) ir 37(5) straipsniai + baudų taikymas (37(4)(d) straipsnis)

VKEKK, jei kitaip nenumatyta kituose teisės aktuose, rengia ir nustato savo teisės aktuose detalius reikalavimus dėl ES teisės aktų laikymosi bei atsakomybę už šių nurodymų pažeidimą. Kaip laikomasi teisės aktų nuostatų dėl tarpines prekybos buvo minėta šios ataskaitos 2.1.3. ir 3.1.4. skyriuose.

Pagal EEĮ 9 straipsnio 7 dalį VKEKK įstatymų nustatyta tvarka ir sąlygomis už valstybės reguliuojamosios energetikos veiklos elektros energetikos sektoriuje pažeidimus elektros energetikos įmonėms skiria veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas. VKEKK skiriamos baudos už pažeidimus vykdant reguliuojamąją energetikos veiklą ir jų skyrimo tvarka nustatytos Energetikos įstatyme.

Energetikos įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad energetikos įmonėms už pažeidimus vykdant reguliuojamąją veiklą, kurie per VKEKK nustatytą protingą laikotarpį nebuvo pašalinti, užtikrindama atitiktį teisės aktų nustatytoms reguliuojamosios veiklos sąlygoms, VKEKK skiria baudas.

Tais atvejais, kai nesąžiningos konkurencijos veiksmus ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimą energetikos sektoriuje pagal kompetenciją tiria Konkurencijos taryba, šių veiksmų tyrimas atliekamas, privalomi nurodymai energetikos įmonėms duodami ir atsakomybė už pažeidimus nustatoma, įskaitant energetikos įmonėms taikomas sankcijas, Konkurencijos įstatymo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Šiuo tikslu VKEKK ir Konkurencijos taryba bendradarbiauja tarpusavyje, siekdamos efektyviai nustatyti nesąžiningos konkurencijos veiksmų ar vartotojų nediskriminavimo principų pažeidimų energetikos sektoriuje mastą ir poveikį energijos vartotojams ir (ar) kitoms energetikos įmonėms. Energetikos įmonės už tuos pačius pažeidimus atsako tik pagal Energetikos įstatymą arba pagal Konkurencijos įstatymą, atsižvelgiant į nustatytą VKEKK ar Konkurencijos tarybos kompetenciją.

3.2. Konkurencijos skatinimas

3.2.1. Didmeninė rinka

„NordBalt“ ir „LitPol Link“ elektros energijos jungtys atvėrė ir naujų Lietuvos elektros rinkos plėtros galimybių ir ženkiai sumažino Lietuvoje didmeninės elektros energijos rinkos kainą. Elektros energijos kainų mažėjimas fiksuotas tiek Lietuvos, tiek Latvijos kainų zonose, kuriose

elektros energijos kainos dienos prieš elektros energijos biržoje „Nord Pool“ 2018 m., palyginti su 2017 m., augo po 42,3 proc. (2017 m., palyginti su 2016 m., fiksuotas kainų mažėjimas sudarė atitinkamai 3,9 proc.).

VKEKK aktyviai dalyvauja kuriant bendrą regioninę elektros energijos rinką, įskaitant ir įvairių bendrų teisės aktų kūrimą bei įgyvendinimą.

Vienas esminių įvykių 2018 m. elektros energetikos rinkoje Lietuvos ir visos Europos mastu yra 2018 m. birželio mėn. pradėjusi veikti XBID (*angl. cross border intraday*) projekto - bendros Europos einamosios dienos rinkos IT platformos - pirmasis etapas. Ši sistema sudarys sąlygas nepertraukiamai prekybai ir sandorių sudarymui tarp rinkos dalyvių prekybos pavedimų vienoje prekybos zonoje ir atitinkamų prekybos pavedimų kitoje zonoje rinkai prieinamų tarp sisteminių pralaidumų ribose. I etape dalyvauja Austrija, Belgija, Danija, Estija, Ispanija, Latvija, Lietuva, Norvegija, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Suomija, Švedija ir Vokietija.

Kitos Europos šalys ketina dalyvauti antrame XBID įgyvendinimo etape, kuris planuojamas 2019 m. pirmąjį pusmetį. Šiuo tikslu VKEKK patvirtino „ES prekybos elektros energija platformose taisyklės“, kurios, atsižvelgiant į EK Regalamento dėl pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gaires (toliau - CACM (*angl. Capacity Allocation & Congestion Management*)), įtvirtina bendrus ES prekybos elektros energija platformų funkcionavimo mechanizmus ir principus, užtikrinančius veiksmingą bendros rinkos susiejimo procesą. Taip pat VKEKK patvirtino vienodus reikalavimus suprekiautos elektros energijos perdavimui: įtvirtinti vieningi visoje ES suprekiautos elektros energijos skaičiavimo principai PSO bei bendra informacijos mainų tvarka tarp biržos operatorių ir PSO.

VKEKK patvirtino Litgrid, AB kartu su Latvijos ir Švedijos PSO suderintus pasiūlymus dėl tarpzoninio rizikos draudimo galimybių, kurie leis užtikrinti galimybę didmeninės elektros energijos rinkos dalyviams įsigyti ilgalaikio tarpzoninio rizikos draudimo produktus, t. y. apsaugoti nuo kainų svyravimo, įsigyjant kitos šalies produktus.

Litgrid, AB pasiūlymus dėl tarpzoninių rizikos apsidraudimo galimybių parengė kartu su Švedijos, Latvijos elektros energijos PSO bei bendradarbiaujant su Lenkijos operatoriumi. Priimtas sprendimas, kad didmeninių rinkų veikimas būtų skatinamas investuojant į perdavimo tinklo pralaidumų didinimą, svarbiausias jų - trečios Estijos-Latvijos perdavimo jungties statyba. Šis projektas įtrauktas į bendro intereso projektų sąrašą, numatoma jungties eksploatacijos pradžia - 2020 m. pabaiga.

PSO prognozuoja, kad pralaidumų tarp Estijos-Latvijos padidinimas 2020 m. sumažins kainų skirtumus tarp Baltijos šalių, todėl rinkos dalyviai turės galimybę pasinaudoti likvidžiausiais Skandinavijos šalių kainų rizikos draudimo produktais.

PSO pasiūlymus dėl tarpzoninio rizikos draudimo galimybių turi atnaujinti ne rečiau kaip kas 4 metus, įvertinant egzistuojančių elektros energijos išvestinių finansinių priemonių efektyvumą bei kitus veiksnius.

VKEKK, atlikusi Lietuvos elektros energijos kainų svyravimų rizikos draudimo galimybių analizę, 2017 m. gegužės mėn. konstatavo, kad: Lietuvos kainų zona neturi konkrečiai sukurto *Nasdaq* išvestinių finansinių priemonių apsidraudimo produkto - Lietuvos rinkos kainos panašiausias į Latvijos, todėl Lietuvos didmeninės energijos rinkos dalyviams palankiausias produktas siūlomas šioje šalyje; Lietuvos kainų zonoje tarpzoninės rizikos valdymo priemonės nėra pakankamai efektyvios, palyginus su Skandinavijos šalimis.

VKEKK, atsižvelgdama į CACM, patvirtino Litgrid, AB kartu su Latvijos ir Estijos elektros PSO parengtą bendrą pasiūlymą dėl daugiau nei vieno elektros energijos biržos operatoriaus veikimo Baltijos šalių prekybos zonose. Tai užtikrins vienodas ir nediskriminuojančias sąlygas naudotis tarpzoniniu elektros energijos perdavimo pralaidumu, jei vienoje prekybos zonoje yra daugiau nei vienas paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius. Prekybos zonoje negali būti taikomi apribojimai prieigai prie perdavimo sistemos pralaidumo, o kiekvienas paskirtasis elektros energijos rinkos operatorius turi vienodas galimybes naudotis tarpzoniniu pralaidumu - visų elektros energijos rinkos dalyvių pavedimai, neatsižvelgiant į tai, kokio paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus paslaugomis jie naudojasi, vertinami vienodai.

Šiuo metu Lietuvoje elektros energija prekiauja Nord Pool Spot birža, taip pat veiklą pradės vykdyti EPEX Spot biržos operatorius, kai bus parengti atitinkami susitarimai, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos zonose galėtų pradėti veikti keli paskirtieji elektros energijos rinkos operatoriai. VKEKK 2017 m. patvirtino, kad EPEX Spot turi teisę teikti kitos paros ir einamosios paros prekybos paslaugas.

Europos einamosios dienos rinkų sujungimas yra esminis žingsnis siekiant užbaigti Europos vidaus energijos rinkos kūrimą. Dėl technologinės pažangos, atsinaujinančių energijos išteklių

integracijos, didėjant nekonvencinės, staigiai ir dažnai kintančios elektros energijos gamybai Europoje, einamosios dienos prekybos rinkų sujungimas tarp sisteminei prekybai yra labai svarbus sprendimas, suteikiantis galimybę rinkos dalyviams išlaikyti savo prekybos ir vartojimo ar gamybos balansą. Iki šiol Lietuva kartu su Latvijos bei Estijos PSO turėjo bendrą pralaidumų skaičiavimo metodiką. Įgyvendinant CACM, įvertinus Lietuvos jungtis su Švedija, Lenkija, o iš Estijos pusės su Suomija, 2017 m. sukurtas bendras Baltijos pralaidumo skaičiavimo regionas, apimantis Švediją, Suomiją, Lenkiją bei Baltijos šalis. Atitinkamai šio regiono PSO parengė, o nacionalinės reguliavimo institucijos patvirtino „Bendro koordinuoto pralaidumo skaičiavimo metodiką Baltijos pralaidumo skaičiavimo regionui“. Ši metodika reglamentuoja tarpzoninio pralaidumo apskaičiavimo, tiekimo ir paskirstymo tvarką tarp Lietuvos, Latvijos, Estijos, taip pat Lenkijos, Švedijos, Suomijos elektros energetikos sistemų ateinančių metų, mėnesio ir savaitės laikotarpiams, taip pat apima tarpzoninio pralaidumo apskaičiavimą, nustatymą ir paskirstymą kitos dienos ir einamosios dienos laikotarpiams. Šie skaičiavimai reikalingi elektros rinkos dalyviams, vykdant prekybą biržoje ar dvišaliais sandoriais. Tai dar vienas svarbus žingsnis kuriant vieningą vidaus energijos rinką.

Vadovaujantis CACM, 2019 m. VKEKK patvirtinta Litgrid, AB kartu su kitais Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono (Estijos, Latvijos, Švedijos, Lenkijos bei Suomijos) PSO parengta „Bendroji visų Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono PSO koordinuoto apkrovų perskirstymo ir kompensacinės prekybos metodika“, kuria siekiama koordinuoti Baltijos pralaidumo skaičiavimo regiono PSO veiksmus, tam, kad veiksmingai pašalinti tarpvalstybinių tinklų perkrovas, nepaisant to, ar fizinės perkrovos priežastys yra už šių operatorių kontroliuojamos teritorijos (t. y. veiklos) ribų, ar ne. Taip pat užtikrinama, kad perkrovos nebūtų perkeliamos kitai valstybei.

VKEKK, atsižvelgdama į EK Reglamento dėl prognozuojamo pralaidumo paskirstymo gairių (toliau - FCA) reikalavimus, patvirtino „Gamybos ir apkrovų duomenų teikimo metodiką“. Ši metodika įpareigoja atsakingus elektros energijos rinkos subjektus teikti su generavimo šaltinių ir apkrovos įrenginių techninėmis charakteristikomis bei eksploatacine parengtimi susijusius duomenis, informaciją apie generavimo šaltinių darbo grafiką, apkrovos paskirstymą PSO.

Atsižvelgdama į CACM reikalavimus, pagal kuriuos atliekami skaičiavimai arba diegiamas bendras kitos paros ir einamosios paros prekybos rinkų susiejimo mechanizmas, VKEKK patvirtino „Pakaitinių procedūrų nustatymo metodiką“, kurioje numatė, kad tuo atveju, jei vykdant bendrą kitos paros prekybos rinkų susiejimą nepavyktų apskaičiuoti pralaidumų ir kainų kiekvienai pralaidumų skaičiavimo regiono prekybos zonai, būtų taikomi praėjusios dienos prekybos rezultatai, įskaitant elektros energijos biržoje susiformavusias elektros energijos rinkos kainas ir išduotus pralaidumus tarp sisteminiams jungtims. Tai leistų užtikrinti efektyvų, skaidrų ir nediskriminacinį pralaidumų paskirstymą.

Įgyvendinus pakaitines procedūras dėl disbalanso susidarančios išlaidos ar pajamos Baltijos pralaidumų skaičiavimo regiono jungiamosiose linijose būtų laikomos regioninėmis išlaidomis ar pajamomis. VKEKK 2018 m. patvirtino Lietuvos, Latvijos ir Estijos PSO pateiktą „Tarpzoninio pralaidumo skaičiavimo, skyrimo ir paskirstymo su trečiosiomis šalimis sąlygas, nuostatas ir metodiką“, kuri įsigaliojo nuo 2019 m. vasario 1 d. Estijos, Latvijos reguliavimo institucijos bei VKEKK 2018 m. spalio mėn. informavo Baltijos šalių elektros energijos PSO, kad iš esmės pritaria šiai metodikai ir mano, jog ši metodika yra reikalinga siekiant tolesnio pralaidumo skaičiavimo ir paskirstymo principų su trečiosiomis šalimis. Šioje metodikoje nelieta garantuoto 200 MW pralaidumo ties Lietuvos-Baltarusijos siena, t. y. šios perdavimo jungties laisvas pralaidumas kiekvieną valandą priklausys nuo elektros perdavimo sistemos išnaudojimo intensyvumo Latvijos-Estijos skerspjūvyje. Taip pat nustatyta, kad nuo elektros energijos gamybos Astravo branduolinės elektrinės technologinių bandymų pradžios jungiamųjų linijų tarp Lietuvos ir Baltarusijos pralaidumai prekybai bus lygūs 0 MW, t. y. į LR elektros energijos rinką negalės patekti elektros energija iš trečiųjų šalių, kuriose veikia nesaugios branduolinės elektrinės. Ši nuostata įtvirtinta vadovaujantis LR Būtinųjų priemonių, skirtų apsaugoti nuo trečiųjų šalių nesaugių branduolinių elektrinių keliamų grėsmių įstatymu.

2018 m. PSO aktyviai pradėjo įgyvendinti elektros energijos perdavimo sistemos eksploataavimo ir elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo ES tinklų kodeksus, vienas svarbiausių dokumentų - „Bendrų tinklo modelių sudarymo metodika“. Ši metodika visiems ES elektros energijos PSO nustato vienodus reikalavimus sistemų eksploatavimui, saugumui užtikrinti, tinklo kokybės parametrų skaičiavimui ir stebėjimui, informacijos rinkimui ir analizei. Turint vieningą PSO duomenų apdorojimą ir palyginamumą, bus galima identifikuoti perdavimo sistemų „silpnąsias“ vietas ir atitinkamai priimti sprendimus, užtikrinančius patikimą perdavimo tinklo veikimą. VKEKK patvirtinta metodika buvo antrasis teisės aktas, kuriant bendrą Europos tinklo modelį.

2017 m. gegužės mėn. buvo patvirtinta „Bendrų tinklo modelių sudarymo metodika“, kuri projektuoja perdavimo sistemos pralaidumus, o 2018 m. lapkričio mėn. patvirtinta „Bendro tinklo modelio metodika dėl ilgalaikių prognozuojamų pralaidumų“ pagal FCA reikalavimus. Atitinkamai sukūrus bendrą tinklo modelį - iš pradžių regioniniu mastu (Lietuvos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos ir Lenkijos), o paskui ir visos Europos - bus užtikrintas vieningas ir patikimas elektros energijos tinklo eksploatavimas bei veikimas, efektyvus operatorių bendradarbiavimas, saugesnis ir ekonomiškai efektyvesnis Europos elektros energijos tinklo vystymas. VKEKK, įgyvendindama ES tinklų kodeksus, kuriais nustatomos pralaidumų paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės (CACM), FCA, patvirtino vartotojų prijungimo reikalavimus, reikalavimus generatoriams, aukštosios įtampos nuolatinės srovės sistemų ir nuolatinės srovės linija jungiamų elektros jėgainių parko modulių prijungimo prie tinklo, elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo ir balansavimo reikalavimus bei kitus įgyvendinamuosius teisės aktus.

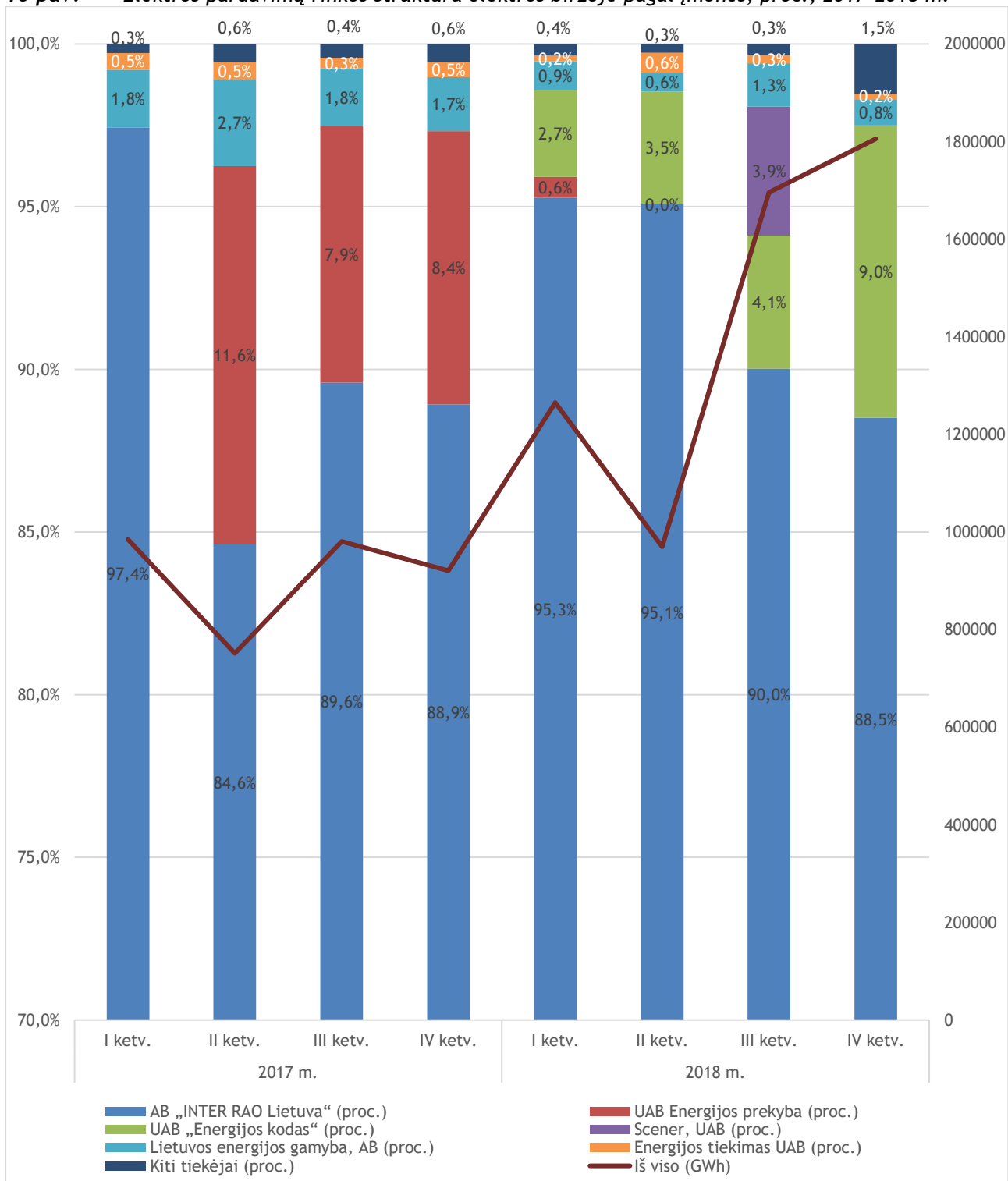
VKEKK, įgyvendindama ES tinklų kodeksą (EK reglamentą (ES) Nr. 2016/631), patvirtino parametrus, kuriais vadovaudamiesi Litgrid, AB ir AB „Energijos skirstymo operatorius“ prijungs naujus generatorius prie elektros energijos tinklo. Pagal minėtą tinklo kodeksą visiems rinkos dalyviams turi būti užtikrintos sąžiningos konkurencijos sąlygos elektros energijos vidaus rinkoje, sistemos saugumas, nustatyti reikalavimai integruojant iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintą elektros energiją, numatytos priemonės palengvinti prekybą elektros energija visoje ES. Pagal Reglamentą (ES) Nr. 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės, patvirtinti Litgrid, AB kartu su kitais Europos elektros energijos PSO parengti „Pagrindiniai organizaciniai reikalavimai, funkcijos, pareigos“ susijusios su duomenų mainais ir eksploatavimo saugumu“ (toliau - KORRR). KORRR taikomi Europos PSO, SSO ir elektros energijos gamintojams, prijungtiems prie perdavimo sistemos. KORRR europiniu mastu nustato vienodą skelbiamų duomenų apimtį bei šių duomenų mainų organizavimo procesą siekiant, kad kiekvienas infrastruktūros valdytojas galėtų gauti reikiamus duomenis apie tinklo, kurio dalis daro įtaką jų įrenginiams, būklę.

Elektros energijos rinkos dalyvių tarpusavio santykius, vykdant didmeninę prekybą elektros energija LR teritorijoje, reglamentuoja „Prekybos elektros energija taisyklės“, balansavimo energijos kainos skaičiuojamos pagal „Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą“. VKEKK, atsižvelgdama į Baltijos šalių elektros energijos PSO parengtą „Baltijos šalių harmonizuotą disbalanso apskaitos modelį“, kuris nustato vienodus balansavimo rinkų veikimo principus, 2017 m. patvirtino naujos redakcijos „Balansavimo energijos kainos reguliavimo tvarkos aprašą“: sudarytos vienodos sąlygos veikti visiems balansavimo rinkų dalyviams Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje - iki tol kiekviena valstybė buvo apibrėžusi atskirus balansavimo energijos kainos nustatymo principus. Bendra Baltijos šalių balansavimo rinka pradėjo veikti 2018 m. sausio 1 d.

2018 m. elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje sudarė 43,48 Eur/MWh. Importuota 96,77 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje. Elektros energijos biržos dienos prieš prekyboje dalyvavo 21 dalyvių, o dienos eigos - 10. Detalesnę informaciją galima rasti www.nordpoolspot.com.

2018 m. didmeninėje elektros energijos rinkoje buvo 4 pagrindiniai tiekėjai: AB „INTER RAO Lietuva“, UAB „Energijos kodas“, AB „Lietuvos energijos gamyba“ ir Scener, UAB. Daugiau nei 90 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje 2018 m. sudarė AB „INTER RAO Lietuva“ parduotas elektros energijos kiekis. Vertinant bendrą AB „INTER RAO Lietuva“, UAB „Energijos kodas“, AB „Lietuvos energijos gamyba“ ir Scener, UAB rezultata, jis viršijo 99 proc. visų elektros energijos pardavimų elektros biržoje 2018 m.

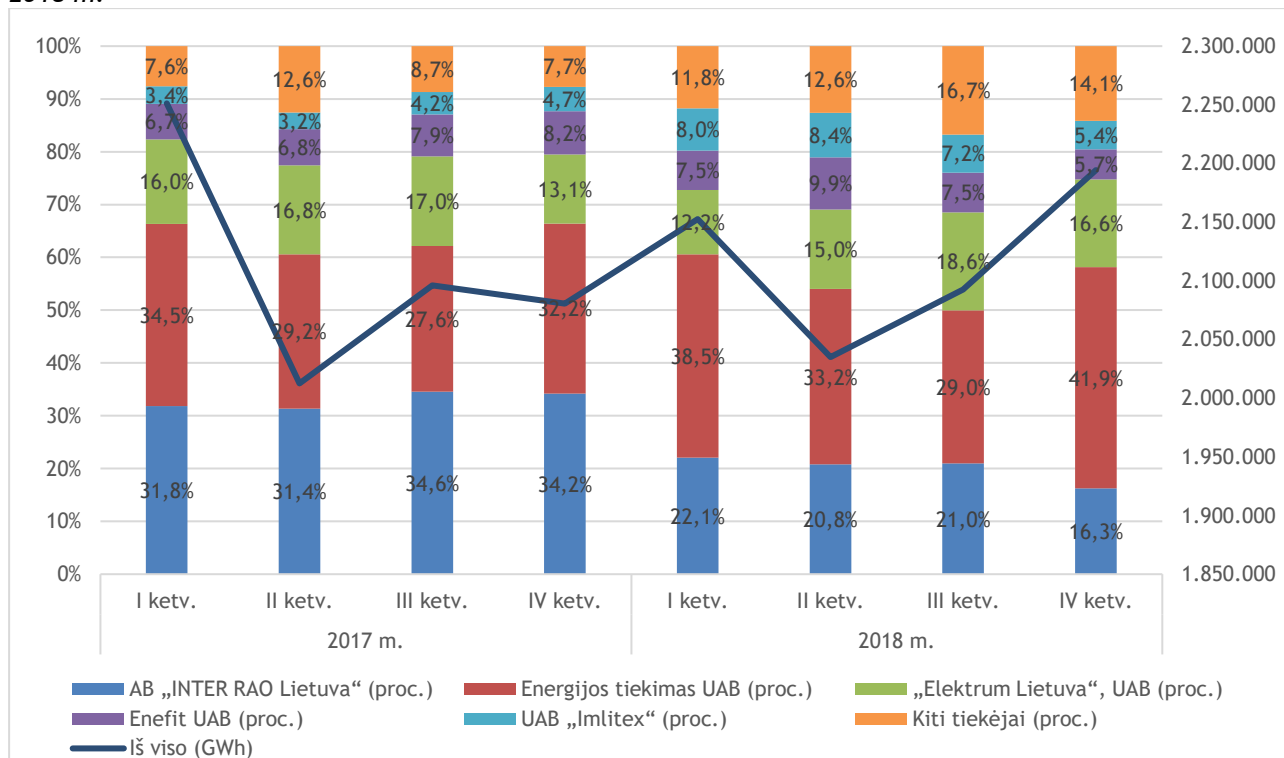
10 pav. Elektros pardavimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal įmones, proc., 2017-2018 m.

Šaltinis - VKEKK.

2018 m., kaip ir 2017 m., apie du trečdalius visų nepriklausomų tiekėjų elektros energijos pirkimų elektros biržoje sudarė dviejų įmonių, t. y. AB „INTER RAO Lietuva“ ir UAB „Energijos tiekimas“ pirkimai.

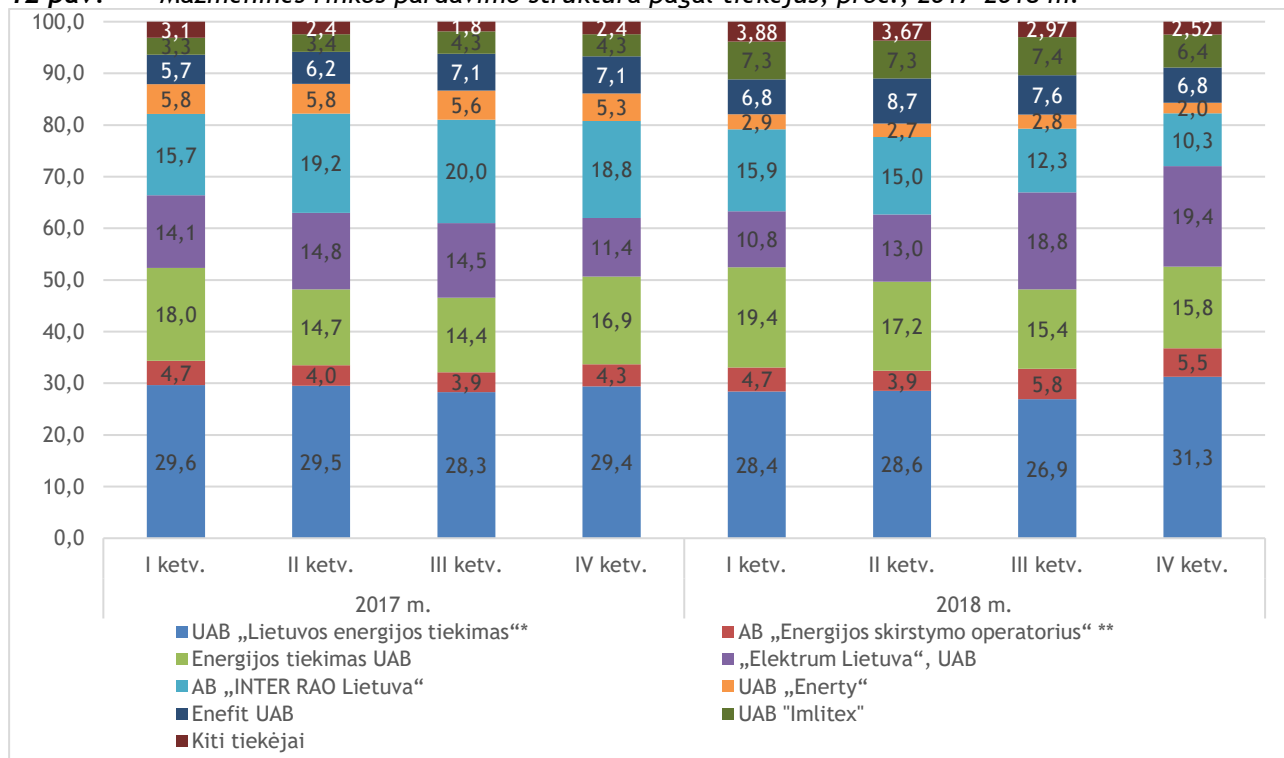
11 pav. Elektros pirkimų rinkos struktūra elektros biržoje pagal nepriklausomus tiekėjus, proc., 2017-2018 m.

Šaltinis - VKEKK.

Mažmeninės tiekimo rinkos struktūroje AB „Energijos skirstymo operatorius“ rinkos dalis 2018 m., palyginti su praėjusiais metais, toliau sudarė apie trečdalį visų elektros energijos pardavimų rinkoje. Pirmus 3 ketvirčius visuomeninio tiekimo veiklą vykdė AB „Energijos skirstymo operatorius“, o nuo 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą iš AB „Energijos skirstymo operatorius“ perėmė Lietuvos energijos tiekimas, UAB. Kiti rinkos dalyviai išlaikė panašias rinkos pozicijas kaip ir 2017 m.

12 pav. Mažmeninės rinkos pardavimo struktūra pagal tiekėjus, proc., 2017-2018 m.

* Visuomeninis elektros energijos tiekimas. Iki 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą vykdė AB „Energijos skirstymo operatorius“.

** Garantinis elektros energijos tiekimas.

Šaltinis - VKEKK.

Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą bei užtikrinti, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VERT reguliariai rengia ketvirtines ir metines elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitas ir skelbia VERT interneto svetainėje⁴.

3.2.1.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

Elektros energijos kainų priežiūra atliekama pagal VKEKK patvirtintas Prekybos elektros energija ir gamtinėmis dujomis priežiūros taisykles, pagal kurias VKEKK vykdo priežiūrą elektros energijos rinkoje bei turi teisę gauti informaciją iš rinkos operatoriaus ir rinkos dalyvių. Prekybos elektros energijos rinkoje priežiūra atliekama analizuojant rinkos dalyvių elgseną, tai yra sandorių, įskaitant nurodymų prekiauti pateikimą, sudarymo sąlygas, rinkos dalyvių paaiškinimus ir kitas aplinkybes, siekiant užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama didmeninėmis elektros energijos rinkomis. Informacija apie elektros energijos rinką skelbiama elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaitose, kurios skelbiamos VERT interneto svetainėje www.vert.lt (taip pat žr. 2.1.3 skyrių).

Paminėtina, kad ne rečiau kaip kartą per pusmetį vyksta Nacionalinio bendros Baltijos elektros rinkos plėtros komiteto susitikimai, kuriuose dalyvauja valstybinių institucijų, rinkos dalyvių ir susijusių asociacijų atstovai. Juose apsiškinama aktualia informacija ir sprendžiami probleminiai klausimai, aiškinantis priežastis, bei numatoma, kokių žingsnių reikia imtis, siekiant efektyvaus elektros rinkos veikimo ir plėtros.

Siekdama užtikrinti skaidrumą, VERT prižiūri, ar tinkamai skelbiama informacija pagal 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 714/2009 dėl prieigos prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo sąlygų, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 1228/2003, ir 2010 m. rugsėjo 23 d. EK Reglamento (ES) Nr. 838/2010 dėl PSO tarpusavio kompensavimo mechanizmo ir bendro perdavimo mokesčių reguliavimo metodo taikymo gairių nustatymo nuostatas. VERT taip pat savo interneto svetainėje skelbia visą su savo veikla susijusią informaciją: naujienas, įvairius išaiškinimus, statistinę informaciją, informaciją apie vykstančius susitikimus, viešų posėdžių medžiagą ir pan.

3.2.2. Mažmeninė rinka

Nuo 2013 m. visi komerciniai vartotojai atsiskaito už elektros energiją rinkos kainomis, o, esant reikalui, šiems vartotojams garantinis tiekimas užtikrinamas ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Buitiniai vartotojai taip pat turi teisę pasirinkti nepriklausomą elektros energijos tiekėją ir pirkti elektros energiją rinkoje arba pagal dvišalius kontraktus.

Per praėjusius metus vidutinis metinis vieno buitinio vartotojo suvartojimas padidėjo nuo 1.726 kWh iki 1.800 kWh. 2018 m. AB „Enerģijos skirstymo operatorius“ nuo 2018 m. spalio 1 d. nebevykdo visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklos pagal 2018 m. liepos 31 d. nutarimą Nr. O3E-247 „Dėl elektros energijos visuomeninio tiekimo licencijos Nr. L1-10 (VET) akcinei bendrovei „Enerģijos skirstymo operatorius“ galiojimo panaikinimo“. Nuo 2018 m. spalio 1 d. šios veiklos vykdymą perėmė Lietuvos energijos tiekimas, UAB. 2018 m. kaip ir 2017 m. elektros energijos visuomeninio tiekėjo dalis mažmeninėje rinkoje išliko panaši - apie trečdalį viso suvartojimo, įskaitant garantinį tiekimą. Garantinio tiekėjo paslaugomis naudojosi 52.192 vartotojai. 3 didžiausi nepriklausomi elektros energijos tiekėjai nepriklausomo tiekimo mažmeninėje rinkoje: UAB „Enerģijos tiekimas“, UAB „Elektrum Lietuva“ ir AB „INTER RAO Lietuva“. Jų dalis mažmeninėje rinkoje sudarė 68,27 proc. pagal elektros energijos kiekį. Tarp didžiausių nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2018 m., palyginti su 2017 m., daugiausia augo UAB „Elektrum Lietuva“ užimamos rinkos dalis.

Šalyje 2018 m., palyginti su 2017 m., augo vartotojų skaičius nuo 1.710.553 iki 1.732.539 vartotojų, iš kurių 138.392 - nebutiniai. Per 2018 m. nebutinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, suvartojimas neženkliai augo nuo 0,096 TWh iki 0,098 TWh. Buitinių vartotojų, perkančių elektros energiją visuomeninėmis kainomis, per 2018 m. suvartojimas sudarė 2,86 TWh ir buvo nežymiai didesnis, palyginti su 2017 m. (2,71 TWh). Buitinių vartotojų, pirkusių elektros energiją rinkoje sutartinėmis kainomis, 2018 m., palyginti su praėjusiais metais, sumažėjo nuo 41 iki 36. 2017 m. dėl neapmokėtos skolos AB „Enerģijos skirstymo operatorius“ 2018 m. I-III ketvirčiais atjungė elektros energijos persiuntimą

⁴ <https://www.vert.lt/elektra/Puslapiai/elektros-rinkos-apzvalga/rinkos-stebesena.aspx>

1.779 klientams, o Lietuvos energijos tiekimas, UAB perėmus nuo 2018 m. spalio 1 d. visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą iš AB „Energijos skirstymo operatorius“, 2018 m. IV ketvirtį dėl neapmokėtų skolų elektros energijos persiuntimas buvo atjungtas 482 klientams.

Pagal patvirtintą „Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodiką“, įgyvendinant LRAIC modelį, buvo apskaičiuotos perdavimo ir skirstymo paslaugos kainų viršutinės ribos 2019 m. (žr. lentelę).

2 lentelė. Elektros energijos perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinės ribos 2014-2019 m. (ct/kWh)

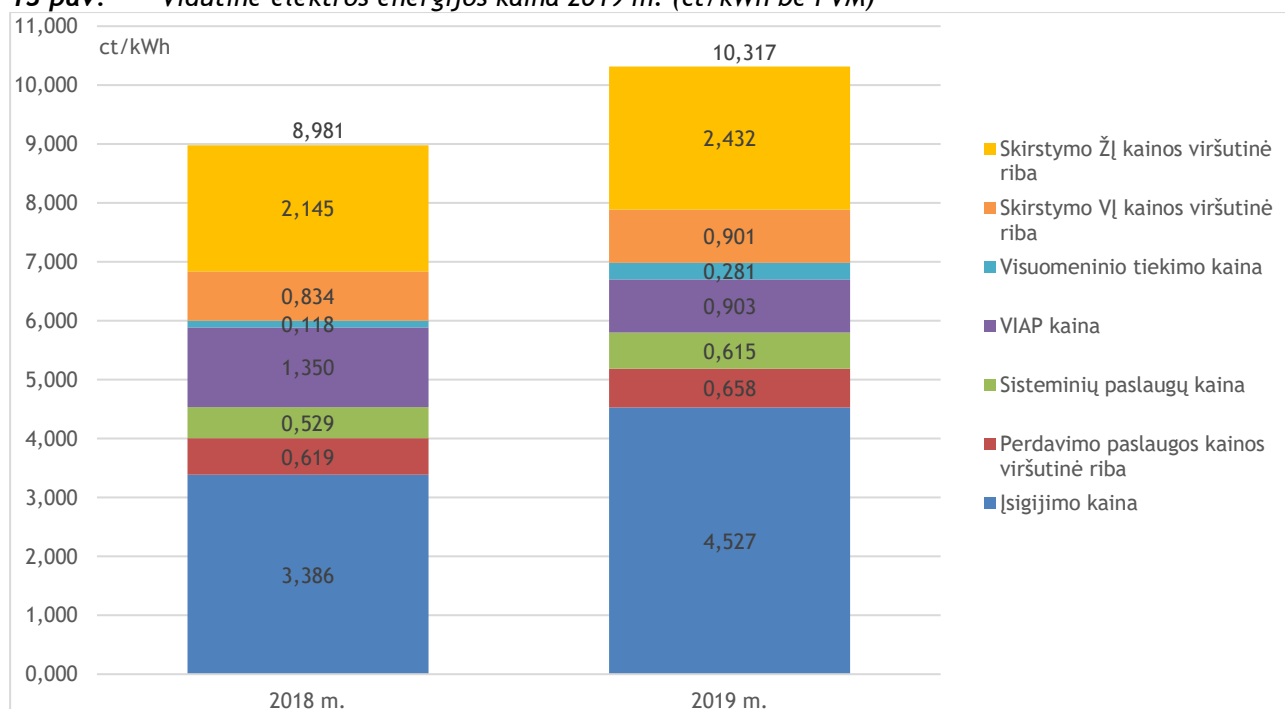
Reguliuojamos paslaugos pavadinimas	Reguliuojamos paslaugos tiekėjas	Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba (ct/kWh)					Reguliuojamos paslaugos kainos viršutinė riba 2019 m. (ct/kWh)	Pokytis, palyginti su 2018 m., proc.
		2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.		
Elektros energijos perdavimas	Litgrid, AB	0,639	0,538	0,691	0,672	0,619	0,658	6,3
Elektros energijos skirstymas vidutinės įtampos tinkluose	AB „Energijos skirstymo operatorius“	1,297	1,178	1,000	0,830	0,798	0,862	8,0
Elektros energijos skirstymas žemos įtampos tinkluose	AB „Energijos skirstymo operatorius“	1,785	1,550	1,766	1,655	1,716	1,871	9,0

Šaltinis - VKEKK.

Visuomeninės elektros energijos tiekimo kainos viršutinė riba: Lietuvos energijos tiekimas, UAB parduoda elektros energiją vartotojams, atsiskaitantiems visuomeniniais tarifais, todėl VKEKK, skaičiuodama visuomeninę elektros energijos tiekimo kainos viršutinę ribą, vertino parduotos energijos kiekį. Atsižvelgdama į tai, VKEKK nustatė visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugos kainos viršutinę ribą 2019 m. 0,281 ct/kWh. Palyginus su 2018 m. nustatyta kainos viršutine riba (0,118 ct/kWh), 2019 m. nustatyta visuomeninio elektros energijos tiekimo paslaugos kainos viršutinė riba yra 0,163 ct/kWh didesnė. Esminę įtaką viršutinės ribos augimui turėjo 2019 m., palyginus su 2018 m., prognozuojamas paskirstyti mažesnis elektros energijos kiekis. Taip pat 2018 m. baigėsi laikotarpis, per kurį bendrovė grąžino vartotojams gautą papildomą investicijų grąžą (viršpelinį).

2019 m. visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, lygi 7,760 ct/kWh (be PVM) arba 15,5 proc. didesnė nei 2018 m. Buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, visuomeninė elektros energijos kaina yra lygi 10,317 ct/kWh (be PVM), arba 14,88 proc. didesnė nei 2018 m.

13 pav. Vidutinė elektros energijos kaina 2019 m. (ct/kWh be PVM)

Šaltinis - VKEKK.

VKEKK 2017 m. spalio 25 d. nutarimu Nr. O3E-353 patvirtino naudojimosi jungiamosiomis linijomis (toliau - NJL) kainą, taikomą 2019 m., kuri siekia 5,71 Eur/MWh, t. y. 0,18 proc. mažesnė nei 2018 m. (5,72 Eur/MWh). Aktuali informacija apie NJL kainą skelbiama VERT interneto svetainėje www.vert.lt (anglų k.), skiltyje „Regarding price of the service of access to interconnection lines“.

VKEKK ne vėliau kaip iki einamųjų kalendorinių metų balandžio 30 d. apskaičiuoja, tvirtina ir savo interneto svetainėje skelbia vartotojų įrenginių prijungimo įkainius. VKEKK naujus prijungimo įkainius nustato, jei, palyginus su galiojančiais, nauji prijungimo įkainiai keičiasi 3 proc. ir daugiau.

Siekiant užtikrinti, kad vartotojai už elektros įrenginių prijungimą mokėtų būtinosiomis sąnaudomis pagrįstą kainą, o elektros tinklų plėtros ar rekonstrukcijos, kai ji reikalinga prijungiant vartotojus, sąnaudos būtų apmokamos ne tik prijungiamo vartotojo, bet proporcingai paskirstomos ir vėliau prie tos pačios infrastruktūros jungiamiems vartotojams, 2018 m. VKEKK patvirtino naujos redakcijos „Elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainių nustatymo metodiką“.

Esminės nuostatos:

- atskirai išskiriamas įkainis už projektavimo darbus;
- pakeista projektavimo išlaidų kompensavimo tvarka, kai prijungimo projektą savo lėšomis rengia vartotojai;
- pakeistas įmokos už 1 m elektros tinklo nutiesimą skaičiavimas (skaičiavimui naudojamas ne tiesiamo tinklo faktinis ilgis, o geometrinis atstumas),
- pakeista prijungimo įmokų apskaičiavimo tvarka prijungiant I ir II elektros energijos tiekimo patikimumo kategorijų vartotojus;
- siekiant užtikrinti, kad elektros tinklų plėtros kaina būtų proporcingai paskirstyta jungiamiems ir vėliau ketinantiems prie elektros tinklų jungtis vartotojams, keičiasi vartotojo mokamos prijungimo įmokos dalies už tinklų plėtrą apskaičiavimo tvarka.

Taip pat VKEKK 2019 m. vasario 28 d. nutarimu Nr. O3E-60 patvirtino naujus prijungimo prie AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstomųjų tinklų įkainius (galioja nuo 2019 m. balandžio 1 d.). Atskirai išskiriamas įkainis už projektavimo darbus: vartotojas gali rinktis, ar prijungimo darbų projektą rengs operatorius ir atitinkamai mokėti operatoriui už jo parengtą projektą (projektavimo įkainį), ar projektą rengs pats vartotojas, kuris gautų kompensaciją už savo lėšomis parengtą projektą (maksimali kompensuotina projektavimo kaina). Todėl skaičiuojant įkainį už 1 kW galios įrengimą nebus įskaičiuojamos projekto parengimo išlaidos. Tai leis vartotojams aiškiai matyti prijungimo kainos struktūrą.

VKEKK apskaičiuoti ir patvirtinti elektros energijos įrenginių prijungimo prie elektros tinklų įkainiai (100 proc.), kurie taikomi nuo 2019 m. balandžio 1 d., pateikiami 2-5 lentelėse šioms vartotojų grupėms:

- I grupė - vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 50 kW ir kurių įrenginiams prijungti nėra būtina įrengti, keisti ar rekonstruoti operatoriaus elektros energetikos objektų, nereikia rengti vartotojo elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų projekto, arba tokį projektą rengti reikia, tačiau jį rengia ir derina vartotojai;
- II grupė - vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia nesiekia 100 kW (išskyrus I grupės vartotojus);
- III grupė - vartotojai, kurių prijungiamų elektros įrenginių leistinoji naudoti galia ar didinama elektros įrenginių leistinoji naudoti galia yra nuo 100 iki 500 kW (imtinai).

3 lentelė. Įkainiai už 1 m elektros tinklo nutiesimą ir 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (100 proc.*), Eur be PVM

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar padidinimą (Eur be PVM)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Eur be PVM)		
	Galiojo iki 2019-03-31	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.	Galiojo iki 2019-03-31	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.
I	19,93	20,87	+4,72 %	-	-	-
II	130,93	115,75	-11,59 %	21,91	31,55	+44,00 %
III	59,90	62,65	+4,59 %	21,34	24,05	+12,70 %

* VKEKK patvirtina 100 proc. atitinkančius prijungimo įkainius, nuo kurių dydžio apskaičiuojami konkretūs buitiniams ir nebutiniams vartotojams taikytini įkainiai atitinkantys 20 ir 40 proc. bendrojo įkainio.

Šaltinis - VKEKK.

II vartotojų grupei įkainis už 1 kW leistinosios naudoti galios įrengimą ar papildinimą mažėjo 11,59 proc., o I ir III grupėms didėjo: I grupei - 4,72 proc., III grupei - 4,59 proc.

Prijungimo įkainis už 1 m nutiesiamą elektros tinklą I grupei nebuvo skaičiuojamas, nes šiai grupei priskirtini vartotojai, kurių prijungimui nereikia tiesti elektros tinklo, II grupei įkainis didėjo 44 proc., III grupei - 12,70 proc. Didėjimas susijęs su inžinerinių įrenginių statybos darbų kainų pokyčiu 2017-2018 m., taip pat teisinio reglamentavimo pasikeitimais, užtikrinant, kad įkainio dydis atspindėtų operatoriaus realiai patiriamas išlaidas atliekant tinklo tiesimo darbus.

4 lentelė. *Elektros vartotojų įrenginių prijungimo įkainiai, projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) buitiniams ir socialiai pažeidžiamiems* vartotojams*

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar papildinimą (Eur be PVM)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Eur be PVM)		
	Galiojo iki 2019-03-31	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.	Galiojo iki 2019-03-31	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.
I	3,99	4,17	+4,51	-	-	-
II	26,19	23,15	-11,61	4,38	6,31	+44,06
III	11,98	12,53	+4,59	4,27	4,81	+12,65

* nurodytiems Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše
Šaltinis - VKEKK.

5 lentelė. *Elektros vartotojų įrenginių prijungimo įkainiai, projekto parengimo įkainis (kai projektą rengia operatorius) ir maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) kitiems vartotojams** (išskyrus 1 MW vartotojus)*

Vartotojų grupė	Įkainis už 1 kW elektros įrenginių leistinosios naudoti galios įrengimą ar papildinimą (Eur be PVM)			Įkainis už 1 m elektros tinklo nutiesimą (Eur be PVM)		
	Galiojo iki 2019-03-31	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.	Galiojo iki 2019-03-31	Galioja nuo 2019-04-01	Pokytis, proc.
I	7,97	8,35	+4,77	-	-	-
II	52,37	46,30	-11,59	8,76	12,62	+44,06
III	23,96	25,06	+4,59	8,54	9,62	+12,64

** išskyrus buitinius ir Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintame sąraše nurodytus kaip socialiai pažeidžiamus.
Šaltinis - VKEKK.

6 lentelė. *Įkainis už projekto parengimą (kai projektą rengia operatorius) bei maksimali kompensuojama projektavimo kaina (kai projektą rengia vartotojas) (100 proc. *), galiojantys nuo 2019-04-01*

Vartotojų grupė	Buitiniai vartotojai		Nebuitiniai vartotojai	
	Projekto parengimo įkainis (Eur be PVM)	Maksimali kompensuojama projektavimo kaina (Eur be PVM)	Projekto parengimo įkainis (Eur be PVM)	Maksimali kompensuojama projektavimo kaina (Eur be PVM)
I	-	-	-	-
II	148,55	594,21	297,10	445,66
III	-	594,21	-	445,66
Vartotojai, kurių naujai prijungiama ar didinama leistinoji naudoti galia didesnė nei 500 kW	-	594,21	-	445,66
Vartotojai, kurių naujai prijungiama ar didinama leistinoji naudoti galia ne mažesnė nei 1 MW	-	-	-	445,66/668,48**

* VKEKK patvirtina 100 proc. atitinkančius prijungimo įkainius, nuo kurių dydžio apskaičiuojami konkretūs buitiniams ir nebutiniams vartotojams taikytini įkainiai atitinkantys 20 ir 40 proc. bendrojo įkainio.

** priklausomai, ar vartotojas pasirašo sutartį dėl įsipareigojimo 10 m. nemažinti leistinosios naudoti galios (jei pasirašoma - taiko 668,48 Eur kompensacija)
Šaltinis - VKEKK.

Pagal EEJ nuostatas prijungiant prie tinklo buitinių ir socialiai pažeidžiamų vartotojų elektros įrenginius, mokama 20 proc., prijungiant nebutinius vartotojus - 40 proc. aukščiau apskaičiuotų įkainių, jungiant vartotojus, kurių leistinoji naudoti galia daugiau kaip 1 MW (ir kurie įsipareigoja 10 metų nemažinti šios galios), mokama 10 proc. faktinių sprijungimo sąnaudų.

3.2.2.1. Kainų lygio, skaidrumo lygio, rinkos atvėrimo efektyvumo ir konkurencijos priežiūra 37(1)(i), (j), (k), (l), (u) ir 40 (3) straipsniai

2018 m. vidutinė elektros energijos kaina Lietuvos rinkoje sudarė 43,48 Eur/MWh. Visuomeninio tiekėjo vidutinė metinė mažmeninė kaina tipiniam buitiniam vartotojui - 38 Eur/MWh (elektros energijos įsigijimas ir visuomeninio tiekimo marža), o pasinaudojimo elektros tinklais arba persiuntimo paslaugos kaina - 35 Eur/MWh.

2019 m. yra ketvirtieji 2016-2020 m. perdavimo ir skirstymo paslaugų reguliavimo periodo metai. Kiekvienais kitais metais apskaičiuotos leidžiamos pajamos koreguojamos pagal VKEKK 2015 m. sausio 15 d. nutarimu Nr. O3-3 patvirtinta „Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodika“.

Litgrid, AB viršutinė perdavimo paslaugos kainos riba 2019 m. yra lygi 0,658 ct/kWh, kuri yra 0,039 ct/kWh arba 6,3 proc. didesnė, palyginus su 2018 m. bendrovei nustatyta perdavimo paslaugos kainos viršutine riba (0,619 ct/kWh). Viršutinių kainų ribų pokytį iš esmės lėmė prognozuojamas paskirstyti didesnis elektros energijos kiekis, išaugę elektros energijos įsigijimo kaštai, Vyriausybės patvirtintos vienkartinės kompensacijos už žemės servitutus, suteiktus tiesiant elektros linijas. Litgrid, AB veiklos pajamų pokytis koreguotas ir dėl grąžinto 2014-2015 m. leistiną investicijų grąžą viršijusio pelno (6,620 mln. Eur).

VKEKK elektros perdavimo paslaugų kainų nustatymui nuo 2016 m. taiko LRAIC modelį, kurio paskirtis - užtikrinti operatoriui finansavimą būtinoms investicijoms, skirtoms atnaujinti ir optimizuoti nudėvėtus tinklo elementus. Įvertinus tai, jog faktinės 2016-2017 m. investicijos į modelio optimizuotą nudėvėtą turtą sudarė nežymią dalį, t. y. nustatytas reikšmingas skirtumas tarp modelio numatytų pasiekti rezultatų ir fakto), nustatant 2016-2017 m. investicijų grąžą, viršijančią VKEKK nustatytą dydį, leistina investicijų grąža pirmais dvejais reguliavimo periodo metais buvo apskaičiuota remiantis turto verte ir nusidėvėjimo sąnaudomis, skaičiuojant istoriniais kaštais (įvertinant faktines bendrovės atliktas investicijas ir sukurtą turtą). Susidaręs investicijų grąžos skirtumas (11,099 mln. Eur) buvo įvertintas nustatant perdavimo veiklos leistinas pajamas ir paslaugų kainas 2019 m.

PSO pateikė informaciją VKEKK, jog 2019 m. planuoja vidutiniškai užsakyti 400 MW/h antrinio avarinio galios rezervo, kurį užtikrins Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė, 520 MW/h tretinio avarinio galios rezervo ir 260 MW tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto įtampų valdymui 330 kV perdavimo tinkle ir antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atstatymui. Tretinio galios rezervo kainos pokytis susidaro dėl gamtinių dujų tiekimo saugumo papildomos dedamosios prie gamtinių dujų perdavimo kainos padidėjimo ir korekcijų dėl ankstesnių laikotarpių. 2019 m. nustatyta 0,615 ct/kWh sisteminių paslaugų kaina (į šią kainą įtraukiamos aktyviosios galios pirminio, antrinio, tretinio rezervo užtikrinimo paslaugų įsigijimo sąnaudos, reaktyviosios galios ir įtampos valdymo bei avarių, sutrikimų prevencijos ir jų likvidavimo paslaugų teikimo sąnaudos).

AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo paslaugų kainų viršutinė riba vidutinėje įtampoje 2019 m. yra lygi 0,862 ct/kWh (0,064 ct/kWh arba 8,9 proc. mažesnė nei 2017 m.) ir 1,871 ct/kWh žemos įtampos tinkluose (0,155 ct/kWh, arba 9,0 proc. didesnė nei 2018 m.). Viršutinių kainų ribų pokytį iš esmės lėmė prognozuojamas paskirstyti didesnis elektros energijos kiekis, išaugę elektros energijos įsigijimo kaštai, Vyriausybės patvirtintos vienkartinės kompensacijos už žemės servitutus, suteiktus tiesiant elektros linijas. AB „Energijos skirstymo operatorius“ veiklos pajamų pokytis koreguotas ir dėl grąžinto 2014-2015 m. leistiną investicijų grąžą viršijusio pelno (13,64 mln. Eur).

VKEKK elektros skirstymo paslaugų kainų nustatymui nuo 2016 m. taiko LRAIC modelį, kurio paskirtis - užtikrinti operatoriui finansavimą būtinoms investicijoms, skirtoms atnaujinti ir optimizuoti nudėvėtus tinklo elementus. Įvertinus tai, jog faktinės 2016-2017 m. investicijos į modelio optimizuotą nudėvėtą turtą sudarė nežymią dalį, t. y. nustatytas reikšmingas skirtumas tarp modelio numatytų pasiekti rezultatų ir fakto), nustatant 2016-2017 m. investicijų grąžą, viršijančią VKEKK nustatytą dydį, leistina investicijų grąža pirmais dvejais reguliavimo periodo metais buvo apskaičiuota, remiantis turto verte ir nusidėvėjimo sąnaudomis, skaičiuojant istoriniais kaštais (įvertinant faktines bendrovės atliktas investicijas ir sukurtą turtą). Susidaręs investicijų grąžos skirtumas (41,39 mln. Eur) buvo įvertintas nustatant skirstymo veiklos leistinas pajamas ir paslaugų kainas 2019 m. Šių korekcijų įtaka bus įvertinta nustatant ateinančio reguliavimo periodo leistinas pajamas bei kainų viršutines ribas ir toliau taikant LRAIC modelį, siekiant išlaikyti integralų pagrįstų ir būtinų investicijų į turto atnaujinimą finansavimo lygį.

VKEKK 2018 m. patvirtino naujos redakcijos „VIAP elektros energetikos sektoriuje kainos nustatymo metodiką“. Esminis pasikeitimas yra tas, kad visos papildomos sąnaudos, susijusios su VIAP teikimu (administravimo, skolinimosi sąnaudos ir kt.), padalijamos lygiomis dalimis tarp tų paslaugų, kurioms yra numatoma VIAP lėšų poreikis, o kiekvienai VIAP nuo šiol nustatoma atskira kaina (galutinė VIAP kaina apskaičiuojama kaip atskirų paslaugų kainų suma).

Šis pakeitimas didiesiems elektros vartotojams, kurie per metus suvartoja daugiau nei 1 GWh elektros energijos, leis apskaičiuoti susigražintą dalį (85 proc.) sumokėtos VIAP sumos, skirtos remti atsinaujinančių energijos išteklių gamybą.

LEES rezervų užtikrinimui nustatytose elektrinėse, kurių veikla būtina valstybės energetiniam saugumui užtikrinti, 2019 m. VIAP lėšos nėra skiriamos, tačiau VKEKK įpareigojo AB „Lietuvos energijos gamyba“ grąžinti į VIAP biudžetą 2,765 mln. Eur dėl 2017 m. leistiną investicijų grąžą viršijusio pelno. 2019 m. beveik visos VIAP lėšos yra skiriamos remti ir skatinti vietinę gamybą iš atsinaujinančių energijos išteklių, todėl 2019 m. nustatytas VIAP biudžetas sumažėjo nuo 145,11 mln. Eur iki 108,968 mln. Eur arba 24,9 proc. VKEKK 2019 m. nustatyta VIAP kaina visiems asmenims - 0,903 ct/kWh be PVM. Nuo 2019 m. VIAP kaina gamintojams (termofikacinėms elektrinėms), vartojantiems pasigamintą elektros energiją savo reikmėms, bei VIAP kaina visiems kitiems vartotojams nesiskiria.

2019 m. visuomeninė elektros energijos kaina buitiniams vartotojams, perkantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, lygi 7,760 ct/kWh (be PVM), 1,040 ct/kWh arba 15,48 proc. didesnė nei 2018 m., perkantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų - 10,317 ct/kWh (be PVM), 1,336 ct/kWh arba 14,88 proc. didesnė nei 2018 m.

Elektros energijos kainos, jų taikymas, palyginimas su kitose šalyse taikomomis kainomis bei kita susijusi informacija skelbiama VERT interneto svetainėje www.vert.lt arba AB „Energijos skirstymo operatorius“ interneto svetainėje www.eso.lt. Vartotojai apie naujas kainas ir tarifų planus individualiai informuojami per savitarnos svetainę www.manogile.lt, o pateikusieji savo kontaktinius duomenis - SMS žinutėmis arba elektroniniais laiškais. Bendrovė klientus apie taikomus tarifų planus ir jų taikymo sąlygas informuoja ir klientų aptarnavimo telefonu 1802.

Rinkos atvėrimo ir efektyvumo klausimai aptariami 3.2.1 ir 3.2.2 skyriuose, o daugiau duomenų pateikta CEER duomenų bazėje.

3.2.2.2. Tiekimo kainų rekomendacijos, rinkų tyrimai ir priemonių, skatinant efektyvią konkurenciją, taikymas

37(1)(o) straipsnis

Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 15 punkte nustatyta, kad VKEKK prižiūri, ar nepasitaiko konkurenciją ribojančios sutartinės praktikos, įskaitant išimtinių teisių sąlygas, kurias taikant stambiams nebuitiniams vartotojams gali būti užkirstas kelias arba apribota galimybė vienu metu sudaryti sutartis su daugiau negu vienu tiekėju.

Informacijos apie elektros energijos rinkos iškraipymus ar apribojimus, įskaitant tinkamos informacijos pateikimą, bei atitinkamų atvejų rinkoje tyrimų pateikimo Konkurencijos tarybai procedūros vykdomos įstatymų nustatyta tvarka. Vadovaudamasi Energetikos įstatymo 8 straipsnio 9 dalies 16 punktu, EEĮ 9 straipsnio 4 dalies 7 punktu, VKEKK ne rečiau kaip kartą per metus skelbia rekomendacijas, susijusias su paslaugų energetikos sektoriuje kainų atitiktimi skaidrumo, nediskriminavimo ir kitiems teisės aktų nustatytiems reikalavimams, ir teikia jas Konkurencijos tarybai.

Apie atliktus tyrimus ir priemones, kurių ėmėsi VKEKK, plačiau aprašyta 2.1.3 skyriuje.

37(4)(b) straipsnis

VKEKK vertina elektros energijos perdavimo ir pagrindinio STO (Litgrid, AB ir AB „Energijos skirstymo operatorius“), mažųjų skirstomųjų tinklų operatorių (Achema, AB, Akmenės cementas, AB, Lifosa, AB, Dirbtinis pluoštas, UAB⁵ ir E Tinklas, UAB⁶) bei visuomeninių tiekėjų (AB „Energijos skirstymo operatorius“⁷ ir Dirbtinis pluoštas, UAB¹) ir didelę įtaką elektros energijos

⁵ Nuo 2018m. birželio 1 d. Dirbtinis pluoštas, UAB elektros energijos skirstymo veiklos teritoriją perėmė Dainavos elektra, UAB.

⁶ Nuo 2019 m. sausio 1 d. E Tinklas, UAB elektros energijos skirstymo veiklos nebevykdo.

⁷ Nuo 2018 m. spalio 1 d. AB „Energijos skirstymo operatorius“ visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą perėmė Lietuvos energijos tiekimas, UAB.

rezervinės galios rinkoje turinčio elektros energijos gamintojo AB „Lietuvos energijos gamyba“ pagal teikiamas ketvirtines ataskaitas remonto, techninės priežiūros ir eksploataavimo, personalo, administracines ir kt. sąnaudas.

VKEKK tai suteikia galimybę būti nuolat informuotai apie reguliuojamų elektros energijos perdavimo ir skirstymo operatorių patirtus kaštus ir per įmanomai trumpiausią laiką suteikti konsultacijas dėl patirtų sąnaudų priskyrimo reguliuojamoms veikloms klausimų. Įvertinusi pateiktus ketvirtinių elektros energetikos įmonių pajamų ir sąnaudų ataskaitų duomenis, pagal poreikį VKEKK teikia užklausas ūkio subjektams sąnaudų analizės metu kilusiais klausimais. VKEKK aktyviai analizuojant minėtų elektros energetikos sektoriaus įmonių ketvirtines veiklos sąnaudas siekiama išvengti praeityje pasitaikiusių situacijų, kai atlikus planinius elektros energetikos sektoriaus energijos perdavimo, skirstymo operatorių bei visuomeninio tiekėjo sąnaudų patikrinimus buvo užfiksuoti reikšmingi reguliuojamos veiklos įmonių sąnaudų apskaitos pažeidimai, o vartotojų permokos dėl jų apimties išdėstomos ateinančiais laikotarpiais.

Taip pat 2018 m. VKEKK pakeitė „Elektros energetikos įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašą“. Esminiai pakeitimai:

- elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklose numatyta papildoma kompensacijų už servitutus paslauga;
- numatyta prievolė ilgalaikio turto, įsigyto už ES fondų, dotacijų ir subsidijų, perkrovų pajamas ir joms prilygintas lėšas, nusidėvėjimo (amortizacijos) sąnaudas skaičiuoti pagal konkrečiam turto vienetai taikomus nusidėvėjimo normatyvus;
- nepaskirstomų sąnaudų sąrašas papildytas kompensacijomis vartotojams už laiku neatstatytą elektros energijos persiuntimą, aiškiau reglamentuotos sąnaudos, kurios neįtraukiamos į reguliuojamos veiklos sąnaudas, numatyta išimtis draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe sąnaudomis, asmenims, dirbantiems pavojingus darbus ir (ar) su potencialiai pavojingais įrenginiais, bei panaikintas draudimas paskirstyti atostogų kaupinių sąnaudas;
- numatyta, jog elektros energetikos įmonė, teikianti ilgalaikio turto vienetai ir (arba) jų grupių nusidėvėjimo (amortizacijos) normatyvus, kartu pateikia ir įmonėje taikomus ilgalaikio materialiojo turto rekonstravimo ir remonto darbų kapitalizavimo kriterijus.

VKEKK nustatydamą 2019 m. kainų viršutinę ribą atsižvelgė į 2016 m. atliktą PSO ir STO (Litgrid, AB ir AB „Energijos skirstymo operatorius“) reguliuojamų veiklų įvertinimą bei per 2014-2015 m. laikotarpį susidariusius viršpelnius. Apskaičiuotos sumos buvo išdėstytos per keletą artimiausių metų ir dalį jų vartotojams numatoma gražinti per 2019 m.

VKEKK elektros perdavimo paslaugų ir elektros energijos skirstymo kainų nustatymui nuo 2016 m. taiko LRAIC modelį, kurio paskirtis - užtikrinti operatoriui finansavimą būtinoms investicijoms, skirtoms atnaujinti ir optimizuoti nudėvėtus tinklo elementus. Įvertinus tai, jog faktinės 2016-2017 m. investicijos į modelio optimizuotą nudėvėtą turtą sudarė neįdomią dalį, t. y. nustatytas reikšmingas skirtumas tarp modelio numatytų pasiekti rezultatų ir fakto), nustatant 2016-2017 m. investicijų grąžą, viršijančią VKEKK nustatytą dydį, leistina investicijų grąža pirmais dvejais reguliavimo periodo metais buvo apskaičiuota remiantis turto verte ir nusidėvėjimo sąnaudomis, skaičiuojant istoriniais kaštais (įvertinant faktines bendrovės atliktas investicijas ir sukurtą turtą). Susidaręs investicijų grąžos skirtumas buvo įvertintas nustatant perdavimo veiklos leistinas pajamas ir paslaugų kainas 2019 m. Šių korekcijų įtaka bus įvertinta nustatant ateinančio reguliavimo periodo leistinas pajamas bei kainų viršutinę ribą ir toliau taikant LRAIC modelį, siekiant išlaikyti integralų pagrįstų ir būtinų investicijų į turto atnaujinimą finansavimo lygį.

2018 m. VKEKK, gavusi didelę įtaką rezervinės galios rinkoje turinčiu asmeniu pripažintos AB „Lietuvos energijos gamyba“ prašymą ir atsižvelgdama į tai, kad rinkos tyrimas atliekamas ne rečiau nei kas penkerius metus bei siekdama iširti konkurencijos veiksmingumą ir nustatyti, ar elektros energijos gamintojai turi didelę įtaką rezervinės galios rinkoje ir dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo gali taikyti pernelyg dideles kainas arba naudoti kainų spaudimą, atliko elektros energijos rezervinės galios rinkos tyrimą.

Rinkos tyrimo metu įvertinus 2016-2019 m. PSO užsakomas elektros energijos rezervinės galios paslaugas, jų apimtis, geografinę aprėptį, apibrėžtos šios rinkos, kurių konkurencijos veiksmingumas LR teritorijoje tirtas:

- Antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo paslauga (antrinis aktyviosios galios rezervas turi būti aktyvuojamas ne vėliau kaip per 15 min.).
- Tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atkūrimui, paslauga (*tretinis aktyviosios galios rezervas turi būti aktyvuojamas per 12 val.*).

- Tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto įtampų valdymui 330 kV perdavimo tinkle ir antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atkūrimui, paslauga (*tretinis aktyviosios galios rezervas turi būti aktyvuojamas per 12 val.*)

Elektros energijos rezervinės galios paslaugas teikia 4 subjektai: AB „Lietuvos energijos gamyba“, AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė.

Atlikus konkurencijos elektros energijos rezervinės galios rinkoje veiksmingumo tyrimą, buvo nustatyta, kad rinkos koncentracijos laipsnis yra didelis, egzistuoja įėjimo į rinką barjerai dėl infrastruktūros, kuria disponuojant galima teikti elektros energijos rezervinės galios paslaugas ir kurios sukūrimui reikalingi nemaži finansiniai ištekliai, reikalavimų, todėl konkurencija rinkoje yra neveiksminga.

7 lentelė. Didelę įtaką turintys ūkio subjektai rezervinėje rinkoje ir nustatyti jų įpareigojimai

AB „Lietuvos energijos gamyba“ pripažinta didelę įtaką turinčiu asmeniu teikiant:	Nuo 2020 m. bendrovei bus taikomi šie įpareigojimai:
Antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo paslauga	Sąnaudų apskaitos įpareigojimas teikti paslaugas ne didesnėmis nei sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant investicijų grąžą, kainų viršutinių ribų nustatymas.
Tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto įtampų valdymui 330 kV perdavimo tinkle ir antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atkūrimui, paslauga	Sąnaudų apskaitos įpareigojimas teikti paslaugas ne didesnėmis nei sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant investicijų grąžą, kainų viršutinių ribų nustatymas.
Tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atkūrimui, paslauga	Visais atvejais sąnaudų apskaitos įpareigojimas.
	Tuo atveju, kai iki aukciono pradžios žinoma, kad kitų gamintojų prieinamos galios neužtenka padengti PSO poreikiui, kurį dėl turimų didelių techninių pajėgumų gali užtikrinti išimtinai tik AB „Lietuvos energijos gamyba“ - teikti paslaugas ne didesnėmis nei sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant investicijų grąžą, kainų viršutinių ribų nustatymas.
	Tuo atveju, kai PSO užsakytų visų tretinio aktyviosios galios rezervo ir izoliuoto darbo paslaugą galinčių teikti gamintojų pajėgumus, t. y. kai PSO poreikis atitiktų arba viršytų visų gamintojų gamybos įrenginių pasiūlą ir konkurencija būtų negalima - teikti paslaugas ne didesnėmis nei sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant investicijų grąžą, kainų viršutinių ribų nustatymas.
AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė pripažintos didelę įtaką turinčiais asmenimis teikiant:	Nuo 2020 m. bendrovėms būtų taikomi šie įpareigojimai:
Tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atkūrimui, paslauga tik tuo atveju, kai PSO užsakytų visų tretinio aktyviosios galios rezervo ir izoliuoto darbo paslaugą galinčių teikti gamintojų pajėgumus, t. y. kai PSO poreikis atitiktų arba viršytų visų gamintojų gamybos įrenginių pasiūlą ir konkurencija būtų negalima.	Sąnaudų apskaitos įpareigojimas, teikti paslaugas ne didesnėmis nei sąnaudomis pagrįstomis kainomis, įskaitant investicijų grąžą, kainų viršutinių ribų nustatymas.

Šaltinis - VKEKK.

Taip pat numatyta, jog visais atvejais AB „ORLEN Lietuva“, AB „Panevėžio energija“ ir UAB Kauno termofikacijos elektrinė pagal VKEKK atskirą prašymą teiktų informaciją apie įrenginių prieinamą turimąją galią, priešastis, kodėl įrenginių turimoji galia didėjo arba mažėjo, paaiškinimus dėl teiktų kainos pasiūlymų dydžio tretinio aktyviosios galios rezervo, skirto antrinio avarinio aktyviosios galios rezervo atkūrimui, paslaugos aukcionui.

VKEKK atlieka rinkos tyrimus, siekdama užtikrinti veiksmingą konkurenciją elektros energetikos sektoriuje ir kartu užkirsti kelią rinkos dalyviams dėl veiksmingos konkurencijos trūkumo taikyti pernelyg dideles kainas arba naudoti kainų spaudimą, tuo darant žalą rinkos dalyviams.

3.3. Tiekimo saugumas (tiek, kiek reguliuotojas yra kompetentinga institucija)

Apsaugos priemonių įgyvendinimas (42 straipsnis)

2018 m. buvo tęsiamas Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos, kuri turėtų nubrėžti Lietuvos tikslus energetikoje iki 2050 m., atnaujinimo procesas, siekiant įvertinti pasikeitusią situaciją po naujų jungiamųjų linijų su Lenkija ir Švedija eksploatacijos pradžios.

Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija nustato viziją, jos įgyvendinimo principus, strategines kryptis ir uždavinius. Jos įgyvendinimas detalizuojamas veiksmų plane 2020, 2030 ir 2050 m. Strategija įgyvendinama šiomis keturiomis strateginėmis kryptimis:

- konkurencingumas;

- patikimumas;
- įtakos klimato kaitai ir aplinkos oro taršai mažinimas (energijos taupymas ir žalioji energetika);
- šalies verslo dalyvavimas siekiant energetikos pažangos.

Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija LR Seime patvirtinta 2018 m. birželio mėn.

Lietuvos energetinis saugumas bus stiprinamas, siekiant šalies energetinių sistemų ir rinkų integracijos į ES rinkas ir sistemas. Tam numatyti įgyvendinti du svarbūs projektai – elektros tinklų sinchronizacija su Europos sistema per Lenkiją (iki 2025 m.) bei dujotiekių jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos (iki 2021 m.).

Dar vienas Strategijoje įrašytas tikslas – mažinti šalies priklausomybę nuo elektros importo – taip pat prisidės prie šalies energetinio saugumo. Įgyvendinant šią kryptį, bus plėtojama patikima ir konkurencinga vietinė elektros energijos gamyba. Užsibrėžta, kad 2030 m. Lietuvoje gaminama elektros energija sudarytų 70 proc. bendrai suvartojamos galutinės elektros energijos, o 2050 m. – visa elektros energija būtų pagaminama šalyje.

Atsinaujinančios energetikos plėtra ne tik prisidės prie energetinio saugumo tuo, kad žalioji energija bus gaminama Lietuvoje, bet ir padės įgyvendinti ES ir pasaulinius klimato kaitos stabdymo tikslus.

Atnaujintoje Strategijoje numatoma, kad iki 2030 m. 45 proc. suvartojamos elektros ir net 90 proc. šilumos energijos bus pagaminama iš atsinaujinančių energijos išteklių. O 2050 m. visa Lietuvoje sunaudojama elektros ir šilumos energija bus gaminama iš atsinaujinančių bei kitų netaurėtų šaltinių. Atsinaujinantys energijos išteklių sudarys net 80 proc. visos Lietuvoje suvartojamos energijos.

Strategijoje ypatingai svarbus vaidmuo skiriamas mažajai energetikai ir aktyviam elektros energijos vartotojų įsitraukimui į energijos gamybą. Gyventojams, nusprendusiems patiems pasigaminti sau reikalingą elektros energiją iš atsinaujinančių išteklių, bus sudaromos palankios sąlygos bei kuriamos įvairios paramos priemonės. Planuojama, kad iki 2030 m. šalyje turėtų būti ne mažiau kaip 500 tūkst. gaminančių vartotojų.

3.3.1. Tiekimo ir paklausos balanso priežiūra

4 straipsnis

Susijusi informacija pateikta šios ataskaitos 3.1.2. skyriuje.

3.3.2. Investicijų į gamybos pajėgumus, susijusius su tiekimo saugumu, priežiūra

37(1)(r) straipsnis

Pagal EEĮ nuostatas VKEKK vykdo tinklų plėtros plano įgyvendinimo stebėseną ir atlieka jo vertinimą. Kasmet Litgrid, AB teikia 10 metų elektros tinklų investicijų planus, kurie įvertina numatomų naujų gamybos šaltinių plėtros scenarijus.

2018 m. pateiktame plane prognozuojama, kad iki 2027 m. elektros energiją generuojančių šaltinių įrengtoji galia sieks 2.920 MW. Apie 42,0 proc. šios dalies sudarytų elektrinės, naudojančios AEI.

Pažymėtina, kad LEES turi pakankamai tvirtas tarpsteminės jungtis su kaimyninėmis šalimis bei pradėjusios veikti naujos tarpsteminės linijos „LitPol Link“ ir „NordBalt“ su Lenkija ir Švedija prisideda prie sistemos tiekimo saugumo didinimo. Esant tokioms sąlygoms, bet kokiu atveju yra sudarytos techninės galimybės elektros gamybos pajėgumų trūkumą (jeigu jis būtų) padengti importuota elektros energija.

Veikiančio tinklo saugumas

Direktyvos 2005/89/EB 7 straipsnis

Dėl nekonkurencingų vietinių gamybos pajėgumų 2018 m. importuota didžioji dalis elektros energijos. 2018 m. 26,6 proc. nuo bendro elektros energijos suvartojimo buvo pagaminta Lietuvoje veikiančiose elektrinėse ir tai mažesnė dalis nei 2017 m. (30,0 proc.). Elektros energijos importas 2018 m. sudarė 96,77 proc. bendro elektros energijos poreikio šalyje (2017 m. šis rodiklis siekė 89,61 proc., 2016 m. – 82,48 proc., 2015 m. – 63,19 proc.). 2018 m. buvo šalyje pagaminta

3,22 TWh elektros energijos, elektros energijos importas sudarė 12,347 TWh, o eksportas - 2,804 TWh. Elektros energijos suvatojimas šalyje 2018 m. sudarė 12,107 TWh.

Galimas importuoti elektros energijos kiekis priklauso nuo vykdomų remontų perdavimo tinkle. 2018 m. į Lietuvą kas valandą vidutiniškai buvo galima importuoti 2,924 GWh.

Investicijos į tarpsisteminių jungčių galią 5 ir daugiau metų į priekį Direktyvos 2005/89/EB 7 straipsnis

Kasmet Litgrid, AB teikia 10 metų elektros tinklų investicijų planus. 2018 - 2027 m. LEES 400-110 kV tinklų plėtros plane sinchroniniam susijungimui su kontinentinės Europos tinklais planuojama 330 kV elektros perdavimo linijos (toliau - ELP) Vilnius-„Neris“ statyba, 330 kV skirstyklos „Mūša“ įrengimas, Šiaurės rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos tinklais (330/110/10 kV Ignalinos AE TP, 330/110/10 kV Utenos transformatorinės pastotės rekonstravimas ir Ignalinos AE valdomo šuntinio reaktoriaus įrengimas LE), 330 kV tinklo plėtra vakarų Lietuvoje; 330 kV oro linijos Vilnius-Lietuvos E rekonstravimas, 110 kV EPL Pagėgiai-Bitėnai statyba ir 330/110/10 kV Bitėnų TP išplėtimas (II etapas), ir kiti projektai (kaip „LitPol Link“ jungties išplėtimo I etapas, ENTSO-E techninių sąlygų studija, valdymo sistemų modernizavimas, įtampos valdymo įrenginio įrengimas ir kt.). Pereinant prie sinchroninio Baltijos šalių darbo su kontinentinės Europos energetikos sistema, Baltijos šalių ir IPS/UPS sistemos bus sujungtos asinchroninėmis jungtimis, t. y. įrengti nuolatinės srovės keitikliai.

Pagal Energetikos įmonių investicijų vertinimo ir derinimo VKEKK tvarkos aprašą PSO derina atskiras investicijas, kurių apimtis yra lygi arba didesnė nei 3,5 mln. Eur. Perdavimo tinklo strateginių projektų vertė dėl tarpsisteminių jungčių 2017-2026 m. turėtų sudaryti apie 418,74 mln. Eur, o visos PSO investicijos siektų apie 765,75 mln. Eur.

Laukiamas būsimas poreikis ir numatoma galia 5 ir 5-15 metų į priekį Direktyvos 2005/89/EB 7 straipsnis

Lietuvoje maksimalus valandinis elektros energijos poreikis (netto) 2018 m. buvo 1.999 MW, t. y. 5,43 proc. didesnis nei 2017 m. (1.896 MW, 2016 m. - 1.979 MW). 2018 m. skirstomajame tinkle maksimalus elektros energijos valandinis poreikis sudarė 1.760 MW ir buvo 5,7 proc. didesnis nei 2017 m. (1.665 MW, 2016 m. - 1.695 MW).

Svarbiausi veiksniai, lemiantys elektros energijos suvartojimą, yra šalies ekonominio lygio pokyčiai, kuriuos geriausiai apibūdžia bendrasis vidaus produktas (toliau - BVP). Tačiau yra ir kitų veiksnių, turinčių nemažos įtakos būsimai elektros energijos paklausai, todėl elektros energijos poreikio prognozėje vertinta:

- BVP augimas;
- elektros energijos efektyvumas;
- elektromobilių skaičius ir jų suvartojamos elektros energijos kiekis;
- šiluminių siurblių (angl. *heat pumps*) skaičius ir jų suvartojamos elektros energijos kiekis.

Prognozuojama, kad bazinio scenarijaus atveju Lietuvos elektros energijos poreikis 2027 m. išaugs iki 14,47 TWh (vidutiniškai apie 2,1 proc. metinis augimas), esant lėtesniam ekonomikos augimui - iki 14,00 TWh (apie 1,8 proc. metinis augimas), o optimistinio scenarijaus atveju - iki 14,71 TWh (apie 2,3 proc. metinis augimas). Pronozuojamas didžiausias galios poreikis bazinio scenarijaus atveju 2027 m. siektų 2.403 MW.

Per 2018 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ savo klientams persiuntė 10,201 mln. kWh (2017 m. - 9,825 mln. kWh) elektros energijos (įskaitant technologinius nuostolius ir savąsias reikmes). 2018-2020 m. numatomas persiųsti elektros energijos kiekis yra prognozuojamas vadovaujantis VKEKK patvirtintos „Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekimo paslaugų bei visuomeninės kainos viršutinės ribos nustatymo metodikos“ nuostatomis, t. y. planuojama, kad elektros energijos vartojimas augs ½ BVP pokyčio dydžiu. Pagal LR finansų ministerijos 2019 m. kovo mėnesio Lietuvos ekonominių rodiklių projekcijas 2019-2021 m. prognozuojamas Lietuvos BVP augimas atitinkamai 2,6 proc., 2,4 proc. ir 2,3 proc., (½ BVP sudaro atitinkamai 1,3 proc., 1,2 proc. ir 1,15 proc.).

2018 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“⁸ elektros energijos tiekimas sudarė 3,48 mln. kWh (2017 m. - 3,22 mln. kWh), iš jų 2,979 mln. kWh visuomeninis elektros energijos tiekimas ir 0,51 mln. kWh garantinis tiekimas. 2017 m. visuomeninis ir garantinis elektros energijos tiekimas siekė atitinkamai 2,82 mln. kWh ir 0,41 mln. kWh. Bendrovė prognozuoja, kad per 2018-2020 m. planuojamas patiekti elektros energijos kiekis visuomeniniams vartotojams kasmet augs po 1,0-1,5 proc. Lietuvos energijos tiekimas, UAB, 2018 m. IV ketvirtį perėmusi visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą iš AB „Energijos skirstymo operatoriaus“, prognozuoja, kad per 2019-2021 m. planuojamas patiekti elektros energijos kiekis visuomeniniams vartotojams kasmet augs 1-1,5 proc.

3.3.3. Pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimo priemonės

4 straipsnis

Pagal teisės aktus už valstybės elektros energijos balanso užtikrinimą yra atsakingas elektros PSO Litgrid, AB.

Vadovaujantis 2010 m. balandžio 19 d. LR energetikos ministro įsakymu Nr. 1-121 patvirtintu „Laikino elektros energijos persiuntimo nutraukimo siekiant užtikrinti visuomenės interesus sąlygų ir su tuo susijusių nuostolių apskaičiavimo ir atlyginimo tvarkos aprašu“ bei kitų teisės aktų nuostatomis, AB „Energijos skirstymo operatorius“ (buv. AB „Lesto“) generalinio direktoriaus 2011 m. gegužės 11 d. įsakymu Nr. 176 buvo patvirtinta „Elektros energijos persiuntimo vartotojams nutraukimo ir galios ribojimo grafikų sudarymo ir vykdymo tvarka“. AB „Energijos skirstymo operatorius“ kasmet sudaro galios ir elektros energijos ribojimo bei avarinio atjungimo grafikus, kurie kiekvienais metais teikiami PSO. Ribojimo grafikai (vienerių metų laikotarpiui) sudaromi apibendrinus bei išanalizavus sisteminius poreikius, tinklo parametrus ir turimą tinklų naudotojų informaciją, todėl ribojimo apimtys kiekvienais metais gali keistis. Į ribojimo grafiką įtraukti tinklų naudotojai yra raštu iš anksto informuojami apie numatytas ribojimo užduotis ir atsirandančias pareigas. Skirstomasis tinklas yra pajėgus patenkinti pikinius elektros energijos vartojimo poreikius, kadangi instaliuota galia yra ženkliai didesnė nei esantys pikai.

⁸ Nuo 2018 m. spalio 1 d. AB „Energijos skirstymo operatorius“ visuomeninio elektros energijos tiekimo veiklą perėmė Lietuvos energijos tiekimas, UAB.

⁹ 2018 m. visuomeninio elektros energijos tiekimo apimtis lygi UAB „Energijos skirstymo operatorius“ (I - III ketvirčiai ir Lietuvos energijos tiekimas, UAB (IV ketvirtis) visuomeninio tiekimo apimčių sumai.

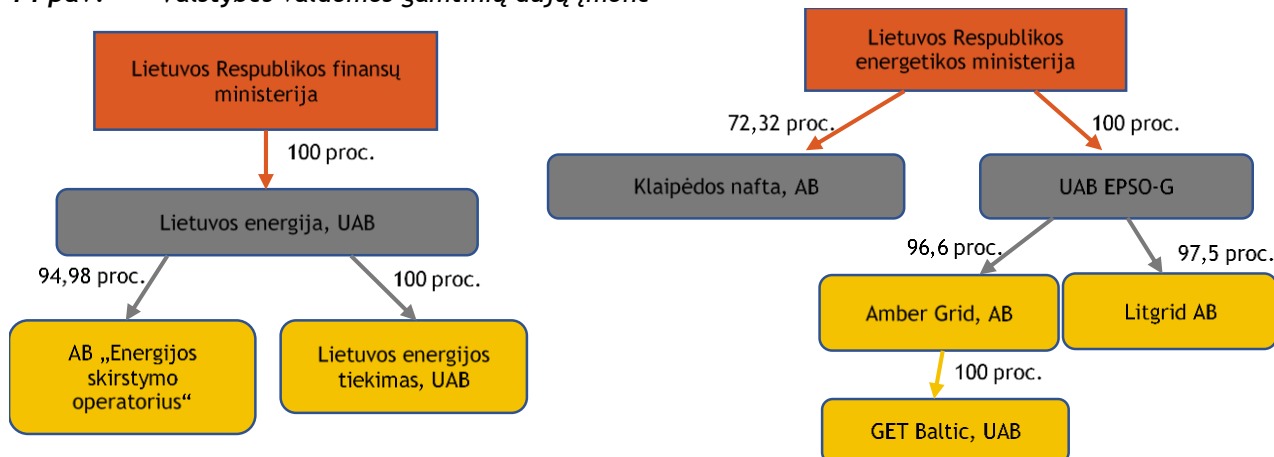
4. DUJŲ RINKA

4.1. Tinklo reguliavimas

4.1.1. Vertikaliai integruotų įmonių atskyrimas

2018 m. buvo toliau išgryninamos veiklos gamtinių dujų sektoriuje. Klaipėdos nafta, AB atskyrė SGDT veiklą nuo kitos įmonės veiklos 2018 m. gruodžio 27 d. įkūrusi dukterinę įmonę - SGD terminalas, UAB.

14 pav. Valstybės valdomos gamtinių dujų įmonė

Šaltinis - VKEKK.

4.1.2. Techninis funkcionavimas

Naudojimosi sistema taisyklės

Naudojimosi gamtinių dujų sistemomis taisyklės apibrėžia naudojimosi perdavimo ir skirstymo sistemomis tvarką ir sąlygas, sistemų operatorių, sistemų naudotojų teises ir pareigas, bendradarbiavimo gaires, sistemų pajėgumų paskirstymo ir perkrovos valdymo mechanizmus, remonto darbų organizavimo, paskelbimo apie juos, vykdymo tvarką ir principus bei kt.

Naudojimosi Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklės (suderinta 2018 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. O3E-177). Taisyklėse numatyta susietojo pajėgumų paskirstymo būdo (angl. *implicit capacity allocation*) Kiemėnų įleidimo / išleidimo taške taikymas ne tik dieną prieš užsakomiesiems (angl. *day-ahead*) paros pajėgumams, tačiau ir einamosios paros (angl. *within-day*) pajėgumams, suvienodinti pajėgumų užsakymo terminai Lietuvoje ir Latvijoje, numatyta galimybė siūlyti apribotuosius pajėgumų produktus (angl. *restricted capacity products*), nustatytos konkrečios perviršinio rezervavimo ir atpirkimo (angl. *oversubscription and buy-back*) pajėgumų perkrovų valdymo sistemos sąlygos, taikytinos sutartinei pajėgumų perkrovai bei atlikti kiti korekcinio pobūdžio pakeitimai.

Naudojimosi AB „Energijos skirstymo operatorius“ gamtinių dujų skirstymo sistema taisyklės (suderinta 2017 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. O3E-632). Taisyklėse nustatyta, kad teisė naudotis mažos apimtys SGD pakartotinio dujinimo įrenginiais suteikiama visiems sistemos naudotojams, sudariusiems gamtinių dujų skirstymo sutartis su SSO ir besilaikantiems Taisyklėse nustatytą naudojimosi SGD pakartotinio dujinimo įrenginiais reikalavimų, nustatytas detalus naudojimosi SGD pakartotinio dujinimo įrenginiais procesas bei atlikti kiti korekcinio pobūdžio pakeitimai.

Naudojimosi SGDT taisyklės (suderinta 2017 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. O3E-536). Taisyklėse numatyta galimybė koreguoti kitos paros pateiktas gamtinių dujų kiekio paraiškas, t. y. sistemos naudotojai galės pagal poreikį tikslinti pateiktus SGD išdujinimo užsakymus dujų paros metu. Taip pat, tuo atveju, jei SGDT naudotojai, koreguodami išdujinimo pajėgumus, nepasinaudos galimybe susitarti dėl kitokio išdujinto kiekio paskirstymo pasibaigus dujų parai pateikiant patikslintus SGD išdujinimo užsakymus - bendrovė šį kiekį visų pirma paskirstys tiems naudotojams, kurie nekoregavo išdujinimo kiekio dujų paros metu. Taisyklėse atsisakyta savaitės užsakymų ir panaikintas reikalavimas mažos apimtys dujovežiams (iki 160 metrų) užsisakyti priešgaisrinę įrangą.

Gamtinių dujų sistemų balansavimas (41(6)b, 41(8))

VERT prižiūri balansavimo paslaugos veiklą, vertina balansavimo paslaugos sąnaudas ir pajamas. Balansavimo paslaugos perdavimo veikloje kainodara remiasi principu, kad balansavimo paslaugos pajamos turi atitikti balansavimo veiklos sąnaudas. Susidaręs balansavimo veiklos pajamų ir sąnaudų skirtumas kiekvienais metais įvertinamas, koreguojant perdavimo kainos viršutinę ribą.

VKEKK 2018 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. O3E-187 „Dėl Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo tinklų balansavimo kodekso laikinųjų priemonių ataskaitos tvirtinimo“ patvirtino Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo tinklų balansavimo kodekso laikinųjų priemonių ataskaitą. Taip pat VKEKK pateikė pastabas Amber Grid, AB dėl EK 2014 m. kovo 26 d. reglamento (ES) Nr. 312/2014 kuriuo nustatomas dujų perdavimo tinklų balansavimo kodeksas (toliau - Balansavimo kodeksas), nuostatų įgyvendinimo.

2018 m. rugpjūčio 24 d. VKEKK nutarimu Nr. O3E-263 „Dėl Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklių derinimo“ suderino Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisykles, parengtas vadovaujantis Balansavimo kodekso reikalavimais. 2018 m. spalio 5 d. VKEKK nutarimu Nr. O3E-314 patvirtino „Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodiką“, kurioje numatytas disbalanso mokesčio skaičiavimas laikantis neutralumo principo, t. y. vykdydamas balansavimo veiklą, PSO negauna pelno ir nepatiria nuostolio.

Paslaugų kokybės ir patikimumo rodikliai (Straipsnis 41(1) h)

LR gamtinių dujų įstatymas (GDI) numato, kad VERT nustato gamtinių dujų įmonių paslaugų kokybės, įskaitant patikimumo, rodiklius ir jų įvertinimo tvarką. Remiantis Gamtinių dujų teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašu (toliau - Kokybės rodiklių aprašas) patvirtintu VKEKK 2012 m. balandžio 11 d. nutarimu Nr. O3-90, minimalūs kokybės lygiai kiekvienai dujų įmonei nustatomi individualiai konkrečiam kainų reguliavimo periodui. 2018 m. kovo 8 d. VKEKK nutarimu Nr. O3E-62 „Dėl gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų patikimumo ir kokybės rodiklių, jų įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Kokybės rodiklių aprašas buvo patikslintas, nurodant tikslesnes rodiklių skaičiavimo formules bei konkretesnes ataskaitų pateikimo formas.

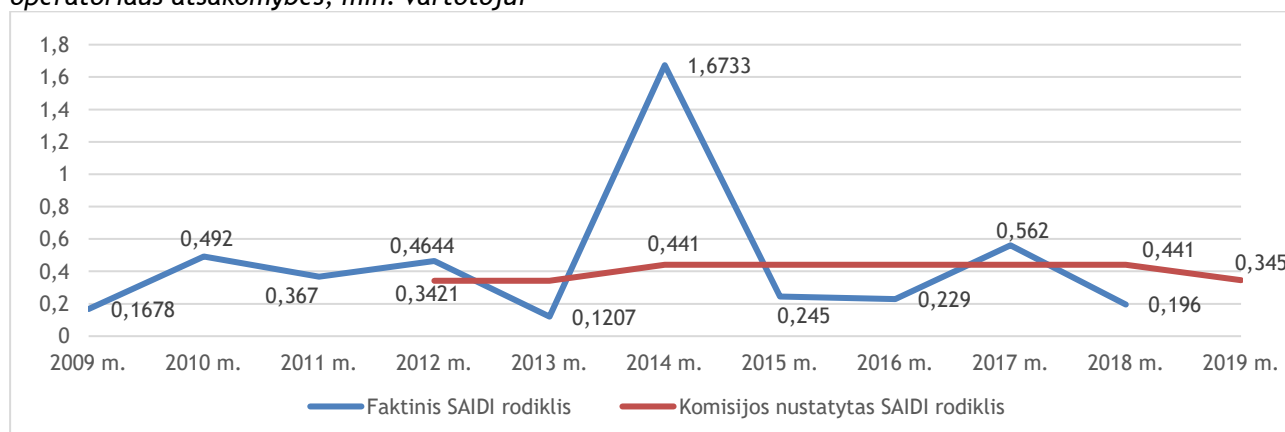
Pagrindiniai nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo kokybės rodikliai yra vidutinė nutraukimų trukmė vienam vartotojui SAIDI ir vidutinis nutraukimų skaičius, tenkantis vienam sistemos vartotojui SAIFI per ataskaitinį laikotarpį. SAIDI ir SAIFI rodikliai diferencijuojami pagal nutraukimo priežastis.

VKEKK kiekvienai dujų įmonei yra individualiai nustačiusi minimalius kokybės lygius reguliavimo periodui. Dujų įmonėms, kurios teiks paslaugas žemesniais parametrais, nei joms nustatyti minimalūs kokybės rodiklių lygiai, bus pritaikytos ekonominės poveikio priemonės.

2018 m. SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI ir SAIFI rodikliai buvo mažesni už VKEKK nustatytus minimalius kokybės lygius.

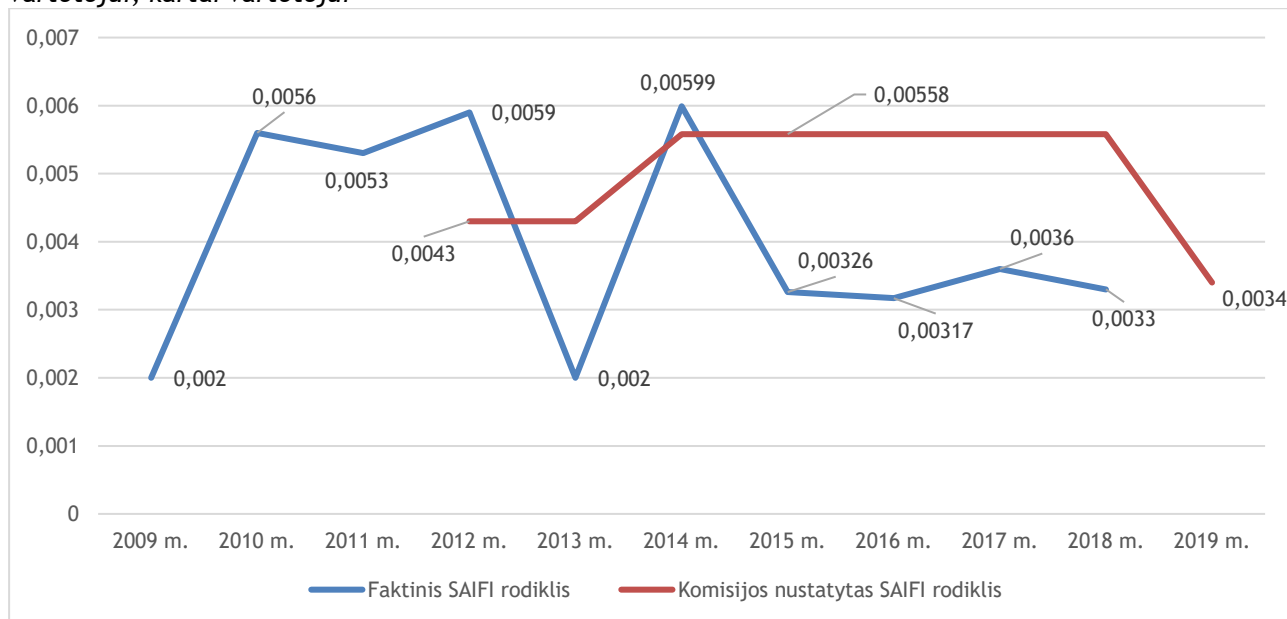
Gamtinių dujų SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI ir SAIFI rodikliai 2009-2018 m. parodyti paveiksluose.

15 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ SAIDI rodiklis neplanuotiems nutraukimams dėl operatoriaus atsakomybės, min. vartotojui

Šaltinis - VKEKK.

16 pav. AB „Energijos skirstymo operatorius“ vidutinis neplanuotų nutraukimų skaičius vienam vartotojui, kartai vartotojui

Šaltinis - VKEKK.

Kaip matyti iš paveikslų, 2018 m. AB „Energijos skirstymo operatorius“ rodikliai pagerėjo, palyginus su 2017 m., vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė mažėjo nuo 0,562 iki 0,196 min./vartotojui, o nutraukimų skaičius - nuo 0,0036 iki 0,0033 karto/vartotojui. Kitos gamtinių dujų skirstymo įmonės nutraukimų neturėjo.

Vartotojų prijungimo prie tinklo bei remonto darbų atlikimo laiko trukmės priežiūra (Straipsnis 41(1)m)

PSO ir SSO teikia naujų vartotojų sistemų prijungimo prie veikiančių perdavimo ar skirstymo sistemų paslaugą, kuriai taikomi 2 paslaugų kokybės reikalavimai:

- naujų vartotojų prašymų dėl jų sistemų prijungimo prie veikiančios perdavimo sistemos nagrinėjimas;
- naujo vartotojo sistemos prijungimas prie veikiančios perdavimo ar skirstymo sistemos pagal prijungimo sutartį.

Dėl PSO Amber Grid, AB atsakomybės per nustatytą laiką neprijungtų vartotojų prie perdavimo sistemos nebuvo. Laiku, per 30 kalendorinių dienų, naujam vartotojui išsiųstų atsakymų procentinė dalis 2018 m. Amber Grid, AB sudarė 100 proc. 2017 m. šis rodiklis taip pat sudarė 100 proc.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo prijungti rodiklis SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ sistemoje 2018 m. sudarė 99,44 proc., o VKEKK nustatytas laiku išnagrinėto vartotojo prašymo dėl prijungimo rodiklio minimalus lygis - 100 proc.

Laiku išnagrinėto vartotojo prašymo rodiklis SSO AB „Energijos skirstymo operatorius“ sistemoje 2018 m. sudarė 100 proc., o 2017 m. - 96,06 proc. Kitos įmonės laiku išnagrinėjo tiek buitinių, tiek nebuitinių vartotojų prašymus. Avarinių tarnybų atvykimas pas buitinius vartotojus dėl gautų pranešimų apie dujų nuotėkį visose įmonėse 100 proc. atitiko nustatytą laiką.

PSO savo interneto svetainėje turi skelbti remonto darbų grafiką, kuriame pateikiami planuojami einamaisiais metais atlikti dujų perdavimo sistemos statybos, rekonstravimo, remonto darbai, galintys turėti įtakos sistemos naudotojų teisėms. Remonto darbų grafike turi būti nurodomi objektai ir juose planuojamų atlikti darbų pavadinimai, planuojamų remonto darbų, atjungimo darbų tam tikrų zonų objektuose pradžios ir pabaigos datos, įtaka dujų tiekimui. Apie planuojamą dujų sistemų remontą ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžią, kai jo metu nutraukiamas ar ribojamas dujų perdavimas, PSO sistemos naudotojus viešai informuoja ne vėliau kaip likus 42 kalendorinėms dienoms iki darbų pradžios. Nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų perdavimas PSO sistemos naudotojus įspėja paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį ar faksimiliniu ryšiu ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto ar kitų vartotojų sistemų prijungimo darbų pradžios.

SSO ne vėliau kaip prieš 5 dienas iki dujų sistemos remonto darbų pradžios ar kitų dujų sistemų prijungimo darbų pradžios raštu vienu iš šių būdų (paštu, elektroniniu paštu, per kurjerį, faksimiliniu ryšiu) įspėja sistemos naudotoją, nuo kada ir kokiam laikui nutraukiamas arba ribojamas dujų skirstymas.

Prieiga prie saugyklų (Straipsnis 41(1)n)

Lietuvoje šiuo metu gamtinių dujų saugyklos nėra. Lietuvos energijos tiekimas, UAB naudojami Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, esančia Latvijos Respublikoje. Dujų saugyklos pajėgumus Latvijos Respublikoje pagal pateiktas paraiškas skirsto Latvijos PSO ir saugyklos operatorius JSC „Conexus Baltic Grid“.

Lietuvos energijos tiekimas, UAB pagal sutartį su JSC „Conexus Baltic Grid“ Inčiukalnio saugykloje saugo valstybės nustatytam laikotarpiui pažeidžiamiems vartotojams aprūpinti reikalingą gamtinių dujų kiekį bei nebuitiniams vartotojams, pasirašiusiems nenutrūkstamo gamtinių dujų tiekimo sutartis, reikalingą dujų kiekį.

Apsaugos priemonių priežiūra (Straipsnis 41(1) t)

2008 m. vasario 26 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 163 patvirtintas Gamtinių dujų tiekimo patikimumo užtikrinimo priemonių aprašas, kuris numato dujų tiekimo prioritetinę tvarką dujų tiekimo nutraukimo, didelio dujų tiekimo sutrikimo ar dalinio dujų tiekimo sutrikimo atvejais, atsižvelgiant į turimą dujų kiekį vamzdynuose, dujų saugyklose ir technines dujų sistemos galimybes. Tiekimo įmonės atsakingos už nenutrūkstamą dujų tiekimą pažeidžiamiems vartotojams, kuriems jos privalo sukaupti ir laikyti dujų atsargas. Tiekimo įmonės pažeidžiamiems vartotojams, kuriems tiekia dujas, privalo sukaupti ir laikyti tokį dujų atsargų kiekį, kurio užtektų pažeidžiamų vartotojų dujų poreikiui tenkinti 2017 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 2017/1938 6 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais. Atsižvelgiant į tai, kasmet, ne vėliau kaip iki rugsėjo 1 d., tiekimo įmonės privalo:

- pagal aukščiau minimame reglamente nurodytas sąlygas nustatyti ir sukaupti pažeidžiamiems vartotojams reikalingą dujų kiekį ir išlaikyti jį, iki nustatomos ir sukauptos kitų metų dujų atsargos pažeidžiamiems vartotojams;
- raštu pateikti VERT duomenis apie pažeidžiamiems vartotojams sukauptus dujų kiekius.

Lietuvos energijos tiekimas, UAB gamtinių dujų tiekimo saugumui užtikrinti 2019 m. požeminėje gamtinių dujų saugykloje Latvijoje saugoja 393,59 GWh gamtinių dujų. Gamtinių dujų saugojimo sąnaudos yra įskaičiuojamos į buitinių gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams. 2019 m. į buitinių vartotojų tiekimo kainą įtraukta dujų tiekimo saugumo užtikrinimo dedamoji lygi 0,09 Eur/MWh.

4.1.3. Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir SGD pakartotinio dujinimo kainų reguliavimas

Apskaitų atskyrimas ir kryžminio subsidijavimo išvengimo užtikrinimas (Straipsnis 41(1)f)

Gamtinių dujų įmonės, vykdančios reguliuojamą veiklą, pajamas, sąnaudas ir turta paskirsto pagal verslo vienetus ir paslaugas vadovaudamasi „Gamtinių dujų įmonių apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų aprašu“, patvirtintu VKEKK 2018 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. O3E-464. Minėtas aprašas buvo naujai išdėstytas, kuriame:

- įtvirtinti aktualūs ilgalaikio turto nusidėvėjimo normatyvai;
- įvedamas naujas reikalavimas dėl reguliuojamo ilgalaikio turto nurašymo sąnaudų ir nenaudojamo ilgalaikio turto vieneto ar jo dalies likutinės vertės įtraukimo į reguliuojamos paslaugos turto bazę;
- į nepaskirstomų sąnaudų sąrašą įtraukiamos prabangos prekių įsigijimo sąnaudos, papildomo draudimo sąnaudos, numatyta išimtis draudimo nuo nelaimingų atsitikimų darbe sąnaudoms, asmenims, dirbantiems pavojingus darbus ir (ar) su potencialiai pavojingais įrenginiais;
- draudžiama priskirti reguliuojamų kainų paslaugoms (produktams) ir atitinkamiems verslo vienetams ilgalaikio turto nurašymo sąnaudas, kurios yra mažesnės nei 1 tūkst. Eur, ir bendrai sudarančias daugiau kaip 0,03 proc. gamtinių dujų įmonės ilgalaikio reguliuojamo turto vertės PSO ir SSO atvejais.

Gamtinių dujų sektoriuje VERT rengia ir tvirtina valstybės reguliuojamų kainų nustatymo metodikas bei nustato (koreguoja) viršutines pajamų ir (arba) kainų ribas.

Viršutinės kainų ribos nustatomos penkerių metų laikotarpiui, o kartą per metus koreguojamos 6 ūkio subjektams. VERT taip pat tikrina, ar dujų įmonių nustatytos konkrečios reguliuojamų paslaugų kainos nediskriminuoja atskirų vartotojų grupių, kas pusę metų tvirtinta gamtinių dujų tarifus buitiniams vartotojams.

Kainų viršutinių ribų nustatymas (Straipsnis 41(1)a)

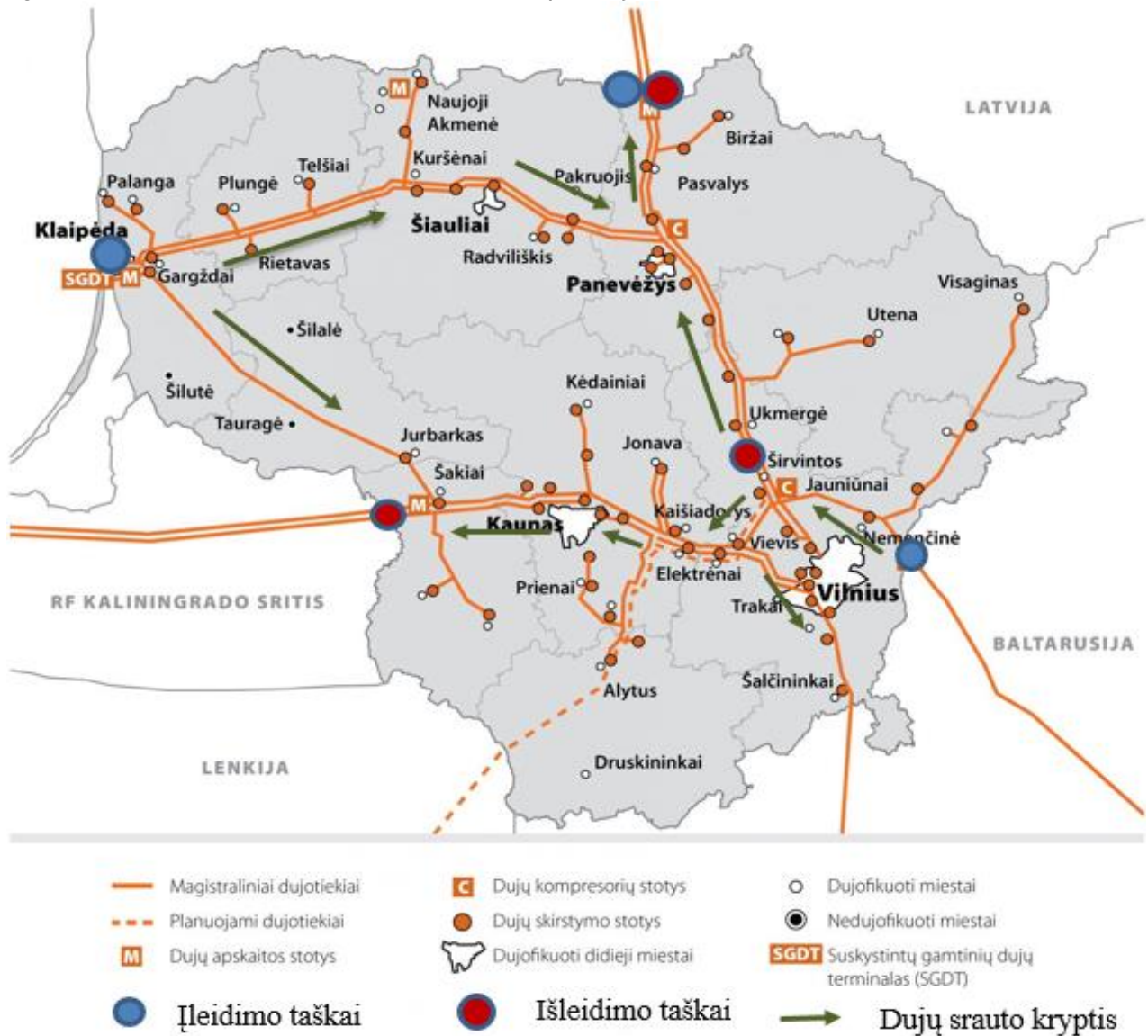
Perdavimo veikla

Perdavimo veiklą Lietuvoje vykdo 1 PSO - Amber Grid, AB.

Nuo 2015 m. perdavimo veikloje kainos viršutinė riba nustatoma ir koreguojama pajėgumų vienetai bei taikomas įleidimo ir išleidimo taškų kainodaros modelis, kainų viršutines ribas nustatant ir jas koreguojant perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose:

1. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo taškuose:
 - 1.1. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo taške su SGGT jungtimi Klaipėdoje (toliau - SGGT įleidimo taškas);
 - 1.2. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje (toliau - Kiemėnų įleidimo taškas);
 - 1.3. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Baltarusijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos į Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemą apskaitomos Kotlovkos dujų apskaitos stotyje (toliau - Kotlovkos įleidimo taškas).
2. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos išleidimo taškuose:
 - 2.1. Išoriniuose išleidimo taškuose:
 - 2.1.1. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Latvijos gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Kiemėnų dujų apskaitos stotyje (toliau - Kiemėnų išleidimo taškas);
 - 2.1.2. Lietuvos perdavimo sistemos sujungimo su Rusijos Federacijos Kaliningrado regiono gamtinių dujų perdavimo sistema taške, kuriuo perduotos gamtinės dujos iš Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos apskaitomos Šakių dujų apskaitos stotyje (toliau - Šakių išleidimo taškas).
 - 2.2. Vidiniame išleidimo taške - Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos sujungimo taškuose su Lietuvos gamtinių dujų skirstymo sistemomis ir Lietuvos vartotojų sistemomis, kurios tiesiogiai prijungtos prie Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos, atitinkančiame vieną išleidimo tašką visiems šalies perdavimo sistemos naudotojams.

17 pav. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistemos topologinis žemėlapis pagal įleidimo-išleidimo taškų kainodaros modelio pritaikymą

Šaltinis - VKEKK.

2018 m. spalio 5 d. VKEKK nutarimu Nr. O3E-314 buvo patvirtinta „Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodika“, kurioje:

- atskirti perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo principai nuo kitų gamtinių dujų sektoriaus reguliuojamų veiklų;
- pereinama prie vienos iš Tarifų tinklo kodekse numatytų alternatyvių metodologijų - „pašto ženklų“ metodologijos, kuri numato pajamų lygio pasidalinimą tarp įleidimo-išleidimo taškų pagal nustatytą įleidimo-išleidimo santykį ir standartiniu atveju lemia vienodus gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo ir vienodus išleidimo taškų tarifus;
- įtvirtinti sąnaudų koregavimo principai;
- numatyta galimybė taikyti nuolaidą SGDT įleidimo taške, siekiant didinti gamtinių dujų importo šaltinių konkurenciją;
- gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo paslaugos kainodara suderinta su Balansavimo kodekso nuostatomis;
- numatytas veiklos sąnaudų efektyvumo skatinimo mechanizmas.

VKEKK 2018 m. patvirtino perdavimo kainos viršutinės ribas naujam reguliavimo periodui 2019-2023 m., esant 43.922,96 tūkst. Eur perdavimo veiklos pajamų lygiui, t. y. 12,67 proc. mažesniai nei buvo nustatytas 2017 m. (49.475,65 tūkst. Eur), ir 14,59 proc. didesnis, negu buvo nustatytas 2018 m. (37.515,31 tūkst. Eur, nes buvo įvertintas 11 mln. Eur viršpelnis).

Pagal nustatytą pajamų lygį buvo suskaičiuotos perdavimo paslaugų kainų viršutinės ribos kiekviename įleidimo ir išleidimo taške.

8 lentelė. Amber Grid, AB perdavimo paslaugos kainų viršutinių ribų kitimas 2015-2018 m. ir 2019 m. gamtinių dujų perdavimo ilgalaikių perdavimo paslaugų kainos, Eur/MWh/parą/metus

	Dujų apskaitos stotis ¹⁰	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.	2019 m.	Pokytis 2019 m., palyginti su 2018 m., proc.
Įleidimo taškuose	Kotlovkos DAS	49,58	32,32	31,74	32,91	43,46	32,1
	Kiemėnų DAS	49,58	32,32	31,74	32,91	43,46	32,1
	Klaipėdos DAS	0	10,5	20,03	32,91	9,56**	-71,0
Išleidimo taškuose	Vidiniame išleidimo taške	300,68	428,82	421,81	282,76	308,25	9,0
	Kiemėnų DAS	49,58	38,05	36,02	40,68	152,95	276,0
	Šakių DAS	54,02	58,82	56,73	64,77	48,06	25,8

*2019 m. pradėtas taikyti naujas „pašto ženklas“ principas, įtvirtintas „Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodikoje“, patvirtintoje VKEKK 2018 m. spalio 5 d. nutarimu Nr. O3E-314.

** Klaipėdos DAS įleidimo taške taikoma 75 proc. nuolaida.

Šaltinis - VKEKK

Siekiant sudaryti prielaidas gamtinių dujų rinkos plėtrai, efektyviam alternatyvių gamtinių dujų tiekimo šaltinių naudojimui, naujų tiekėjų atsiradimui bei konkurencinių sąlygų susiformavimui,

2015 m. Klaipėdos DAS SGDT įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinė riba buvo nustatyta lygi nuliui. 2016 m. SGDT įleidimo taške suskaičiuotai kainai VKEKK taikė pereinamąjį periodą ir nustatė kainos augimą lygiomis dalimis per trejus metus iki Amber Grid, AB 2014-2018 m. reguliavimo periodo pabaigos:

- 2016 m. - 1/3 nuo SGDT įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinės ribos dydžio;
- 2017 m. - 2/3 nuo SGDT įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinės ribos dydžio;
- 2018 m. - kaina lygi SGDT įleidimo taške pajėgumų kainos viršutinės ribos dydžiui.

SGDT įleidimo taške, taip pat įleidimo iš infrastruktūros, sukurtos siekiant pašalinti valstybių narių dujų perdavimo sistemų atskirtį, taškuose ir išleidimo į tokią infrastruktūrą taškuose gali būti taikoma perdavimo kainos nuolaida, siekiant didinti energijos tiekimo saugumą ir skatinti gamtinių dujų rinkos konkurencingumą.

Vidutinės dujų tarpvalstybiniam transportavimui numatomų pajėgumų vieneto kainos procentinis santykis su vidutine vidiniams sistemos naudotojams numatomų pajėgumų vieneto kaina siekia 5,88 proc., t. y. perdavimo paslaugos kainos įleidimo bei išleidimo taškuose tenkina sistemos naudotojų nediskriminavimo sąlygą.

Vidutinė kaina už pajėgumų vieneta 2019 m. Lietuvos perdavimo sistemos vidiniame taške sudaro 308,25 Eur/(MWh/parą/m.), t. y. didėja 9 proc., palyginti su 2018 m.

Skirstymo veikla

2018 m. gamtinių dujų skirstymo veiklą vykdė 5 SSO, tačiau 2019 m. skirstymo veiklą tęs tik 4 SSO, nes nuo 2019 m. sausio 24 d. panaikinta Achema, AB gamtinių dujų skirstymo licencija pačios bendrovės prašymu.

VKEKK 2018 m. gruodžio 28 d. nutarimu Nr. O3E-469 patvirtino naujos redakcijos „Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodiką“, kurioje skirstymo veiklai:

- įtvirtinti gamtinių dujų kainų viršutinės ribos koregavimo principai, taikant sąnaudų koregavimo;
- numatytas veiklos sąnaudų efektyvumo skatinimo mechanizmas;
- įtvirtinta, kad pirmųjų naujo reguliavimo periodo metų veiklos ir darbo užmokesčio sąnaudos bus nustatomos pagal pagrįstus faktinius audituotus ar VKEKK nustatytus priešpaskutinių metų duomenis, įvertinus vartotojų kainų indekso pokyčius bei prognozuojamus darbo užmokesčio pokyčius, sumažintus efektyvumo koeficientu;
- numatyti principai, kuriais vadovaujantis bus atliekamos veiklų sąnaudų ir darbo užmokesčio korekcijos;
- keičiami 1 ir 2 vartotojų pogrupio rėžiai: 1 gr. vartotojams priskiriami asmenys, kurie suvartoja iki 3.120 kWh arba 300 m³ gamtinių dujų (buvo - iki 5.200 kWh arba iki 500 m³), 2 gr. vartotojais bus laikomi asmenys, suvartojantys nuo 3.121 kWh arba nuo 301 m³ iki

207.980 kWh arba iki 20.000 m³ (buvo - nuo 5.200 kWh arba nuo 500 m³ iki 207.980 kWh arba iki 20.000 m³).

VKEKK 2018 m. skirstymo kainų viršutinės ribas koregavo dviems SSO (UAB „Intergas“ ir UAB „Fortum Heat Lietuva“), o kitiems dviems skirstymo operatoriams (didžiausiam SSO - AB „Energijos skirstymo operatorius“ ir AB agrofirma „Josvainiai“ VKEKK nustatė viršutinę skirstymo kainos ribą naujam reguliavimo periodui: 2019-2023 m.

Visų SSO skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2013-2019 m. pateiktas 9 lentelėje.

9 lentelė. Gamtinių dujų skirstymo kainų viršutinės ribos

Ūkio subjektas	Nuo 2013-01-01	Nuo 2014-01-01	Nuo 2015-01-01	Nuo 2016-01-01	Nuo 2017-01-01	Nuo 2018-01-01	Nuo 2019-01-01	Pokytis 2019 / 2018 m., proc.
AB „Energijos skirstymo operatorius“	5,00	6,40	7,47	7,92	7,25	5,52	5,32	-3,62
UAB „Fortum Heat Lietuva“	4,19	4,43	6,14	6,47	6,25	5,82	7,03	20,79
UAB „Intergas“	2,57	2,55	2,73	7,61	8,17	8,89	10,54	18,56
UAB „Druskininkų dujos“ *	40,38	37,18	35,09	37,75	-	-	-	-
AB agrofirma „Josvainiai“	1,81	1,96	2,05	1,68	1,79	1,10	1,20	9,09
Achema, AB	1,07					0,88	0,88	-

*UAB „Druskininkų dujos“ gamtinių dujų skirstymo licencija panaikinta nuo 2016 m. lapkričio 1 d.

Šaltinis - VKEKK.

Dėl mažėjančio skirstomų dujų kiekio, skirstymo kainos viršutinė riba didėja visoms įmonėms, išskyrus AB „Energijos skirstymo operatorius“. AB „Energijos skirstymo operatorius“ 2019 m. VKEKK nustatė 3,6 proc. mažesnę skirstymo kainos viršutinę ribą, negu buvo 2018 m. Kainos viršutinė riba mažėja todėl, kad AB „Energijos skirstymo operatoriaus“ duomenimis, 2019 m. bus paskirstyta 7.443.000 MWh gamtinių dujų, t. y. 6,3 proc. daugiau negu planuotas kiekis 2018 m. (7.001.151 MWh). Be to, bendrovei gavus 2014-2016 m. didesnę, nei leistiną, investicijų grąžą, atitinkamai ta suma buvo mažinamos sąnaudos ateities laikotarpiams.

Konkrečios gamtinių dujų skirstymo kainos diferencijuojamos atskiroms vartotojų grupėms pagal suvartojamų dujų kiekį.

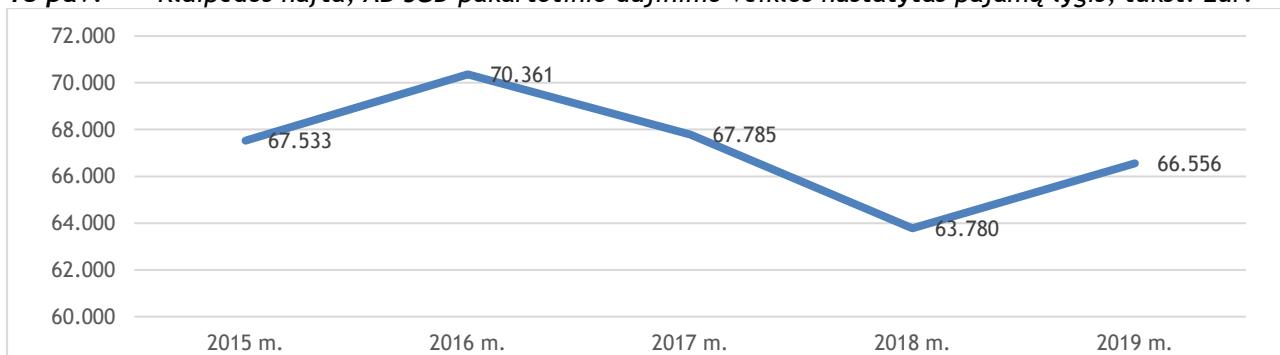
VKEKK atlieka reguliuojamų gamtinių dujų įmonių planinius patikrinimus, siekdama nustatyti, kaip įmonės laikosi nustatytų sąnaudų ir kainų lygio. 2018 m. buvo atliktas AB Agrofimos „Josvainiai“ planinis patikrinimas. Buvo nustatyta, kad bendrovė į gamtinių dujų skirstymo veiklos sąnaudas 2014-2017 m. nepagrįstai įtraukė 19.119 Eur ir atitinkamai nustatė gamtinių dujų skirstymo kainos viršutinei ribai skaičiuoti reikalingas didesnes reguliuojamo turto vertes. Už patikrinimo metu nustatytus pažeidimus VKEKK AB agrofirmai „Josvainiai“ skyrė įspėjimą.

SGD pakartotinio dujinimo veikla

Atsižvelgus į SGDT įstatymo pakeitimą, VKEKK „Valstybės reguliuojamų kainų gamtinių dujų sektoriuje nustatymo metodikoje“ pakoregavo SGD pakartotinio dujinimo paslaugos kainos reguliavimą (2018 m. gruodžio 28 d. VKEKK nutarimas Nr. O3E-469):

- vietoje kainų viršutinių ribų reguliavimo numatytas pajamų viršutinių ribų reguliavimas;
- atsisakyta paskirtojo tiekėjo SGD tiekimo kainos reguliavimo ir SGD būtinojo kiekio pardavimo kainos nustatymo;
- pakeistas SGD Saugumo dedamosios skaičiavimas: į šią kainą įtraukiamos sąnaudos, susidariusios dėl skirtumo tarp paskirtojo tiekėjo SGDT būtinojo kiekio įsigijimo kainos ir VKEKK nustatytos vidutinės faktinės gamtinių dujų importo į LR kainos, skaičiuojant ataskaitinio laikotarpio kiekvieno mėnesio išdujintą ir (ar) perkrautą SGD būtinojo kiekio dalį, būtinojo kiekio sąnaudas technologinėms reikmėms, būtinojo kiekio tiekimo ilgalaikei garantijos finansavimo sąnaudas.

Vadovaudamasi pakoreguota metodika, VKEKK nustatė SGD pakartotinio dujinimo veiklos pajamų lygį 2019 m. 66.556 tūkst. Eur, t. y. 4,35 proc. (2.776 tūkst. Eur) didesnę, nei buvo nustatytas 2018 m.

18 pav. Klaipėdos nafta, AB SGD pakartotinio dujinimo veiklos nustatytas pajamų lygis, tūkst. Eur.

Šaltinis - VKEKK.

SGD pakartotinio dujinimo kainos viršutinė riba, skaičiuojama vartojimo pajėgumų vienetui, 2019 m. sudaro 429,81 Eur/(MWh/parą/m.), t. y. 19,88 proc. didesnė negu 2018 m. Pokytį iš esmės lėmė mažesni prognozuojami vartojimo pajėgumai 2019 m. ir planuojamos didesnės SGD plaukiojančios saugyklos su dujinimo įrenginiu ilgalaikės nuomos sutartimi nustatytos sąnaudos, susijusios su valiutos kurso santykio pasikeitimu, planuojamais būtiniais sausojo doko remonto darbai ir SGD laivo-saugyklos klasės atitikties patikrinimais.

Konkrečių SGD pakartotinio dujinimo kainų nustatymas

SGD pakartotinio dujinimo kaina susideda iš pastoviosios ir kintamosios dalies: pastovioji dalis skaičiuojama nustatytų perdavimo sistemos naudotojų vartojimo pajėgumų vienetui (Eur/(MWh/parą/m.)), kintamoji dalis - planuojamo išdujinti SGD kiekio vienetui (Eur/MWh).

SGDT operatorius nustato SGD pakartotinio dujinimo kainos kintamąją dalį, atsižvelgdamas į regioninės gamtinių dujų rinkos vystymo eigą, galimybes užtikrinti diversifikuotą gamtinių dujų tiekimą LR gamtinių dujų vartotojams efektyvios konkurencijos rinkoje sąlygomis ir taikydamas lyginamosios analizės principą pagal kitų SGDT pakartotinio dujinimo paslaugos kainų duomenis.

VKEKK patvirtino SGD pakartotinio dujinimo kainos pastoviąją dalį - 390,42 Eur/(MWh/parą/m.), ir kintamąją kainos dalį - 0,13 Eur/MWh. Suskaičiuota SGD pakartotinio dujinimo kainos pastovioji dalis yra įtraukiama į Saugumo dedamąją.

10 lentelė. Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji prie gamtinių dujų perdavimo kainos, mokama už vartojimo pajėgumus vidiniame išleidimo taške

Gamtinių dujų tiekimo saugumo papildoma dedamoji, Eur/(MWh/parą/m.)	Iki	Iki	Iki	Nuo	Nuo
	2017-06-30	2017-12-31	2018-06-30	2018-07-01	2019 01-01
	473,60	452,08	487,38	469,99	599,34
SGD pakartotinio dujinimo kainos pastovioji dalis, skirta pastoviosioms eksploatavimo sąnaudoms, reikalingoms SGD veiklai užtikrinti, kompensuoti	361,84	361,84	351,83	351,83	390,42
Paskirtojo gamtinių dujų tiekimo kaina	166,15	153,15	139,29	131,35	-
Skirtumas tarp paskirtojo tiekėjo už SGDT būtinojo kiekio įsigijimą mokėtinos kainos už per ataskaitinį mėnesį išdujintą ir (ar) perkrautą SGD kiekį ir VKEKK nustatytos vidutinės importo kainos	-	-	-	-	108,17
Paskirtojo kiekio realizavimo gamtinių dujų rinkoje pajamų skirtumo dedamoji	-51,97	-60,36	9,25	-0,21	-
SGD pakartotinio dujinimo kainos dedamoji	-2,87	-3,03	-	-	-
Kompensacijos dėl papildomos Saugumo dedamosios dydžio pasikeitimo įvertinimo dedamoji	-0,16	-0,17	-13,24	-13,24	-
Paskirtojo tiekėjo SGDT technologinėms reikmėms sunaudoto SGD kiekio sąnaudos	-	-	-	-	20,74
SGDT būtinojo kiekio tiekimo ilgalaikės garantijos finansavimo sąnaudos	-	-	-	-	1,63
Faktinių ir prognozuotų SGDT būtinojo kiekio tiekimo pagrįstų sąnaudų skirtumo dedamoji	-	-	-	-	37,94
SGDT lėšų administravimo sąnaudų dedamoji	0,61	0,65	0,25	0,25	0,44

Šaltinis - VKEKK.

Naujų vartotojų prijungimas

2018 m. SSO iš viso prijungė 14.752 naujus vartotojus, iš jų 14.741 naują vartotoją prijungė didžiausias SSO - AB „Energijos skirstymo operatorius“, kurio prijungimo įkainiai 2019 m., lyginant

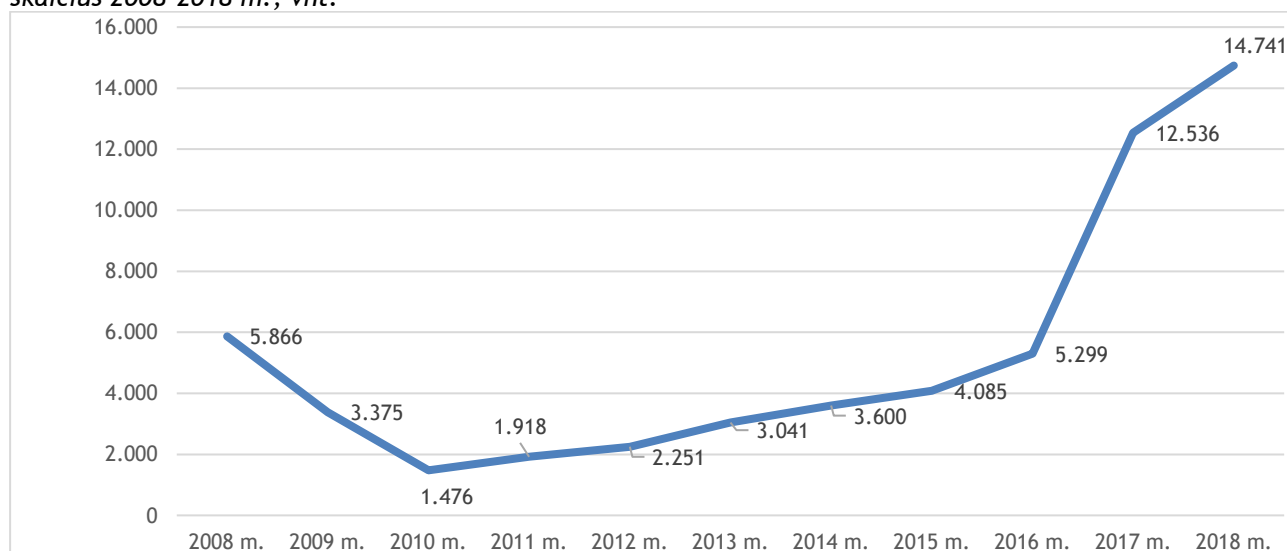
su 2018 m., nesikeitė. 3 lentelėje pateikiami AB „Energijos skirstymo operatorius“ nustatyti įkainiai.

11 lentelė. Prijungimo įkainių kitimas 2010-2018 m.

Rodiklis	Prijungimo įkainis, nepriklausantis nuo atstumo, Eur	Įkainis už nutiestą dujotiekio metrą, Eur/m
Prijungimo įkainis 2010-2011 m.	406,21	27,36
Prijungimo įkainis 2012 m.	361,75	14,56
Prijungimo įkainis 2013 m.	265,16	16,52
Prijungimo įkainis 2014 m.	208,34	16,15
Prijungimo įkainis 2015 m.	208,31	14,59
Prijungimo įkainis 2016 m.	200,79	11,72
Prijungimo įkainis 2017 m.	228,12	13,67
Prijungimo įkainis 2018 m.	228,12	13,67
Prijungimo įkainis 2018 m.	228,12	13,7
Pasikeitimas, palyginus su 2018 m., proc.	0	0

Šaltinis - VKEKK.

19 pav. Prie AB „Energijos skirstymo operatorius“ skirstymo sistemos prijungtų naujų vartotojų skaičius 2008-2018 m., vnt.

Šaltinis - VKEKK.

4.1.4. Tarpvalstybiniai klausimai

Prieiga prie tarpvalstybinės infrastruktūros objektų, pajėgumų paskirstymo mechanizmai bei perkrovos valdymo tvarka tarpvalstybiniuose taškuose

Šiuo metu Amber Grid, AB perdavimo sistema sujungta su Latvijos Respublikos, Baltarusijos Respublikos ir Rusijos Federacijos Kaliningrado srities gamtinių dujų perdavimo sistemomis, Klaipėdos SGDT ir Lietuvos SSO skirstymo sistemomis. Per Kotlovkos dujų apskaitos stotį (toliau - DAS) į Lietuvą patenka importuojamos dujos iš Rusijos Federacijos, be to, šis taškas naudojamas ir dujų perdavimui per LR teritoriją į Kaliningrado sritį. Šakių DAS 100 proc. naudojama gamtinių dujų perdavimui į Kaliningrado sritį, o jungtis tarp Lietuvos ir Latvijos (Kiemėnų DAS) naudojama ne tik tiekimo saugumo tikslams, siekiant pasinaudoti Latvijoje esančia Inčiukalnio požemine gamtinių dujų saugykla, kurioje laikomos dujos Lietuvos pažeidžiamiems vartotojams, siekiant užtikrinti dujų tiekimą ekstremalios situacijos atveju, bet ir komercinių dujų kiekių perdavimui į Latviją ar Estiją. Šiuo metu Kotlovkos DAS pajėgumai šalies vidiniam naudojimui skirstomi pagal „pirmas atėjai, pirmas gavai“ principą (angl. *first come, first serve*), nes pajėgumai šiame tarpvalstybiniame taške yra neišnaudojami, ir nei sutartinė, nei fizinė perkrova nesusidaro. Kotlovkos DAS techninis pajėgumas $Q_{max} - 325,4$ GWh/parą. Vertinant prieigą prie Kotlovkos DAS, reikia pažymėti, kad 2018 m. šiame tarpvalstybiniame taške dalis pajėgumų buvo rezervuota dujų perdavimui į Kaliningradą (Šakių DAS pajėgumai - 114,2 GWh per parą), likusi dalis pajėgumų yra laisvai prieinama šalies vartotojams, tačiau akcentuotina, kad GDĮ yra numatyta, jog dujų tiekimo

sutrikimo atveju dujų kiekiai, kurie perduodami iš trečiosios šalies į trečiąją šalį, ribojami proporcingai šalies vartotojams ribojamiems dujų kiekiams.

2016 m. Amber Grid, AB užbaigus Tauragės dujų skirstymo stoties (toliau - DSS) statybą techniniai pajėgumai vidiniame išleidimo taške padidėjo iki 772 MWh/parą. 2018 m. vasario mėn., siekiant užtikrinti patikimą gamtinių dujų perdavimą, buvo atnaujintos Šakių DAS automatizuotos valdymo sistemos ir padidintas Šakių dujų skirstymo stoties pralaidumas iki 114.200 MWh per parą. Kituose Amber Grid, AB valdomuose perdavimo sistemos įleidimo ir išleidimo taškuose techniniai pajėgumai per 2017 ir 2018 m. nesikeitė.

Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas reikšminguose perdavimo sistemos taškuose parodyti 12 lentelėje.

12 lentelė. Techniniai pajėgumai ir jų panaudojimas tarpvalstybiniuose taškuose

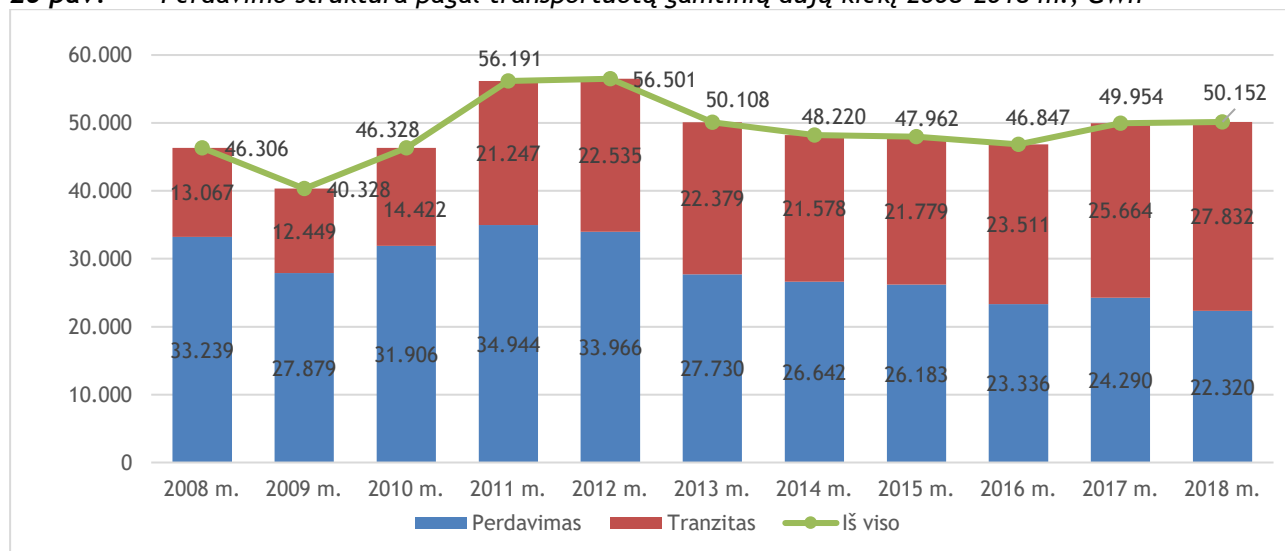
Dujų apskaitos stotis	Techniniai pajėgumai, MWh/parą	Maksimalus pajėgumų panaudojimas 2018 m., MWh/parą	Maksimalus pajėgumų panaudojimas, proc.
Kotlovkos	325.433,47	216.059,96	66,39
Kiemėnų :			
į Latviją	67.590,03	47.822,61	70,75
į Lietuvą	65.086,69	51.099,73	78,51
Šakių (į Kaliningradą)	114.200,00	116.740,96	102,23*
Klaipėdos (į Lietuvą)	122.350,00	65.593,77	53,61

*Aukštesnio slėgio bei didesnio kaloringumo dujų srautas sudaro sąlygas faktiškai suteikti didesnius nei numatyti techniniai pajėgumai.

Šaltinis - Amber Grid, AB.

PSO 2018 m. transportavo 50.152 GWh gamtinių dujų, iš šio kiekio 22.320 GWh (44,5 proc.) teko Lietuvos vartotojams, o 27.832 GWh (55,5 proc.) transportuota į Rusijos Kaliningrado sritį. Iš viso 2018 m. buvo transportuota 0,4 proc. daugiau gamtinių dujų negu 2017 m. Gamtinių dujų perdavimas Lietuvos vartotojams 2018 m. buvo 8,1 proc. mažesnis, nei 2017 m., tuo tarpu į Kaliningradą perduota 8,5 proc. daugiau negu 2017 m.

20 pav. Perdavimo struktūra pagal transportuotą gamtinių dujų kiekį 2008-2018 m., GWh

Šaltinis - VKEKK.

Regioninės gamtinių dujų rinkos kūrimo procesas

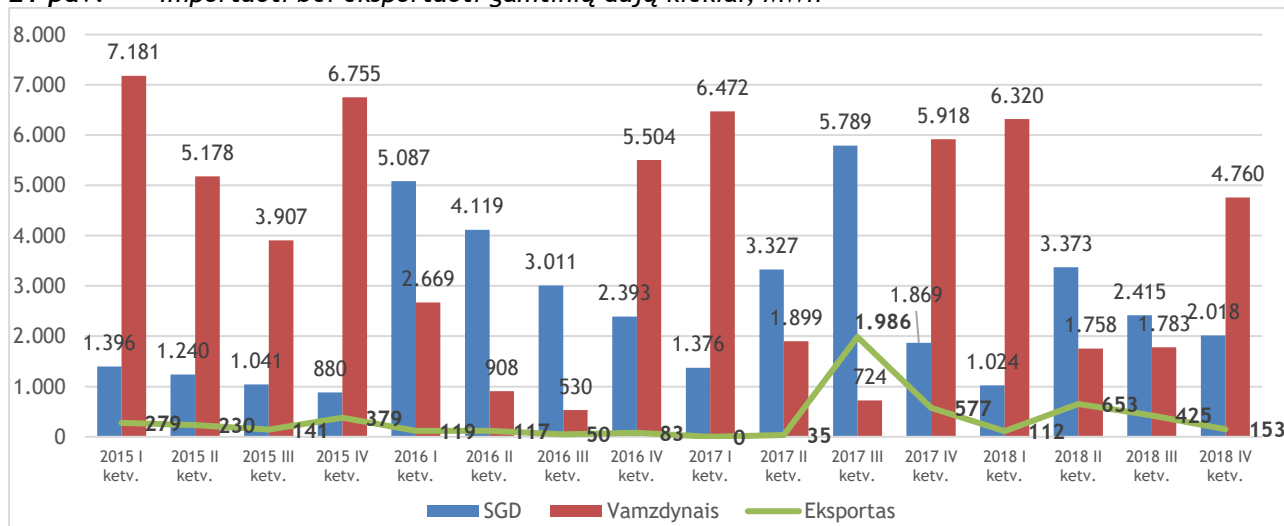
Prekyba

VKEKK nuo 2015 m. dalyvauja tarptautinėje Baltijos regiono darbo grupėje RGMCG, kuriant trijų Baltijos šalių ir Suomijos gamtinių dujų rinką, kurios tikslas - sukurti vieningos gamtinių dujų rinkos veikimo taisykles, įskaitant bendros kainodaros principus. 2018 m. išryškėjo Baltijos ir

Suomijos gamtinių dujų rinkos kontūrai vykdant prekybą, kuriant kainodaros taisykles, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas pasinaudojimui gamtinių dujų perdavimo sistema.

2017 m. liepos 1 d. Baltijos šalių gamtinių dujų PSO pradėjo naudoti susietojo pajėgumų paskirstymo modelį (angl. *implicit capacity allocation model*), kuris susietas su dujų prekyba gamtinių dujų biržoje UAB „GET Baltic“. VKEKK 2018 m. birželio mėn. suderino UAB „GET Baltic“ prekybos gamtinių dujų biržoje reglamento pakeitimus, kurie užtikrina didesnį gamtinių dujų biržos likvidumą Lietuvos, Latvijos ir Estijos prekybos aikštelėse. Minėtas reglamentas pritaikytas susietojo pajėgumų paskirstymo būdai (angl. *implicit capacity allocation*) einamosios paros produktui. 2018 m. į Lietuvą importuota 23,16 TWh gamtinių dujų, 38 proc. šio kiekio išdujinta Klaipėdos SGDT, likęs kiekis (beveik 62 proc.) importuotas per Kotlovkos ir Kiemėnų taškus.

21 pav. Importuoti bei eksportuoti gamtinių dujų kiekiai, MWh

Šaltinis - VKEKK.

Regioninė kainodara

LR Seimui priėmus Gamtinių dujų įstatymo pakeitimus, VKEKK numatyta pareiga užtikrinti, jog gamtinių dujų perdavimo paslaugų kainodaros modelis, PSO intersisteminiio kompensavimo tvarka, jeigu ji taikoma, ir dujų perdavimo paslaugų kainos taikomos regiono mastu turi teikti ekonominę naudą šalies vartotojams. Sprendimą dėl Lietuvos prisijungimo prie regioninės rinkos zonos priims Vyriausybė, įvertinusi Energetikos ministerijos ir VKEKK pateiktas išvadas dėl tokio sprendimo ekonominės naudos šalies vartotojams.

Siekiant sukurti bendrą Baltijos šalių ir Suomijos regioninę gamtinių dujų rinką, 2018 m. VKEKK patvirtino naują „Valstybės reguliuojamos gamtinių dujų perdavimo veiklos pajamų ir kainų nustatymo metodiką“, kuri įtvirtina „pašto ženklą“ gamtinių dujų perdavimo kainų skaičiavimo principą. „Pašto ženklą“ metodologija numato pajamų lygio pasidalinimą tarp įleidimo–išleidimo taškų pagal nustatytą įleidimo–išleidimo santykį ir standartiniu atveju lemia vienodus gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo ir vienodus išleidimo taškų tarifus. Taip pat numatyta galimybė taikyti nuolaidą SGDT įleidimo taške, siekiant didinti gamtinių dujų importo šaltinių konkurenciją.

Sprendimas dėl „pašto ženklą“ metodologijos taikymo buvo priimtas atlikus išsamią analizę, siekiant nustatyti geriausią gamtinių dujų perdavimo paslaugų tarifų nustatymo metodiką, kuri būtų taikoma Baltijos ir Suomijos gamtinių dujų perdavimo įleidimo–išleidimo sistemoje.

2018 m. Baltijos ir Suomijos valstybėms nepavyko susitarti dėl visoms šalims priimtino rezultato. Šalims daugiausiai diskusijų kilo dėl nuolaidų paskirstymo Klaipėdos SGDT ir Inčukalnio saugyklos perdavimo tarifuose ir tarp sisteminiio kompensavimo tvarkos taikymo. Atsižvelgiant į tai, Suomija, Estija ir Latvija (toliau - Finestlat) nuo 2020 m. suformuos bendrą zoną, kur bus panaikinami tarpvalstybiniai gamtinių dujų perdavimo sistemos įleidimo–išleidimo taškai - taikoma nulinė kainodara, o gamtinių dujų įleidimas į Finestlat zoną, nepriklausomai nuo šalies - turės vienodą kainą. Lietuva prie Finestlat zonos galėtų prisijungti vėlesniame etape, kai bus rasti kompromisiniai sprendimai tenkinantys visas šalis.

Naudojimosi sistema ir balansavimo taisyklių derinimas

Kuriant regioninę rinką svarbu turėti bendrą balansavimo zoną ir bendrą pajėgumų paskirstymą tarp visų PSO. Latvijos ir Estijos PSO 2019 m. pateikė derinti bendras naudojimosi perdavimo sistema ir balansavimo taisykles. VKEKK, atsižvelgdama į tai, 2019 m. kovo mėn. pateikė pastabas minėtoms taisyklėms.

Leidimų išdavimo tvarka

Nuo 2018 m. gamtinių dujų sektoriuje liberalizuotos dujų tiekimo veiklos vykdymo sąlygos, supaprastinant gamtinių dujų tiekimo leidimų išdavimo tvarką, atsisakant oficialaus licencijomis reguliuojamą veiklą prižiūrinčios institucijos priimamo dokumento, suteikiančio teisę vykdyti minėtą veiklą, išdavimo. LR Seimas 2017 m. gruodžio mėn. priėmė atitinkamus teisės aktų pakeitimus ir nuo 2018 m. gamtinių dujų sektoriuje leidimai išduodami supaprastinta tvarka, kuri buvo suderinta su Baltijos šalių reguliavimo institucijomis.

Tinklų kodeksai

Pajėgumų paskirstymo tinklų kodeksas

2017 m. liepos 1 d. Baltijos šalių gamtinių dujų PSO pradėjo naudoti susietųjų pajėgumų paskirstymo būdą (angl. *implicit capacity allocation model*), kad efektyviau paskirstytų trumpalaikius gamtinių dujų perdavimo pajėgumus sujungimo taškuose tarp Baltijos šalių. Pajėgumų paskirstymas susietas su dujų prekyba gamtinių dujų biržoje UAB „GET Baltic“. Tuo pat metu UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržos prekybos aikštelės pradėjo veikti ir Latvijoje bei Estijoje, ir birža tapo regionine.

Atsižvelgiant į Baltijos šalių PSO diegiamą susietųjų pajėgumų paskirstymo modelį - Lietuvos ir Latvijos perdavimo sistemų sujungimo taške keitėsi pajėgumų paskirstymo ir gamtinių dujų kiekio paraiškų bei kiekių priskyrimo tvarka. VKEKK pritarė Naudojimosi Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo sistema taisyklių pakeitimui: numatytas susietųjų pajėgumų paskirstymo būdo Kiemėnų įleidimo-išleidimo taške taikymas; nustatyti ankstesni pajėgumų užsakymo terminai, siekiant juos suvienodinti su pajėgumų užsakymo terminais, taikomais Latvijos PSO, kas leidžia lanksčiau užsakyti ir Lietuvos, ir Latvijos perdavimo sistemų pajėgumus; numatyta galimybė taikyti mokestį už nepanaudotus pajėgumus; įtvirtinta galimybė operatoriui siūlyti apribotuosius pajėgumų produktus, suteikiančius teisę transportuoti dujas tik į konkretų ar konkrečius perdavimo sistemos taškus, ir kt.

Balansavimo tinklo kodeksas

VKEKK, siekdama sudaryti galimybes rinkos dalyviams efektyviau balansuoti jiems priskiriamus gamtinių dujų kiekius, įgyvendindama EK reglamento reikalavimus dėl gamtinių dujų balansavimo, suderino Amber Grid, AB gamtinių dujų perdavimo sistemos balansavimo taisyklių pakeitimus: ribinė balansavimo dujų pirkimo-pardavimo kaina nustatoma remiantis gamtinių dujų biržos kaina; nuo 2019 m. kovo 31 d. netaikoma tolerancijos riba, t. y. disbalanso dujų kiekis, už kurį disbalanso mokestis skaičiuojamas taikant vidutinę svertinę prekybos platformoje (biržoje) Lietuvos virtualiame prekybos taške suprekiautų gamtinių dujų kainą. Pagal Balansavimo tinklo kodeksą, tolerancijos ribą, t. y. laikinąsias priemones, ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui gamtinių dujų PSO galėjo taikyti tik tuo atveju, jei didmeninė prekyba trumpalaikiais standartizuotais dujų tiekimo produktais nebuvo pakankamai likvidi ir taip siekdamas ją paskatinti.

Pajėgumų paskirstymo, sistemos sąveikos ir duomenų mainų tinklų kodeksai

Atsižvelgdama į EK perdavimo tinklų balansavimo kodekso nuostatas, VKEKK patvirtino Amber Grid, AB parengtą gamtinių dujų perdavimo tinklų balansavimo kodekso laikinųjų priemonių ataskaitą ir pratęsė taikomą tolerancijos lygį (laikinąją priemonę) iki 2019 m. balandžio 16 d.

Tolerancijos lygis - tai didžiausias leistinas nukrypti dujų kiekis nuo sistemos naudotojo per parą planuoto suvartoti dujų kiekio, iki kurio disbalanso mokestis skaičiuojamas pagal vidutinę svertinę dujų kainą. Laikinąsias priemones, t. y. tolerancijos ribą, gamtinių dujų PSO taiko tik tuo

atveju, jei didmeninė prekyba trumpalaikiais standartizuotais dujų tiekimo produktais nėra pakankamai likvidi ir taip siekiama ją paskatinti. Po 2019 m. balandžio 16 d., už visą priskiriamą disbalanso kiekį taikomas pagal ribinę dujų pirkimo-pardavimo kainą nustatytas disbalanso mokestis.

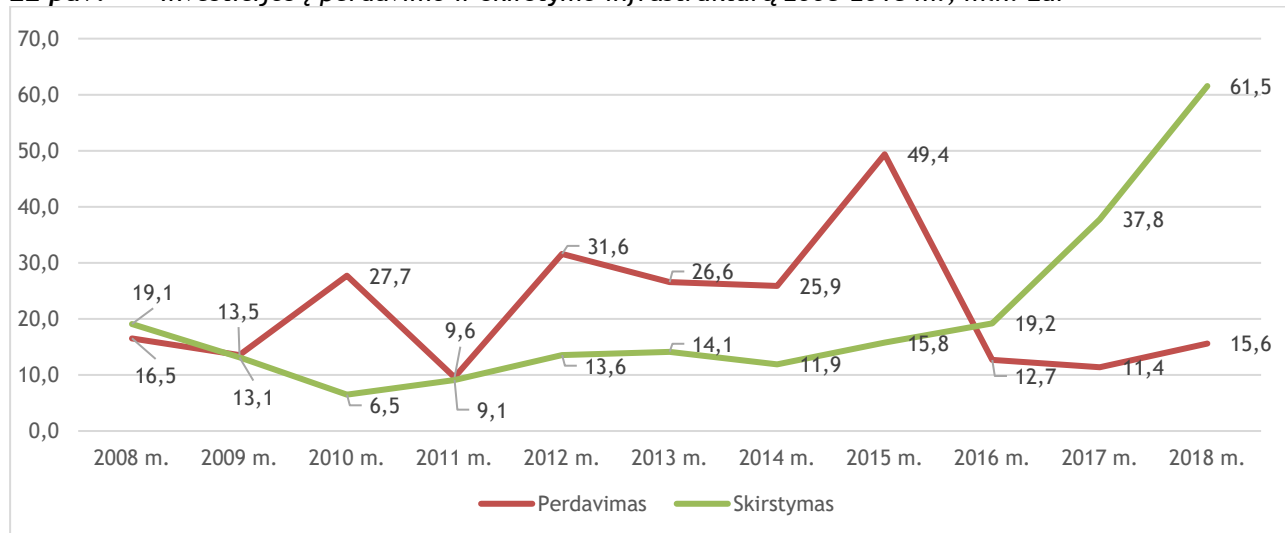
Investicijų derinimas

2018 m. bendra faktinių investicijų suma gamtinių dujų sektoriuje sudaro 78,3 mln. Eur, palyginus su 2017 m., didėja 57,9 proc. (49,6 mln. Eur).

Į gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklas įmonės 2018 m. iš viso investavo 77,2 mln. Eur, t. y. 56,9 proc. daugiau nei 2017 m. 49,2 mln. Eur). Gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo sektoriuose investicijos sudarė atitinkamai 15,6 mln. Eur ir 61,5 mln. Eur. SGGT operatorius 2018 m. atliko investicijų už 778 tūkst. Eur, t. y. 145,4 proc. daugiau nei 2017 m. 2018 m. investicijos į tiekimo veiklą, palyginti su 2017 m., padidėjo 133,8 proc., t. y. nuo 133 tūkst. Eur iki 311 tūkst. Eur.

Didžiausią įtaką gamtinių dujų sektoriuje investicijų sumos didėjimui turėjo AB „Energijos skirstymo operatorius“ investicijos į naujų gamtinių dujų vartotojų prijungimą.

22 pav. Investicijos į perdavimo ir skirstymo infrastruktūrą 2008-2018 m., mln. Eur

Šaltinis - VKEKK.

Gamtinių dujų sektoriuje veikiantys reguliuojami ūkio subjektai, kasmet bendru sąrašu teikia derinti VERT tas investicijas, kurių kiekvienos atskirai vertė neviršija 2 mln. Eur arba kurių vertė sudaro mažiau nei 5 proc. visų planuojamų metinių investicijų sumos ir mažiau nei 0,15 mln. Eur (didesnės vertės investicijos derinamos atskirai, įvertinant ekonominį naudingumą, atsiperkamumą ir įtaką reguliuojamų paslaugų kainoms). Kartu VKEKK užtikrina ir ankstesniais laikotarpiais atliktų investicijų kontrolę, įvertindama faktinę įgyvendinimo sumą ir kitus pasikeitimus.

VKEKK bendrai derinamų 2018 m. investicijų sąrašu suderintų Amber Grid, AB (gamtinių dujų perdavimas) investicijų suma 5,71 mln. Eur, AB „Energijos skirstymo operatorius“ (gamtinių dujų skirstymas) - 13,91 mln. Eur, Klaipėdos nafta, AB (SGD pakartotinis dujinimas) - beveik 0,219 mln. Eur. Svarbesni suderinti projektai pateikiami žemiau. 2018 m. suderinti 3 individualūs investicijų projektai su sąlyga, kad 50 proc. šio projektų finansavimo struktūroje sudarys ES struktūrinių fondų parama nuo visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų:

- Čiaupų mazgų pakeitimas ir prijungimas prie nuotolinio valdymo sistemos SCADA (Amber Grid, AB);
- Kontrolinio įtaiso paleidimo ir priėmimo kamerų įrengimas ir dujų PSO technologinio valdymo diegimas (II etapas) (Amber Grid, AB);
- Skirstomųjų dujotiekių katodinės saugos priežiūros automatizavimas įdiegiant nuotolinio stebėjimo ir valdymo sistemą (AB „Energijos skirstymo operatorius“).

Įgyvendindamos minėtus projektus bendrovės siekia užtikrinti dujų sistemos objektų technologinio proceso nuolatinę kontrolę, dujų apskaitos prietaisų duomenų surinkimą ir dujų tiekimo saugumą ir patikimumą.

2018 m. sausio mėn. įvertintas Dešimties metų gamtinių dujų perdavimo tinklo plėtros planas. PSO, įvertinęs rinkos dalyvių siūlymus ir poreikius, faktinę perdavimo sistemos būklę, kas

antri metai teikia 10 m. į priekį numatomas atlikti investicijas, atitinkamai koreguodamas ankstesniais metais atliktus ar planuotus darbus. Plane turi būti nurodyta svarbiausia reikalinga įrengti ar atnaujinti perdavimo infrastruktūra, įvardijamos naujos investicijos ir tos, dėl kurių jau priimtas sprendimas, darbų finansavimas ir įgyvendinimo terminai.

VKEKK 2018 m. suderino Klaipėdos nafta, AB pakartotinio dujinimo investicijų už 0,219 mln. Eur. Didžioji dalis investicijų skirtos įsigyti naują ar modernizuoti turimą turta, būtiną SGDT veikimo saugumui ir patikimumui užtikrinti. Tai informacinių ir kibernetinės saugos priemonių diegimas, papildomos įrangos, reikalingos efektyviai organizuoti SGD perkrovos iš laivo-saugyklos į mažus dujovežius veiklą, įsigijimas ir kt.

4.1.5. Teisės aktų laikymasis

Didmeninės rinkos priežiūra

Reglamentas (ES) Nr. 1227/2011 numato pastovią ES mastu vykstančią didmeninės energijos rinkos produktų prekybos stebėseną, kuri:

- apibrėžia piktnaudžiavimą rinka, kuris gali būti traktuojamas kaip manipuliavimas rinka, bandymas manipuluoti rinka ir prekyba, naudojantis viešai neatskleista informacija;
- draudžia piktnaudžiavimą rinka;
- reikalauja efektyviai ir laiku paskelbti viešai neatskleistą informaciją;
- įpareigoja asmenis, profesionaliai tvarkančius su didmeniniais energetikos produktais susijusius sandorius ir pagrįstai įtariančius, kad sandoriu gali būti piktnaudžiuojama rinka, nedelsiant apie tai pranešti nacionalinei reguliavimo institucijai.

VKEKK, siekdama rinkos dalyviams pristatyti REMIT reglamentą ir iš šio reglamento įgyvendinimo kylančias rinkos dalyvių pareigas, yra sukūrusi specialią REMIT reglamentui skirtą rubriką REMIT. VKEKK, remdamasi rinkos dalyvių pateikta informacija, parengė sąrašą ūkio subjektų, kurių objektų suminis dujų ar elektros suvartojimas, vertinant disponuojamų įrenginių galimybę veikti nepertraukiamai maksimaliu režimu per parą visus metus, yra didesnis nei 600 GWh.

4.2. Konkurencijos skatinimas

4.2.1. Didmeninė rinka dujų tiekimo rinka

4.2.1.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną didmeninėje rinkoje

Didmeninės rinkos dalyviai ir struktūra

Vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1227/2011 2 straipsnio 4–8 punktais, rinkos dalyviai (fiziniai ar juridiniai asmenys), sudarantys sandorius vienoje ar daugiau didmeninių energijos rinkų, įskaitant gamtinių dujų tiekimo sutartis ir sutartis su ūkio subjektais, kurių galimas suvartojimas yra didesnis nei 600 GWh per metus, priskiriami didmeninei energijos rinkai. VKEKK duomenimis, gamtinių dujų sektoriuje yra 15 juridinių asmenų, kurių objektų suminis dujų suvartojimas, vertinant disponuojamų įrenginių galimybę veikti nepertraukiamai maksimaliu režimu per parą visus metus, yra didesnis nei 600 GWh - AB „Klaipėdos energija“, UAB „Vilniaus šilumos tinklai“, UAB Kauno termofikacijos elektrinė, AB „Lietuvos energijos gamyba“, Achema, AB, AB „Šiaulių energija“, AB „Panevėžio energija“, AB „Jonavos šilumos tinklai“, AB „Kauno energija“, Klaipėdos nafta, AB, Lifosa, AB, Nordic Sugar Kėdainiai, AB, UAB „Lietuvos cukrus“, VĮ „Visagino energija“ ir UAB „Litesko“. Su šiomis bendrovėmis sudaryti tiekimo sandoriai Lietuvos dujų rinkoje yra priskiriami didmeninei gamtinių dujų tiekimo rinkai.

2018 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje parduota ir (ar) suvartota 18.405 GWh gamtinių dujų, t. y. 4,0 proc. mažiau, nei 2017 m., kai buvo parduota ir (ar) suvartota 19.173 GWh gamtinių dujų.

13 lentelė. Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra 2013-2018 m., GWh

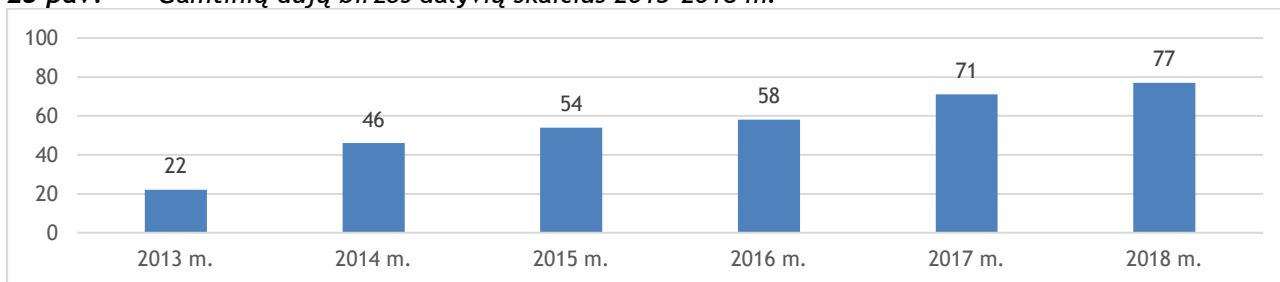
Didmeninės gamtinių dujų tiekimo rinkos struktūra	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	2018 m.
Pagal dvišales sutartis Lietuvoje	22.240	21.548	23.711	18.329	18.856	17.463
Biržoje*	600	1.134	652	299	371	941
Iš viso	22.840	22.682	24.363	18.628	19.293	18.405
Pokytis, palyginti su 2018 m., GWh	-4.435	-4.277	-5.958	223	-888	-
Pokytis, palyginti su 2018 m., proc.	-19,41	-18,86	-24,45	-1,20	-4,00	-

* Vertinami tie gamtinių dujų biržos sandoriai, kai pirkėjo prekybos aikštelė yra Lietuvoje.
Šaltinis – VKEKK.

2018 m. didmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje pagal dvišales sutartis didžiausią rinkos dalį užėmė Achema, AB, kuriai tenkanti rinkos dalis sudarė 74 proc. ir, palyginti su 2017 m., šios bendrovės užimama rinkos dalis sumažėjo 4,9 proc. Lietuvos energijos tiekimas, UAB rinkos dalis 2018 m., palyginti su 2017 m., sumažėjo 0,8 proc., o UAB „Litgas“ - padidėjo 2,5 proc.

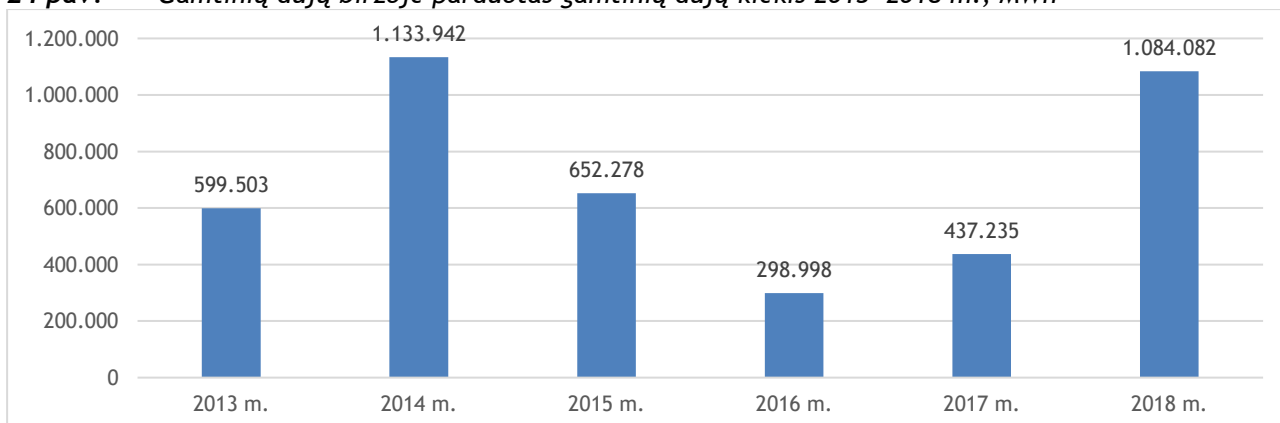
Prekyba gamtinių dujų biržose

2018 m. gamtinių dujų biržoje buvo registruoti 77 vartotojai ir jų skaičius buvo didžiausias nuo 2013 m.

23 pav. Gamtinių dujų biržos dalyvių skaičius 2013-2018 m.

Šaltinis – VKEKK.

UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2018 m. buvo suprekiauta 1.084.082 MWh gamtinių dujų. Palyginti su 2017 m. laikotarpiu, UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis buvo 147,94 proc. didesnis nei 2017 m. Pažymėtina, kad nuo 2017 m. liepos 1 d. pradėjo veikti gamtinių dujų biržos UAB „GET Baltic“ įsteigtos prekybos aikštelės Latvijoje ir Estijoje.

24 pav. Gamtinių dujų biržoje parduotas gamtinių dujų kiekis 2013–2018 m., MWh

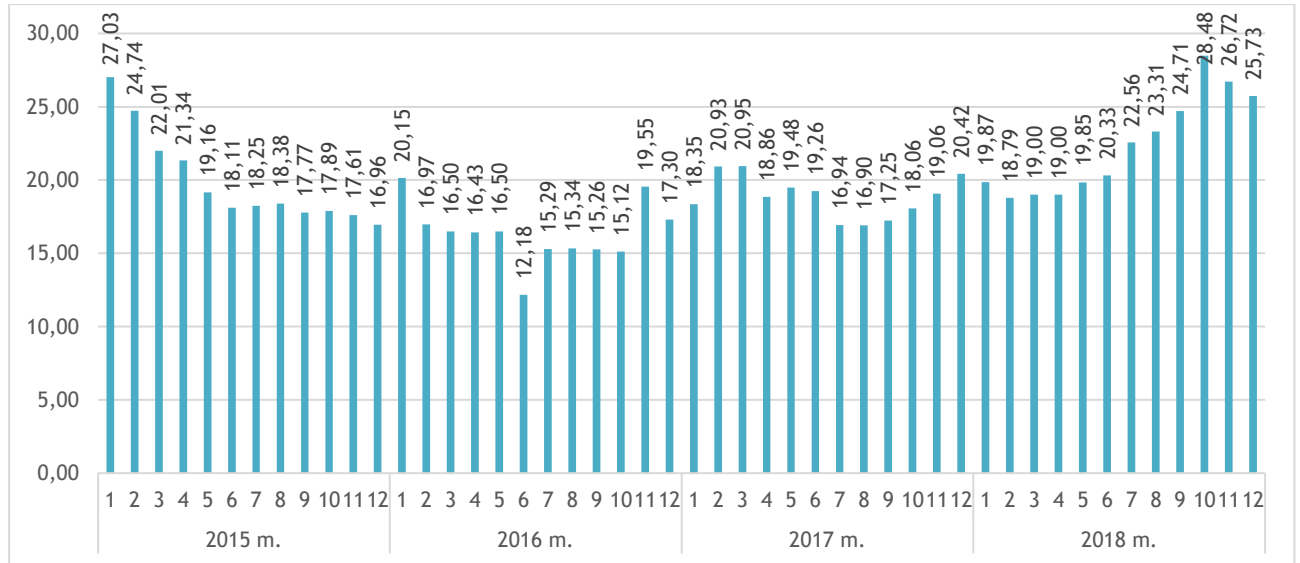
Šaltinis – VKEKK.

Vidutinė gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ biržoje 2018 m. buvo 21,55 Eur/MWh¹¹, arba 22,39 proc. didesnė nei 2017 m., tuo metu ji buvo 17,61 Eur/MWh. 2018 m. prekybos apyvarta biržoje sudarė 23,4 mln. Eur¹², t.y. 203,4 proc. didesnė, nei 2017 m.

¹¹ Vertinama pardavimo kaina, neapimanti gamtinių dujų transportavimo kainos.

¹² Vertinama pardavimo suma, neapimanti gamtinių dujų transportavimo kainos.

25 pav. Vidutinė mėnesio gamtinių dujų kaina UAB „GET Baltic“ gamtinių dujų biržoje 2015-2018 m., Eur/MWh

Šaltinis – VKEKK.

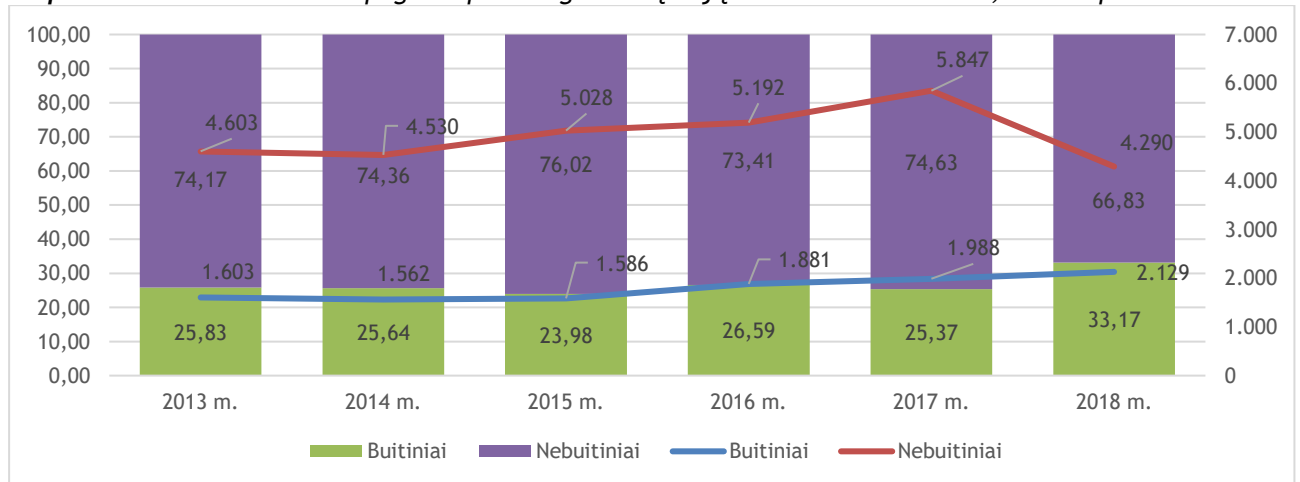
Išsami informacija apie didmeninę gamtinių dujų tiekimo rinką yra pateikiama VKEKK 2018 m. energetikos bei geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektorių apžvalgoje¹³.

4.2.2. Mažmeninė gamtinių dujų tiekimo rinka

4.2.2.1. Gamtinių dujų kainų lygio, skaidrumo, atviros rinkos ir konkurencijos efektyvumo stebėseną mažmeninėje rinkoje

Gamtinių dujų tiekimo įmonės, rinkos dalyviai (fiziniai ar juridiniai asmenys), kurie sudaro gamtinių dujų tiekimo sutartis su galutiniais vartotojais, turinčiais galimybę per metus suvartoti mažiau nei 600 GWh gamtinių dujų, yra priskiriami mažmeninei gamtinių dujų tiekimo rinkai.

26 pav. Rinkos struktūra pagal nupirktus gamtinių dujų kiekius 2013-2018 m., GWh ir proc.

Šaltinis – VKEKK.

2018 m. Lietuvoje buvo 595 tūkst. gamtinių dujų vartotojų, iš kurių - 587,6 tūkst. - buitiniai ir 7,4 tūkst. - nebutiniai. 2017 m. buvo 575,3 tūkst. buitinių ir 7,2 tūkst. - nebutinių vartotojų.

Buitiniai vartotojai, kurie pagal vartotojų skaičių užima 98,76 proc. visos mažmeninės vartotojų rinkos, suvartojo tik 33,17 proc. gamtinių dujų, kurios buvo pateiktos mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje. Nebutiniai vartotojai nupirko 66,38 proc. mažmeninėje gamtinių dujų tiekimo rinkoje pateikto gamtinių dujų kiekio, nors jų, kaip vartotojų, skaičius, palyginti su buitinių vartotojų skaičiumi, buvo labai mažas - tik 1,24 proc.

¹³ https://www.vert.lt/SiteAssets/VKEKK_BENDRAS_metines%20ataskaitos%20priedas%20uz%202017.pdf

Buitinių vartotojų segmentas

2018 m. mažmeninėje rinkoje dujas buitiniams vartotojams tiekė 4 įmonės. 2018 m. buitiniai vartotojai suvartojo 2.129 GWh gamtinių dujų, t. y. 7,11 proc. daugiau nei 2017 m. Buitiniai vartotojai už gamtines dujas sumokėjo 76,4 mln. Eur, t. y. 10,25 proc. daugiau, nei 2017 m. Lietuvos energijos tiekimas, UAB ir toliau išlieka pagrindinė gamtinių dujų tiekėja buitiniams vartotojams: 2018 m. šios įmonės užimama rinkos dalis sudarė 99,9 proc. visų pardavimų buitiniams vartotojams.

Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams

VKEKK, vadovaudamasi GDĮ 9 straipsnio 17 dalimi, kas pusę metų tvirtina tarifus buitiniams vartotojams. 2018 m. VKEKK 4 dujų įmonėms du kartus per metus tvirtino dujų tarifus buitiniams vartotojams, diferencijuojant juos pagal grupes.

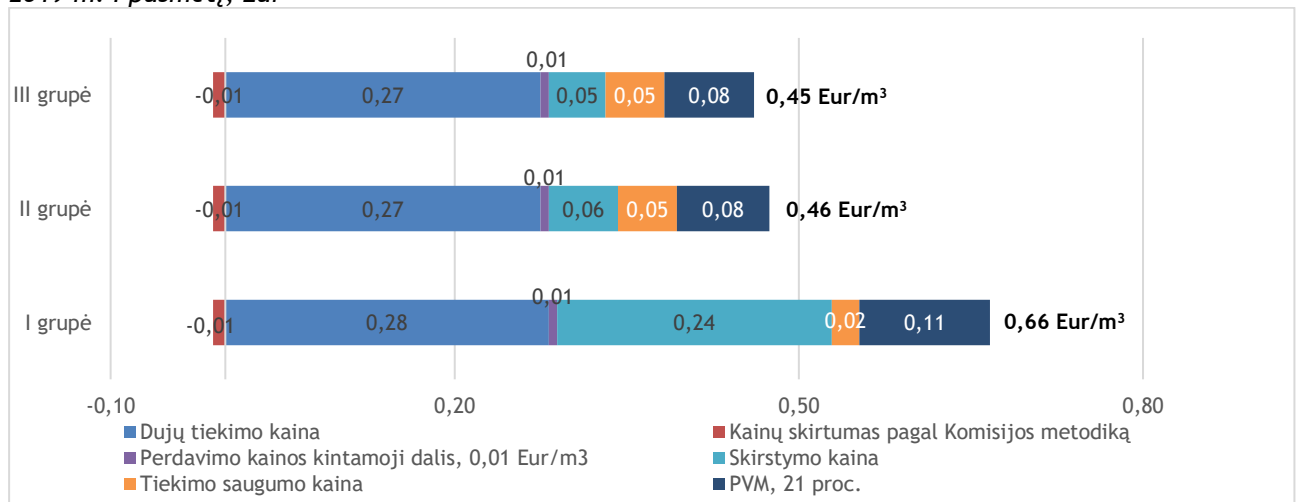
Gamtinių dujų tarifas buitiniams vartotojams susideda iš prognozuojamų gamtinių dujų (produkto), įskaitant SGD pakartotinį dujinimą, SGD perkrovą ir gamtinių dujų pristatymą iki mažos apimties SGD pakartotinio dujinimo įrenginio, konkrečių perdavimo, skirstymo, laikymo, tiekimo, Saugumo dedamosios kainų ir skirtumo tarp ankstesnio tarifų galiojimo laikotarpio prognozuotų ir faktinių gamtinių dujų (produkto) kainų sumos. Dujų importo kaina ateinančiam pusmečiui yra prognozuojama pagal dujų pirkimo-pardavimo sutartyse nurodytas kainų skaičiavimo formules ar konkrečias kainas. Pajamų skirtumas, kuris susidaro dėl skirtumo tarp prognozuotos ir faktinės importo kainos, įvertinamas nustatant gamtinių dujų kainą kitam pusmečiui. Gamtinių dujų tiekimo įmonės nustato dvinarį tarifą, kuris susideda iš kintamosios dalies, mokamos už suvartotą dujų kiekį, ir pastoviosios dalies, mokant pastovią mokesčio dalį per mėnesį.

14 lentelė. *Gamtinių dujų tarifai buitiniams vartotojams (su PVM)*

Įmonė	Grupė	2018 m. I pusmetis		2018 m. II pusmetis		2019 m. I pusmetis		2019 m. II pusmetis	
		Pastovioji tarifo dalis, Eur/mėn.	Kintamoji tarifo dalis, Eur/m ³	Pastovioji tarifo dalis, Eur/mėn.	Kintamoji tarifo dalis, Eur/m ³	Pastovioji tarifo dalis, Eur/mėn.	Kintamoji tarifo dalis, Eur/m ³	Pastovioji tarifo dalis, Eur/mėn.	Kintamoji tarifo dalis, Eur/m ³
Lietuvos energijos tiekimas, UAB	I gr.	0,56	0,59	0,56	0,59	0,56	0,66	0,56	0,66
	II gr.	3,99	0,39	3,99	0,39	3,99	0,46	3,99	0,46
	III gr.	3,99	0,38	3,99	0,38	3,99	0,45	3,99	0,45
UAB „Fortum Heat Lietuva“	II gr.	3,42	0,46	3,42	0,56	4,31	0,61	4,31	0,56
AB agrofirma „Josvainiai“	I gr.	0,63	0,45	0,63	0,41	0,63	0,48	0,63	0,51
	II gr.	3,99	0,38	3,99	0,35	3,99	0,42	3,99	0,44
UAB „Intergas“	I gr.	1,45	0,53	1,45	0,55	1,45	0,57	1,45	0,53
	II gr.	1,45	0,46	1,45	0,48	1,45	0,51	1,45	0,47

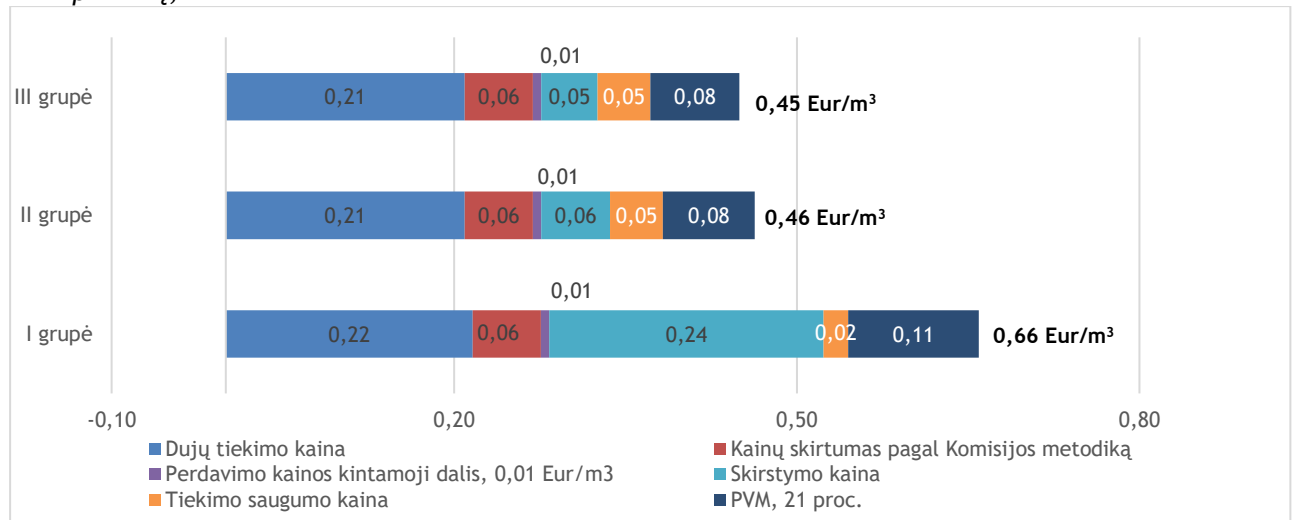
Šaltinis – VKEKK.

27 pav. *UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2019 m. I pusmetį, Eur*

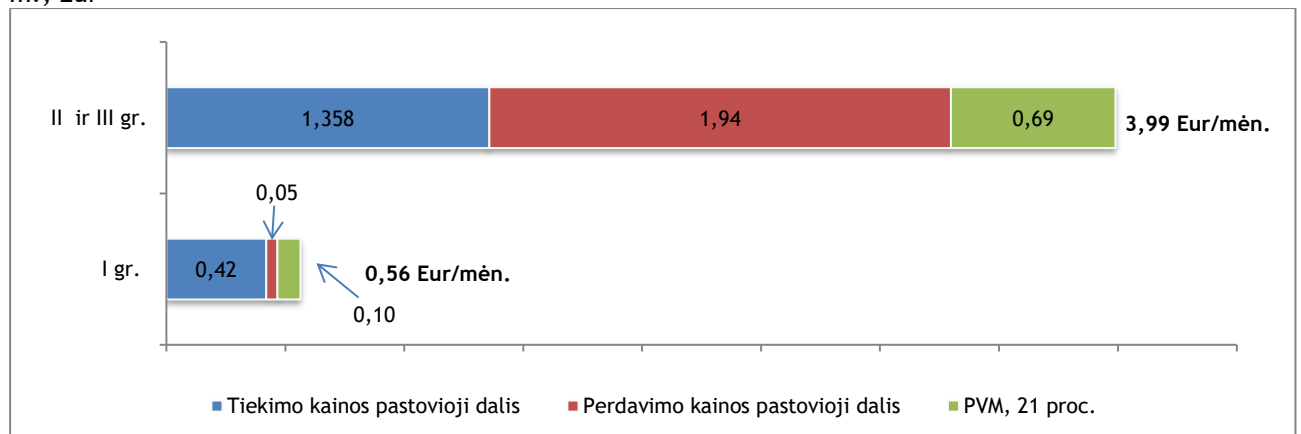
Šaltinis - VKEKK.

28 pav. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo kintamosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2019 m. II pusmetį, Eur

Šaltinis - VKEKK.

29 pav. UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ tarifo pastoviosios dalies buitiniams vartotojams struktūra 2019 m., Eur

Šaltinis - VKEKK.

Pastovus mokestis per mėnesį mokamas dujų sistemos „darbingumo“ palaikymui bei galios (pralaidumo užsitikrinimui) magistraliniuose dujotiekiuose rezervavimui, kadangi kiekvienas vartotojas turi turėti garantiją, kad bet kuriuo momentu galės gauti kokybišką paslaugą. Taip pat į pastovų mokestį yra įskaičiuotos išlaidos apskaitai, sutarčių sudarymui (tiekimo kaina).

Gamtinių dujų rinkos priežiūra

VKEKK prižiūri gamtinių dujų rinkos atvėrimo ir konkurencijos didmeninėje bei mažmeninėje prekyboje mastą ir veiksmingumą. Siekdama didinti rinkos dalyvių informuotumą, kad rinkos dalyviai disponuotų patikima informacija, VERT kiekvieną pusmetį rengia ir VERT interneto svetainėje www.vert.lt skelbia gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaitas. Ataskaitose nagrinėjamos gamtinių dujų importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimo (didmeninė ir mažmeninė) rinkos.

VKEKK, stebėdama konkurencijos didmeninėje bei mažmeninėje prekyboje lygį ir veiksmingumą, atlieka gamtinių dujų įmonių planinius ir neplaninius patikrinimus. 2018 m. buvo atliktas UAB „Geros dujos“ reguliuojamos veiklos neplaninis patikrinimas. VKEKK nustatė, kad bendrovė vartotojų sąskaitose nurodydavo didesnius gamtinių dujų kiekius, didesnius vartojimo ir ilgalaikius užsakomuosius pajėgumus bei nesilaikė sutarčių nuostatų su dalimi vartotojų, dėl ko gavo daugiau pajamų - bendrovė už laikotarpį nuo 2016-2017 m. liepos mėn. nepagrįstai surinko 99.193,46 Eur sumą.

Už atlikto patikrinimo metu nustatytus pažeidimus UAB „Geros dujos“ skirta 22.866,96 Eur dydžio bauda (6 proc. nuo reguliuojamos veiklos pajamų). Už tai, kad atliekant patikrinimą bendrovė nepateikė VKEKK nurodytos informacijos nustatytais terminais, VKEKK bendrovei skyrė 1.143,00 Eur dydžio baudą (0,3 proc. nuo reguliuojamos veiklos pajamų) ir įpareigojo grąžinti

permokas vartotojams. UAB „Geros dujos“, nesutikdama su VKEKK nutarimu, kuriuo VKEKK įpareigojo bendrovę gražinti vartotojams 99.193,46 Eur sumą bei perskaičiuoti vartotojų mokėtinas sumas už laikotarpį nuo 2017 m. rugpjūčio mėn. iki 2018 m. rugpjūčio mėn., pateikė skundą VAAT. VAAT 2019 m. sausio 16 d. priėmė sprendimą, kuriuo atmetė bendrovės skundą kaip nepagrįstą. Sprendimas yra įsiteisėjęs.

4.3. Tiekimo saugumas

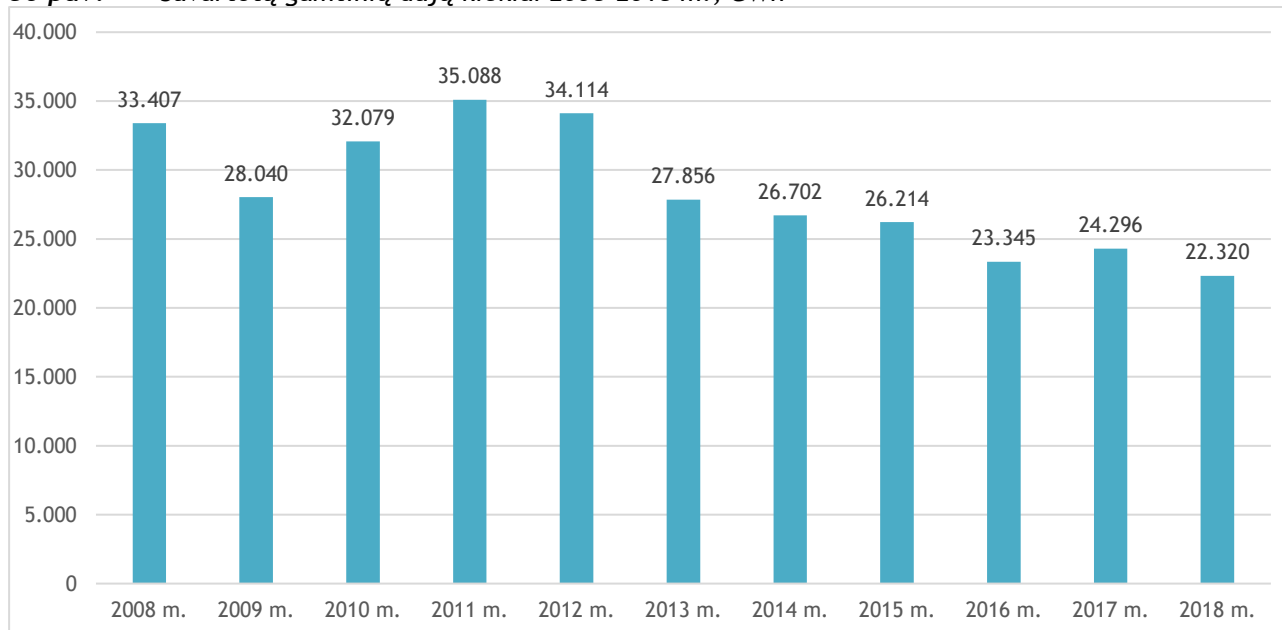
4.3.1. Dujų tiekimas ir vartojimas

Pastačius SGDT Klaipėdoje gamtinių dujų tiekimas tapo diversifikuotas ir šalis jau nėra priklausoma nuo vienintelio dujų tiekėjo. Tokiu būdu yra įgyvendintas Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. spalio 25 d. reglamento (ES) Nr. 2017/1938 dėl dujų tiekimo saugumo užtikrinimo priemonių, kuriuo panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 994/2010, 5 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas, kad, sutrikus vienos didžiausios dujų infrastruktūros veikimui, likusios infrastruktūros techninių pajėgumų, kaip nustatyta pagal N-1 formulę, užtektų patenkinti visam dujų poreikiui išskirtinai didelio dujų poreikio dieną, kuri pagal statistinę tikimybę pasitaiko kartą per 20 metų.

GDĮ 47 straipsnyje numatyta, kad gamtinių dujų tiekėjai privalo kaupti gamtinių dujų atsargas, kurios gali būti panaudojamos tik laikantis Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytos tvarkos. Įgyvendindama šią nuostatą UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ gamtinių dujų tiekimo saugumui užtikrinti požeminėje gamtinių dujų saugykloje Latvijoje saugo apie 393,84 GWh gamtinių dujų.

Nuo 2013 m. gamtinių dujų suvartojimas Lietuvoje mažėjo, tačiau 2017 m. vartojimas išaugo (2017 m. buvo suvartota 4,07 proc. daugiau gamtinių dujų nei 2016 m.).

30 pav. Suvartotų gamtinių dujų kiekiai 2008-2018 m., GWh

Šaltinis - VKEKK.

4.3.2. Laukiamas gamtinių dujų suvartojimas ateityje

Pagal Lietuvos vartotojų pateiktus duomenis suvartojamų dujų kiekis turėtų mažėti iki 21,6 TWh 2018 m. Į Kaliningrado sritį ateityje numatoma perduoti apie 22-26 TWh dujų.

4.3.3. Priemonės pikinio poreikio ar tiekėjų trūkumo padengimui

Amber Grid, AB skatina sistemas naudotojus tiksliau ir tolygiau planuoti reikiamus pajėgumus, nustatydamas perdavimo kainą. Bendras visų taškų pajamų pasiskirstymas tarp mokesčių už pajėgumus ir mokesčių už kiekį sudaro atitinkamai 70 proc. ir 30 proc. Nepanaudoti (laisvi) pajėgumai siūlomi rinkoje, numatant galimybę sudaryti sutartis dėl pertraukiamųjų pajėgumų. Sudarius gamtinių dujų perdavimo, skirstymo paslaugų sutartį, sistemos naudotojas turi galimybę kiekvieną savaitę ir (ar) kiekvieną dieną užsakyti (patikslinti) pajėgumus. Sistemos

naudotojas pajėgumų užsakymą (užsakymo tikslinimą) gali atlikti elektroninėje erdvėje (internetu) arba raštu pagal sutarties sąlygas. Atitinkamam laikotarpiui užsakant pajėgumus, sistemos naudotojas turi turėti nusipirktą dujų kiekį. Tiekimo režimas pagal pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas turi būti suderintas su tiekimo įmone.

Esant įprastinėms perdavimo sistemos veikimo bei tiekimo į Lietuvą sąlygoms, pikiniai dujų suvartojimai yra visiškai tenkinami. Esant dujų transportavimo sutrikimams būtų naudojamos šios priemonės:

- sistemos naudotojai, pasirašę su tiekimo įmone nenutrūkstamo tiekimo sutartis, turi dujų atsargas Inčiukalnio požeminėje saugykloje;
- gamtinių dujų perdavimo sutartyse su sistemos naudotojais, tiesiogiai prijungtais prie perdavimo sistemos, yra nustatyti gamtinių dujų tiekimo ir transportavimo prioritetai bei nurodytas dujų tiekimo ribojimo ir laipsniško nutraukimo eiliškumas ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju;
- tiekimo įmonės privalo vykdyti PSO ir SSO nurodymus ekstremalios padėties arba dujų tiekimo sutrikimo atveju, kaip tai nustatyta Nacionaliniame gamtinių dujų tiekimo ekstremaliųjų situacijų valdymo plane.

5. VARTOTOJŲ APSAUGA IR KREIPIMŪSI NAGRINĖJIMAS ELEKTROS IR DUJŲ SEKTORIUOSE

5.1. Vartotojų apsauga

Priedo 1 laikymasis (37(1)(n) straipsnis)

VKEKK, vadovaudamasi Energetikos įstatymo 4 straipsnio 3 dalimi, atlikdama energetikos veiklos reguliavimo, priežiūros ir kontrolės funkcijas, pagal kompetenciją užtikrina valstybės politikos vartotojų teisių apsaugos srityje įgyvendinimą energetikos sektoriuje. Pagal kompetenciją įgyvendindama šią funkciją VKEKK išankstine skundų ir ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja vartotojų ir energetikos įmonių skundus ir vartojimo ginčus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, teisės energetikos įmonėms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, prisijungimo, energijos ir išteklių tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo, taip pat vandens tiekėjų ir abonentų ginčus dėl geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo kainų ir tarifų bei LR viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka teikia konsultacijas vartotojams ir ūkio subjektams.

Vartotojų apsaugos priemonės yra numatytos GDĮ 57 straipsnyje. Vartotojai turi teisę iš gamtinių dujų įmonių be papildomo mokesčio gauti reguliarią ir tinkamą informaciją apie faktinį gamtinių dujų suvartojimą ir gamtinių dujų kainas, o sudarius aiškų susitarimą nemokamai leisti bet kokiai registruotai tiekimo įmonei naudotis savo skaitiklių rodmenimis. Gamtinių dujų įmonės savo interneto svetainėse skelbia gamtinių dujų ir teikiamų paslaugų kainas, nurodo atsiskaitymo už suvartotas dujas ar gautas paslaugas galimybes.

Vartotojų apsaugos priemonės yra numatytos EEĮ 51 straipsnyje. Vartotojai turi teisę gauti iš VKEKK, elektros energetikos įmonių aiškia ir suprantama informaciją apie savo teises, susijusias su elektros energijos vartojimu ir gaunamomis paslaugomis. Taip pat vartotojai turi teisę susipažinti su elektros energijos suvartojimo duomenimis, įskaitant suvartotos elektros energijos kiekį, taip pat, sudarę aiškų susitarimą, nemokamai leisti bet kuriam tiekėjui naudotis savo skaitiklių duomenimis. Vartotojai taip pat privalo gauti skaidrią informaciją apie taikomas kainas, tarifus ir apie visas sąlygas, susijusias su elektros energijos paslaugomis. Tiekėjai privalo sudaryti tinkamas ir pakankamas sąlygas vartotojų prieigai prie informacijos ir duomenų apie mokėjimus už jiems patiektą elektros energiją. Tinkamomis ir pakankamomis priemonėmis laikoma sąskaitos pateikimas vartotojui arba elektroninė prieiga prie vartotojo mokėjimo duomenų, ar kitos pagrįstos priemonės.

Vartotojai turi teisę nemokamai pakeisti tiekėją. Šį pakeitimą įmonės turi įvykdyti per tris savaites nuo prašymo pakeisti tiekėją pateikimo.

Vartotojas iš VKEKK ir Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos gali gauti visą reikiamą informaciją apie savo teises, ginčų sprendimo būdus ir galiojančius energetikos sektorių reglamentuojančius teisės aktus.

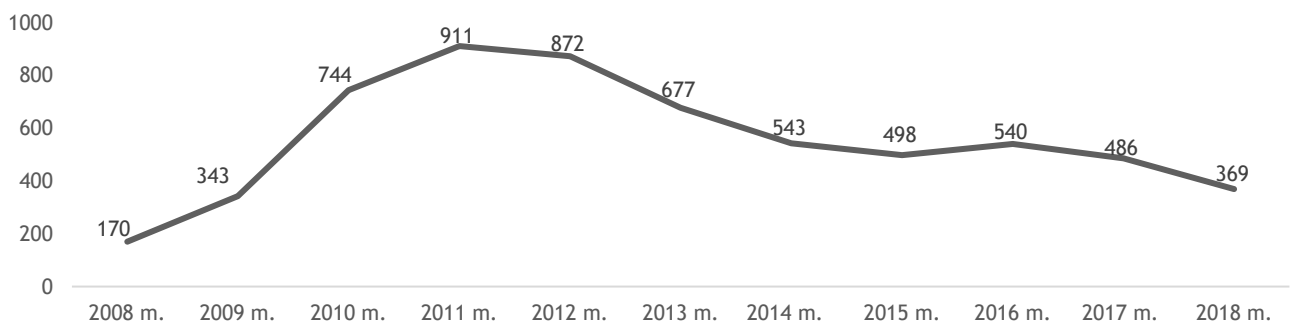
Prieigos prie vartotojų duomenų užtikrinimas (37(1)(p) straipsnis)

2018 m. vartotojų duomenų prieigos sąlygos iš esmės nesikeitė, palyginus su 2017 m. Vadovaujantis teisiniu reglamentavimu, elektros ir gamtinių dujų vartotojams privalo būti sudarytos tinkamos ir pakankamos sąlygos prieigai prie informacijos ir duomenų apie faktinį energijos suvartojimą, mokėjimus už jiems patiektą energijos kiekį ir (ar) su energijos tiekimu susijusias paslaugas. Tinkamomis ir pakankamomis priemonėmis laikoma sąskaitos pateikimas vartotojui arba elektroninė prieiga prie vartotojo mokėjimo duomenų ar kitos pagrįstos priemonės. **Elektros ir dujų vartotojai gauna paslaugas ir aptarnavimą vienoje vietoje bei toje pačioje savitarnos svetainėje www.manogile.lt.**

2018 metais, dėl neapmokėtos skolos buvo nutrauktas elektros energijos persiuntimas trečdaliu mažesniai vartotojų skaičiui, t. y. 1.779, (2017 m. 2.301, 2016 m. - 3.452, 2015 m. - 3.218, 2014 m. - 3.243, 2013 m. - 2.179) klientų. Elektros energijos persiuntimo nutraukimas nevykdomas maksimaliai paros oro temperatūrai esant žemesnei nei minus 15 (penkiolika) ar aukštesnei nei plus 30 (trisdešimt) laipsnių Celsijaus bei penktadieniais ir prieššventinėmis dienomis.

5.2. Kreipimūsi nagrinėjimas

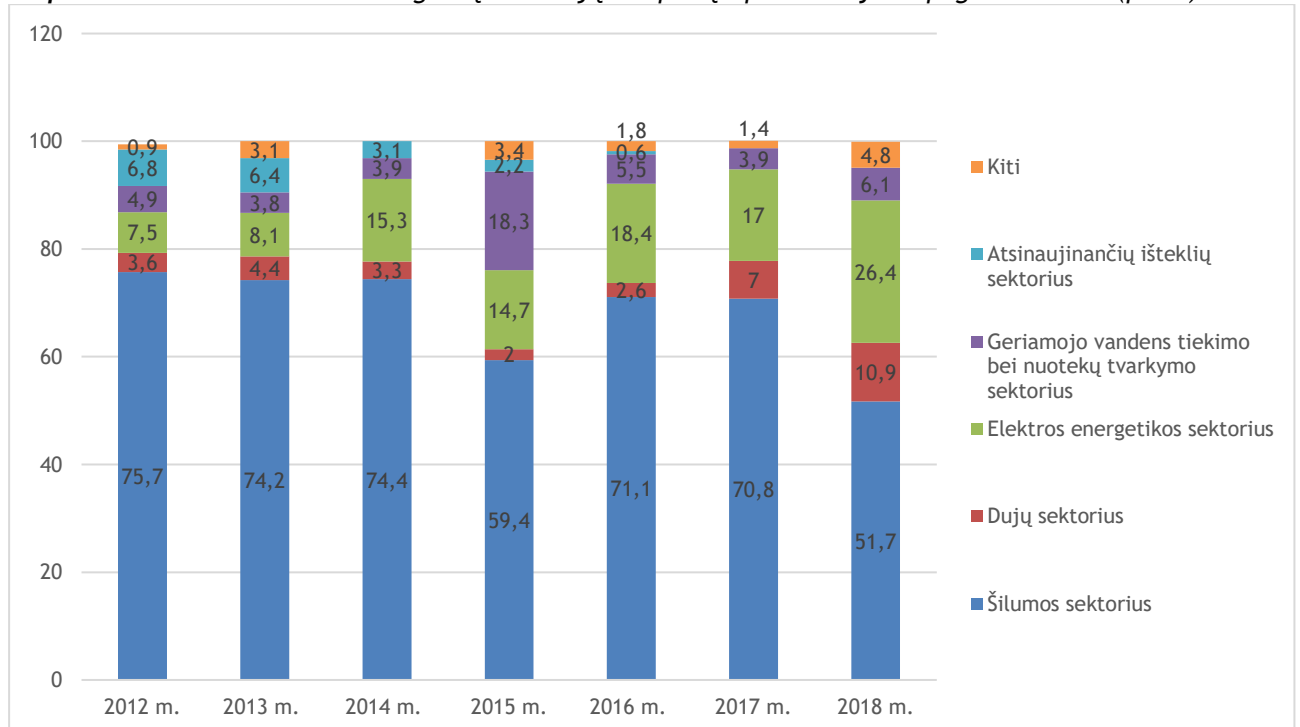
31 pav. 2008-2018 m. VKEKK gautų vartotojų kreipimūsi, pateiktų raštu, dinamika (vnt.)

Šaltinis – VKEKK.

2018 m. VKEKK gavo 369 vartotojų kreipimūsi (raštu). Tai mažiausias kreipimūsi skaičius per paskutinius metus.

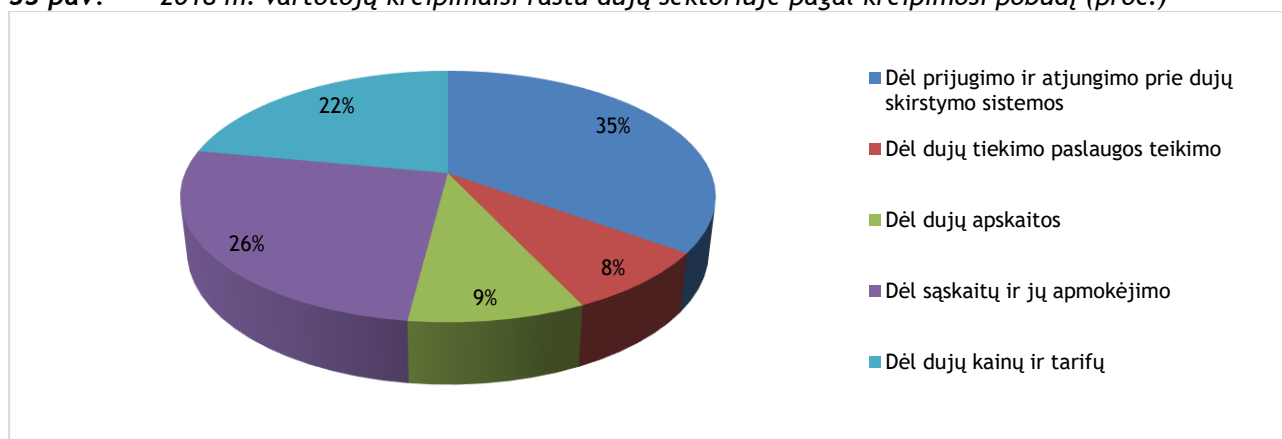
32 pav. 2008-2018 m. VKEKK gautų vartotojų kreipimūsi pasiskirstymas pagal sektorius (proc.)

Šaltinis – VKEKK.

2018 m. gauta daugiau vartotojų kreipimūsi, susijusių su gamtinių dujų sektoriumi: 2018 m. gautas 41 kreipimūsi, o 2017 m. buvo gauti 34 kreipimūsi (7 proc. nuo viso kreipimūsi skaičiaus). Padidėjusį kreipimūsi gamtinių dujų sektoriuje skaičių galima paaiškinti tuo, kad per paskutinius dvejis metus žymiai padidėjo prijungiamų naujų vartotojų skaičius. Vartotojams aktualiausi prijungimo ir atsijungimo nuo gamtinių dujų skirstymo sistemos klausimai: įmokų apskaičiavimas, prijungimo sąlygos, kvartalų formavimas, savalaikis darbų vykdymas pagal sudarytas sutartis, taip pat atsiskaitymo už suvartotas gamtines dujas ar suskystintas naftos dujas.

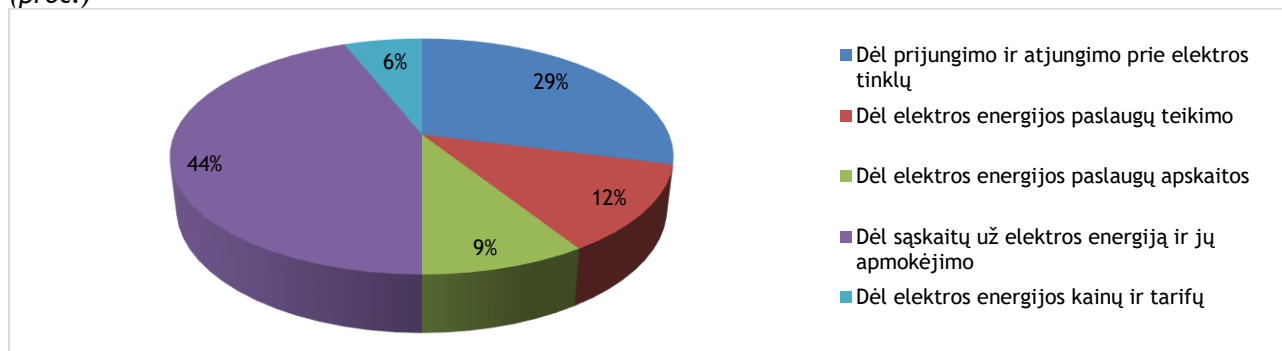
33 pav. 2018 m. vartotojų kreipimaisi raštu dujų sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.)

Šaltinis – VKEKK.

Dėl elektros sektoriaus gauti **99 kreipimaisi**, 26 proc. nuo bendro kreipimų skaičiaus. Kaip ir ankstesniais metais, vartotojai dažniausiai kreipėsi dėl jiems apskaičiuotų mokėjimų už suvartotą elektros energiją, vartotojų elektros įrenginių prijungimo prie elektros tinklų sąlygų bei įkainių ir prijungimo prie tinklo darbų neįvykdymo (vėlavimo) pagal sutartyje nustatytus terminus.

34 pav. 2018 m. vartotojų kreipimaisi raštu elektros energetikos sektoriuje pagal kreipimosi pobūdį (proc.)

Šaltinis – VKEKK.